

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta ja laiksi rikoslain 46 luvun muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta. Samalla kumottaisiin nykyinen laki kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta. Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettavan rikoslain 46 luvun sääntelyä.

Esityksessä on kyse kansallisesta täydentävästä sääntelystä, joka on tarpeen kaksikäyttötuotteiden vientiä, välitystä, teknistä apua, kauttakulkua ja siirtoa koskevan unionin valvontajärjestelmän perustamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen soveltamisen tueksi. Ehdotettuun lakiin sisältyisi säännökset muun muassa lupa- ja valvontaviranomaisista, kansallisista lupavaatimuksista ja ilmoitusvelvollisuuksista, lupamenettelyistä ja valvonnasta. Uutena asiana lakiin ehdotetaan sääntelyä kansallisesta valvontaluettelosta. Lisäksi rikoslakiin sisältyisivät edellä mainitussa asetuksessa edellytetyt säännökset seuraamuksista.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan syksyllä 2024.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
1.1 Tausta	4
1.2 Valmistelu	4
1.2.1 EU-säädöksen valmistelu	4
1.2.2 Hallituksen esityksen valmistelu	5
2 EU-säädöksen tavoitteet ja pääasiallinen sisältö.....	5
2.1 Sääntelyn tavoitteet	5
2.2 Vientivalvonta-asetuksen sisältö	6
2.3 Vientivalvonta-asetuksen keskeiset muutokset aiempaan sääntelyyn	10
3 Nykytila ja sen arviointi.....	11
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	13
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	13
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	16
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset ja vaikutukset yritysten toimintaan	16
4.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	19
4.2.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset ja perus- ja ihmisoikeusvaikutukset	20
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	21
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	21
5.2 Muiden valtioiden suunnittelemat tai toteuttamat keinot	23
5.2.1 Liikkumavaran käyttö jäsenvaltioissa	23
5.2.2 Ruotsi	24
5.2.3 Alankomaat	25
5.2.4 Viro	25
5.2.5 Saksa	26
5.2.6 Ranska.....	26
5.2.7 Latvia	27
5.2.8 Espanja.....	27
5.2.9 Liettua	27
5.2.10 Italia	28
5.2.11 Norja.....	28
6 Lausuntopalaute.....	29
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	29
7.1 Laki kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta.....	29
7.2 Rikoslain 46 luku	46
8 Lakia alemman asteinen sääntely	48
9 Voimaantulo	49
10 Toimeenpano ja seuranta	49
11 Suhde muihin esityksiin.....	49
12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	49
12.1 Luvanvaraisuus	49
12.2 Tavarahan hävittäminen.....	50
12.3 Tiedonsaantioikeus ja salassa pidettävän tiedon luovuttaminen	51
12.4 Rangaistussäännökset.....	52

12.5 Ulkopuolisen asiantuntijan lausunto	54
LAKIEHDOTUKSET	56
kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta	56
LIITE	62
KANSALLINEN VALVONTALUETTELO.....	62
rikoslain 46 luvun muuttamisesta.....	73
LIITE	75
ASETUSLUONNOS	75
vientivalvontaneuvottelukunnasta.....	75

LUONNOS

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Esityksessä ehdotetaan kansallista täydentävää sääntelyä, joka on tarpeen kaksikäyttötuotteiden vientiä, välitystä, teknistä apua, kauttakulkua ja siirtoa koskevan unionin valvontajärjestelmän perustamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2021/821, jäljempänä *vientivalvonta-asetus*, soveltamisen tueksi. Esityksessä ehdotetaan säädettävän uusi laki kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta ja voimassa oleva laki kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta (562/1996) ehdotetaan kumottavan.

Vientivalvonta-asetus korvasi aiemman kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaa koskeneen EU-asetuksen vuodelta 2009. Aiempi EU-asetus oli voimassa neuvoston asetuksena, mutta Lissabonin sopimuksen myötä kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaa koskevat asiat tulivat käsiteltäväksi tavallisessa lainsäätämisyksikössä. Vientivalvonta-asetus on siten Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus. Vientivalvonta-asetuksessa jätetään kansallisten ratkaisujen varaan muun muassa viranomaisvastuiden järjestäminen, valvonnan toimenpiteet, seuraamuksista määrääminen sekä eräitä luvanvaraisuuteen ja ilmoitusvelvollisuuksiin liittyviä seikkoja.

1.2 Valmistelu

1.2.1 EU-säädöksen valmistelu

Euroopan komissio laati lokakuussa 2013 Euroopan parlamentille ja neuvostolle raportin kaksikäyttötuotteiden vientiä, siirtoa, välitystä ja kauttakulkua koskevan yhteisön valvontajärjestelmän perustamisesta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 428/2009 toimeenpanosta (COM(2013) 710 final). Raportissa todettiin, että vaikka EU:n vientivalvontajärjestelmä luo toimivan lainsäädännöllisen perustan kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnalle, tulisi sitä päivittää vastaamaan uusia, nopeasti muuttuvia teknisiä, taloudellisia ja poliittisia haasteita. Raporttia seurasi huhtikuussa 2014 komission tiedonanto (COM(2014) 244 final), jossa määriteltiin konkreettisia poliittisia vaihtoehtoja vientivalvontapolitiikan nykyaikaistamiseksi ja mukauttamiseksi nopeasti muuttuviin teknisiin, taloudellisiin ja poliittisiin olosuhteisiin. Tiedonannon pohjalta valtioneuvosto toimitti eduskunnalle valtioneuvoston E-selvityksen E 94/2014 vp.

Komissio julkaisi ehdotuksen vientivalvonta-asetukseksi (COM(2016) 616 final) syyskuussa 2016. Samalla julkaistiin myös asetusehdotukseen liittyvä vaikutustenarviointi (SWD(2016) 315 final) ja tiivistelmä vaikutustenarvioinnista (SWD(2016) 315 final). Ehdotusta käsittelevä neuvoston työryhmä oli kaksikäyttötuotetyöryhmä, jossa käsittely aloitettiin lokakuussa 2016. Käsittely ajoittui osittain myös Suomen puheenjohtajuuskaudelle.

Komission ehdotusta koskeva U-kirjelmäluonnos valmisteltiin ulkoministeriössä ja sitä käsiteltiin EU-asioiden komitean alaisen kauppapoliittisen jaoston kirjallisessa menettelyssä lokakuussa 2016. Asetusehdotuksesta annettiin eduskunnalle valtioneuvoston kirjelmä (U 59/2016 vp) marraskuussa 2016. Puolustusvaliokunta ja ulkoasiainvaliokunta antoivat lausunnot suurelle valiokunnalle, joka niiden mukaisesti yhtyi valtioneuvoston kantaan. Eduskunnalle annettiin myös U-jatkokirjelmä (UJ 11/2018 vp) toukokuussa 2018. Myös jatkokirjelmän osalta puolustusvaliokunta ja ulkoasiainvaliokunta antoivat lausunnot suurelle valiokunnalle, joka niiden mukaisesti yhtyi valtioneuvoston kantaan.

Suomi suhtautui myönteisesti kaksikäyttötuotteiden valvontajärjestelmän kehittämiseen yleisesti. Suomi korosti neuvotteluissa erityisesti lainsäädännön selkeyden turvaamista, vientivalvontamenettelyiden tehokkuudesta huolehtimista, pienten ja keskisuurten yritysten aseman huomioimista sekä ihmisoikeuksien ja kansainvälisen humanitaarisen oikeuden näkökulmien säilymistä vientivalvonnan tärkeinä osa-alueina. Suomi piti tervetulleina komission ehdotukseen sisältyneitä ehdotuksia muun muassa uusista Euroopan unionin yleisluvista sekä kaksikäyttötuotteiden välityksen ja kauttakuljetuksen tapauskohtaisen valvonnan laajentamisesta kuitenkin niin, että niiden ekstraterritoriaalisen soveltamiseen suhtauduttaisiin pidättyväisesti. Näiltä osin uusi asetus vastaa läheisesti Suomen tavoitteita.

Suomi vastusti ehdotusta Euroopan unionin oman, kansainvälisistä vientivalvontajärjestelyistä riippumattoman valvontaluettelon perustamista. Suomen näkemys oli, että aiempi kansainvälisiin järjestelyihin nojannut lähestymistapa oli toiminut hyvin ja että se oli osoittautunut tärkeäksi sekä globaalin turvallisuuden että yritysten kilpailukyvyn kannalta. Ehdotuksesta EU-tason luettelosta luovuttiinkin neuvottelujen kuluessa.

Uudesta asetuksesta päästiin neuvotteluissa sopuun marraskuussa 2020 ja asetus tuli voimaan syyskuussa 2021.

1.2.2 Hallituksen esityksen valmistelu

Hallituksen esitys on valmisteltu virkatyönä ulkoministeriössä. Kuulemista varten on järjestetty kaksi kaikille sidosryhmille avointa tilaisuutta, joissa on esitelty hallituksen esityksen valmistelun kannalta keskeisiä teemoja ja kysymyksiä sekä kuultu sidosryhmien kommentteja. Ensimmäinen tilaisuus järjestettiin 13.12.2022 ja toinen 6.10.2023. Lisäksi hallituksen esityksen luonnoksesta järjestettiin lausuntokierros ajalla xx.xx.2023–xx.xx.2023. Lausuntokierroksen materiaalit, annetut lausunnot ja muut hankkeen asiakirjat löytyvät valtioneuvoston hankesivuilta osoitteesta valtioneuvosto.fi/hankkeet tunnuksella UM008:00/2019.

2 EU-säädöksen tavoitteet ja pääasiallinen sisältö

2.1 Säätelyn tavoitteet

Vientivalvonta-asetuksen tavoitteena on muun muassa varmistaa, että jäsenvaltioiden ja unionin erityisesti asensuuta, alueellista rauhaa, turvallisuutta ja vakautta sekä ihmisoikeuksien ja kansainvälisen humanitaarisen oikeuden kunnioittamista koskevia kansainvälisiä sitoumuksia ja vastuita noudatetaan. Unionin sitoutumista vahvaan kansalliseen ja kansainvälisesti koordinoituun vientivalvontaan on korostettu esimerkiksi joukkotuhoaseiden leviämisen vastaisessa EU:n strategiassa. Vientivalvonta-asetuksen tavoitteena on myös varmistaa, että kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnassa huomioidaan kaikki merkitykselliset näkökohdat sekä unionin että jäsenvaltioiden toimesta. Näitä näkökohtia ovat esimerkiksi kansainväliset veloitteet ja sitoumukset, pakotteet, ulko- ja turvallisuuspoliittiset näkökohdat sekä aiottuun loppukäyttöön ja sen kiertämisvaaraan liittyvät näkökohdat. Vientivalvonta-asetuksen yhtenä tavoitteena on tehostaa viejille annettavia ohjeita vastuullisista käytännöistä heikentämättä kuitenkaan viejien maailmanlaajuisista kilpailukykyä.

Vientivalvonta-asetuksessa kaksikäyttötuotteella tarkoitetaan tuotetta, jota voidaan käyttää sekä siviili- että sotilastarkoituksiin. Kaksikäyttötuote voi olla fyysinen tuote tai aineeton tuote, kuten ohjelmisto. Vientivalvonta-asetuksessa tietyiltä osin rajoitetaan ja asetetaan lupavaatimuksia kaksikäyttötuotteiden viennille EU-alueen ulkopuolelle, kaksikäyttötuotteiden välitykselle kolmannesta maasta toiseen kolmanteen maahan, kaksikäyttötuotteita koskevan teknisen avun tar-

joamiselle kolmanteen maahan, kaksikäyttötuotteiden kauttakululle EU-alueen kautta ja kaksikäyttötuotteiden siirrolle EU-alueen sisällä. Viejille ja muille toimijoille asetetaan asetuksessa myös näihin toimintoihin liittyviä velvollisuuksia, kuten erilaisia ilmoitusvelvollisuuksia. Vientivalvonta-asetuksessa säädetään lisäksi esimerkiksi erilaisista lupatyypeistä ja lupien myöntämiseen liittyvistä menettelyistä sekä sääntelyn täytäntöönpanosta.

Yhteisellä valvontajärjestelmällä varmistetaan myös se, että kaksikäyttötuotteiden vapaa liikkuvuus unionin tullialueella voi toteutua. Yhteisiä luetteloita kaksikäyttötuotteista, määrärajoista ja suuntaviivoista pidetään tehokkaan vientivalvontajärjestelmän olennaisena osana. Komissiolle on siirretty säädösvaltaa muun muassa valvonnanalaisten kaksikäyttötuotteiden luettelon muuttamisesta, kun muutokset ovat sellaisia, jotka jäsenvaltiot tai unioni ovat hyväksyneet kansainvälisten asensuopimusten osapuolina ja monenvälisten vientivalvontajärjestelyjen osapuolina tai ratifioimalla asiaa koskevia kansainvälisiä sopimuksia. Tavoitteena on näin varmistaa mahdollisuus reagoida nopeasti muuttuviin olosuhteisiin sekä teknologian ja kaupan kehitykseen.

Käytännössä vientivalvonta-asetuksen luetteloa valvonnanalaisista kaksikäyttötuotteista käytetään pohjana myös esimerkiksi EU:n pakotesäätelyssä, jossa yhtenä rajoittavana toimenpiteenä saatetaan kieltää vientivalvonta-asetuksessa määriteltyjen valvonnanalaisten kaksikäyttötuotteiden vienti tiettyyn määrämaahan. Myös eräät EU:n ulkopuoliset valtiot hyödyntävät EU-asetuksen luetteloa valvonnanalaisista kaksikäyttötuotteista viittaamalla siihen kansallisessa lainsäädännössään.

2.2 Vientivalvonta-asetuksen sisältö

Vientivalvonta-asetuksen I luku sisältää artikkelit 1 ja 2, joissa säädetään asetuksen kohteesta ja määrittämisestä. Asetuksen II luku sisältää artikkelit 3–11. Luku sisältää sääntelyä muun muassa erilaisista lupavaatimuksista ja ilmoitusvelvollisuuksista. Asetuksen 3 artiklaan sisältyy säännös, jonka mukaan asetuksen liitteeseen I sisältyvien kaksikäyttötuotteiden vientiin vaaditaan lupa.

Asetuksen 4 artikla sisältää niin sanotun catch all –lupavaatimuksen, jonka mukaan liitteeseen I sisällyttömän kaksikäyttötuotteen vientiin vaaditaan lupa, jos viejä on saanut toimivaltaiselta viranomaiselta tiedon, että tuotteet on tai on mahdollisesti tarkoitettu tiettyyn valvonnanalaiseen loppukäyttöön. Tämä valvonnanalainen loppukäyttö määrittellään 4 artiklan 1 kohdassa ja siihen viitataan useissa kohdissa asetuksessa. Kyseisen 4 artiklan 1 kohdan mukaan valvonnanalasta loppukäyttöä on a) käyttö, joka liittyy kemiallisten, biologisten tai ydinaseiden taikka muiden ydinräjähdeiden kehittämiseen, tuotantoon, käsittelyyn, käyttöön, ylläpitoon, varastointiin, havaitsemiseen, tunnistamiseen tai levittämiseen taikka tällaisten aseiden maaliin saattamiseen soveltuvien ohjusten kehittämiseen, tuotantoon, ylläpitoon tai varastointiin; b) sotilaallinen loppukäyttö, jos ostajamaata tai määrämaata koskee aseidenvientikielto; sekä c) käyttö kansallisessa puolustustarvikeluettelossa lueteltujen sellaisten puolustustarvikkeiden osina tai komponentteina, jotka on viety jäsenvaltion alueelta ilman lupaa tai kyseisen jäsenvaltion kansallisessa lainsäädännössä säädetyn luvan vastaisesti. Sotilaallista loppukäyttöä täsmennetään 4 artiklan 1 kohdan b alakohdassa lisäksi toteamalla, että kyseistä alakohtaa sovellettaessa sotilaallisella loppukäytöllä tarkoitetaan i) sisällyttämistä jäsenvaltioiden puolustustarvikeluettelossa lueteltuihin puolustustarvikkeisiin; ii) tuotanto-, testaus- tai analysointilaitteiden ja niiden komponenttien käyttöä jäsenvaltioiden puolustustarvikeluettelossa lueteltujen puolustustarvikkeiden kehittämiseen, tuotantoon tai ylläpitoon; tai iii) valmiiksi jalostamattomien tuotteiden käyttöä jäsenvaltioiden puolustustarvikeluettelossa lueteltujen puolustustarvikkeiden tuotantoon tarkoitettussa laitoksessa.

Asetuksen 4 artikla sisältää myös viejän velvollisuuden ilmoittaa toimivaltaiselle viranomaiselle, jos se tietää, että liitteeseen I sisältyvät kaksikäyttötuotteet, jotka se aikoo viedä, on tarkoitettu kokonaan tai osittain johonkin artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun valvonnanalaiseen loppukäyttöön. Artiklassa jätetään jäsenvaltioille liikkumavaraa siten, että jäsenvaltiot voivat asettaa lupavaatimuksen myös sellaisissa tilanteissa, joissa viejällä on syytä epäillä tuotteiden olevan tarkoitettu artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun käyttöön. Käytännössä kyseisen kohdan toimeenpano kansallisesti edellyttää, että viejälle asetetaan velvollisuus ilmoittaa viranomaiselle, mikäli sillä on syytä epäillä tuotteiden olevan tarkoitettu tällaiseen käyttöön. Lisäksi 4 artiklassa säädetään viranomaisten välisestä yhteistyöstä artiklaa sovellettaessa.

Asetuksen 5 artiklan sääntely vastaa rakenteeltaan 4 artiklan sääntelyä, mutta artikla koskee liitteeseen I sisältyviä verkkovalvontatuotteita. Verkkovalvontatuotteet ovat asetuksen 2 artiklan 20 kohdan mukaan kaksikäyttötuotteita, jotka on erityisesti suunniteltu mahdollistamaan luonnollisten henkilöiden salaa tarkkailu seuraamalla, poimimalla, keräämällä tai analysoimalla tietoja tieto- ja televiestintäjärjestelmistä. Artiklan mukaan asetuksen liitteeseen I sisältyvien verkkovalvontatuotteiden vientiin vaaditaan lupa, jos viejä on saanut toimivaltaiselta viranomaiselta tiedon, että tuotteet on tai on mahdollisesti tarkoitettu kokonaan tai osittain käyttöön, joka liittyy kansallisiin tukahduttamistoimiin ja/tai ihmisoikeuksia koskevan oikeuden ja kansainvälisen humanitaarisen oikeuden vakaviin loukkauksiin. Vastaavasti kuin 4 artiklassa, myös 5 artiklan osalta viejälle on artiklassa asetettu velvoite ilmoittaa toimivaltaiselle viranomaiselle, mikäli se tietää, että liitteeseen I sisältyvät verkkovalvontatuotteet on tarkoitettu edellä mainittuun käyttöön. Lisäksi jäsenvaltioille on jätetty liikkumavaraa, jonka nojalla jäsenvaltiot voivat asettaa lupavaatimuksen myös silloin, kun viejällä on syytä epäillä verkkovalvontatuotteiden olevan tarkoitettu mainittuun käyttöön. Käytännössä kyseisen kohdan toimeenpano kansallisesti edellyttää, että viejälle asetetaan velvollisuus ilmoittaa viranomaiselle, mikäli sillä on syytä epäillä tuotteiden olevan tarkoitettu tällaiseen käyttöön. Artiklassa säädetään myös siitä, että komissio ja neuvosto asettavat viejien saataville artiklaa koskevia suuntaviivoja. Näiden suuntaviivojen valmistelu on käynnissä.

Asetuksen 6 artikla koskee välityspalveluiden tarjoamista ja sen mukaan asetuksen liitteeseen I sisältyvien kaksikäyttötuotteiden välityspalvelujen tarjoamiseen vaaditaan lupa, jos välittäjä on saanut toimivaltaiselta viranomaiselta tiedon, että tuotteet on tai on mahdollisesti tarkoitettu kokonaan tai osittain 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun käyttöön. Artiklassa säädetään välittäjän velvollisuudesta ilmoittaa toimivaltaiselle viranomaiselle, jos se aikoo tarjota liitteeseen I sisältyvien kaksikäyttötuotteiden välityspalveluja ja se tietää tuotteiden olevan tarkoitettu kokonaan tai osittain tällaiseen käyttöön. Jäsenvaltioille on jätetty liikkumavaraa siten, että jäsenvaltiot voivat ulottaa mahdollisuuden asettaa lupavaatimus myös sellaisiin kaksikäyttötuotteisiin, jotka eivät kuulu asetuksen liitteeseen I. Lisäksi lupavaatimuksen voi kansallisesti laajentaa myös niihin tilanteisiin, joissa välittäjällä on syytä epäillä valvonnanalaisesta loppukäyttöä, mikä käytännössä tarkoittaa kansallista sääntelyä välittäjän ilmoitusvelvollisuudesta tällaisissa tilanteissa.

Asetuksen 7 artiklan mukaan jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen voi kieltää liitteeseen I sisältyvien kaksikäyttötuotteiden kauttakulun tai asettaa kauttakululle lupavaatimuksen, jos tuotteet on tai on mahdollisesti tarkoitettu kokonaan tai osittain johonkin 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun käyttöön. Jäsenvaltioille on jätetty artiklassa liikkumavaraa siten, että jäsenvaltio voi ulottaa mahdollisuuden kieltää kauttakulku tai asettaa sille lupavaatimus myös sellaisiin kaksikäyttötuotteisiin, jotka eivät kuulu asetuksen liitteeseen I.

Asetuksen 8 artikla koskee kaksikäyttötuotteisiin liittyvän teknisen avun toimittamista. Artiklan mukaan teknisen avun toimittamiseen vaaditaan lupa, jos toimivaltainen viranomainen on il-

moittanut, että tuotteet on tai on mahdollisesti tarkoitettu kokonaan tai osittain 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun käyttöön. Teknisen avun toimittajan on ilmoitettava toimivaltaiselle viranomaiselle, jos se tietää, että liitteeseen I sisältyvät kaksikäyttötuotteet, joihin liittyvää teknistä apua hän aikoo toimittaa, on tarkoitettu kokonaan tai osittain tällaiseen käyttöön. Artiklassa on säädetty tietyistä poikkeuksista lupavaatimusten ja ilmoitusvelvollisuuden soveltamiseen. Jäsenvaltiolle on jätetty kansallista liikkumavaraa siten, että jäsenvaltiot voivat ulottaa mahdollisuuden asettaa lupavaatimus myös sellaisille kaksikäyttötuotteille, jotka eivät kuulu asetuksen liitteeseen I. Lisäksi jäsenvaltiot voivat asettaa lupavaatimuksen, jos teknisen avun toimittajalla on syytä epäillä tuotteiden olevan tarkoitettu 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun käyttöön. Käytännössä kyseisen kohdan toimeenpano kansallisesti edellyttää, että teknisen avun toimittajalle asetetaan velvollisuus ilmoittaa viranomaiselle, mikäli sillä on syytä epäillä tuotteiden olevan tarkoitettu tällaiseen käyttöön.

Asetuksen 9 artiklan mukaan jäsenvaltio voi kieltää liitteeseen I sisällyttämättömien kaksikäyttötuotteiden viennin tai asettaa viennille lupavaatimuksen yleiseen turvallisuuteen, terroritekojen ehkäisemisen mukaan lukien, tai ihmisoikeuksiin liittyvistä syistä. Jäsenvaltion on ilmoitettava tällaiset toimenpiteet komissiolle ja muille jäsenvaltioille. Toimenpide voi olla kansallisen valvontaluettelon laatiminen. Komissio julkaisee sille ilmoitetut toimenpiteet Euroopan unionin virallisessa lehdessä, minkä lisäksi julkaistaan ajantasaistettu kooste jäsenvaltioissa voimassa olevista kansallisista valvontaluetteloista.

Asetuksen 10 artiklan mukaan liitteeseen I sisällyttämättömien kaksikäyttötuotteiden vientiin vaaditaan lupa, jos toinen jäsenvaltio asettaa niiden viennille lupavaatimuksen 9 artiklan nojalla hyväksymänsä ja komission julkaiseman kansallisen valvontaluettelon perusteella ja jos viejä on saanut toimivaltaiselta viranomaiselta tiedon, että tuotteet on tai on mahdollisesti tarkoitettu käyttöön, joka aiheuttaa huolta yleiseen turvallisuuteen tai ihmisoikeuksiin liittyvistä syistä. Artikla mahdollistaa toisen jäsenvaltion kansalliselle valvontalistalle asettamien tuotteiden asettamisen valvonnanalaiseksi myös muissa jäsenmaissa. Artiklassa säädetään myös artiklan soveltamiseen liittyvistä jäsenvaltioiden ilmoitusvelvollisuuksista muille jäsenvaltioille ja komissiolle.

Asetuksen 11 artiklan mukaan liitteeseen IV sisältyvien kaksikäyttötuotteiden unionin sisäisiin siirtoihin vaaditaan lupa. Lisäksi jäsenvaltio voi artiklan 2 kohdassa määritellyin kriteerein asettaa lupavaatimuksen muiden kaksikäyttötuotteiden siirrolle alueeltaan toiseen jäsenvaltioon. Jäsenvaltio voi artiklan 8 kohdan mukaan myös kansallisessa lainsäädännössä edellyttää, että tietyistä unionin sisäisistä siirroista on toimitettava kyseisiä tuotteita koskevia lisätietoja toimivaltaiselle viranomaiselle. Artiklan 9 kohdan mukaan liitteeseen I sisältyvien kaksikäyttötuotteiden unionin sisäisiin siirtoihin liittyvissä asiaankuuluvissa kaupallisissa asiakirjoissa on ilmoitettava selkeästi, että kyseisten tuotteiden vienti unionin tullialueelta on valvonnan alaista.

Asetuksen III luku sisältää artikkelit 12–16 ja luku koskee lupia ja niiden myöntämistä. Vientilupa voi olla 12 artiklan mukaan yksittäislupa, koontilupa, kansallinen yleislupa tai unionin yleislupa. Artiklan mukaan luvan myöntää pääsääntöisesti sen jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen, jossa viejällä on asuinpaikka tai johon tämä on sijoittautunut. Artiklassa säädetään myös muun muassa lupien voimassaolon määräajasta, viejän velvollisuudesta antaa toimivaltaiselle viranomaiselle tietoja, yksittäislupiin vaadittavasta loppukäyttötodistuksesta ja koontilupiin liittyvästä sisäisestä vaatimustenmukaisuusohjelmasta. Artiklan nojalla toimivaltainen viranomainen voi myös kieltää viejää käyttämästä unionin yleislupaa tietyin edellytyksin.

Asetuksen 13 artiklassa säädetään välityspalveluita ja teknistä apua koskevista luvista ja niihin liittyen muun muassa luvat myöntävästä viranomaisesta, lupien sisällöstä ja viranomaisille an-

nettavista tiedoista. Asetuksen 14 artiklassa säädetään lupaviranomaisen velvollisuudesta konsultoida toisen jäsenvaltion viranomaista, mikäli tuotteet sijaitsevat tässä toisessa jäsenvaltiossa. Asetuksen 15 artiklassa säädetään lupaharkinnassa huomioitavista kriteereistä. Artiklan mukaan lupaharkinnassa on otettava huomioon kaikki asian kannalta merkitykselliset näkökohdat, joista osa on myös erikseen lueteltu artiklan ei-tyhjentävässä listassa.

Asetuksen 16 artiklassa säädetään ensinnäkin toimivaltaisen viranomaisen mahdollisuudesta evätä vientilupa sekä mitätöidä jo myöntämänsä vientilupa, keskeyttää luvan soveltaminen, muuttaa lupaa ja peruuttaa lupa. Edellä mainituista päätöksistä on ilmoitettava toisille jäsenvaltioille ja niiden tulee ottaa päätökset huomioon. Artiklassa säädetään myös jäsenvaltion velvollisuudesta konsultoida toisen jäsenvaltion viranomaisia, mikäli ne ovat tehneet epäämispäätöksen olennaisesti samanlaisen liiketapahtuman osalta, kuin jolle lupaa on haettu.

Asetuksen IV luku sisältää artikkelit 17–20. Luvussa säädetään komissiolle siirretystä säädösvaltalasta kaksikäyttötuotteiden ja määräraikkojen luetteloiden muuttamisessa. Asetuksen 17 artiklan mukaan komissiolle siirretään valta antaa delegoituja säädöksiä, joilla muutetaan liitteessä I ja IV olevia kaksikäyttötuotteiden luetteloita sekä liitteessä II säädettyjen unionin yleislupien soveltamisaloja ja määräraikkoja. Komission toimivalta on kuitenkin sidottu siten, että liitteen I muutoksia voi tehdä sen mukaan, kun jäsenvaltiot ja unioni ovat ne hyväksyneet kansainvälisten asensulkujärjestelmien ja vientivalvontajärjestelyjen osapuolina tai ratifioimalla asiaa koskevia kansainvälisiä sopimuksia. Liitteen I muutosten koskiessa myös liitteessä II tai IV lueteltuja kaksikäyttötuotteita, myös nämä liitteet on päivitettävä. Liitteen II muutokset on lisäksi tehtävä asetuksen mukaisesti perustetun kaksikäyttötuotteiden koordinaatioryhmän kanssa yhteistyössä. Artiklat 18, 19 ja 20 koskevat siirrettyä säädösvaltaa koskevia menettelyjä.

Asetuksen V luku sisältää artikkelit 21 ja 22, jotka koskevat tullimenettelyjä. Viejän on 21 artiklan mukaan todistettava vientimuodollisuuksia suorittaessaan, että vientiin mahdollisesti tarvittava lupa on saatu. Artiklassa säädetään myös muista tullimenettelyistä ja esimerkiksi jäsenvaltion mahdollisuudesta estää kaksikäyttötuotteen vienti alueeltaan tietyin edellytyksin. Asetuksen 22 artiklassa säädetään jäsenvaltion mahdollisuudesta säätää, että kaksikäyttötuotteiden vientiä varten tarvittavat tullimuodollisuudet voidaan suorittaa vain tietyissä tullitoimipaikoissa.

Asetuksen VI luku sisältää artikkelit 23–25 ja luku koskee hallinnollista yhteistyötä, täytäntöönpanoa ja täytäntöönpanon valvontaa. Jäsenvaltioiden on 23 artiklan mukaan annettava tiedoksi komissiolle asetuksen täytäntöönpanoon liittyvästä sääntelystä. Artiklassa säädetään myös jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten välisestä yhteistyöstä. Asetuksen 24 artiklassa säädetään kaksikäyttötuotteiden koordinoitiryhmästä ja sen toiminnasta. Asetuksen 25 artiklassa edellytetään jäsenvaltioiden varmistavan asetuksen asianmukaisen täytäntöönpanon ja säätävän asetuksen säännösten rikkomiseen sovellettavista seuraamuksista, joiden on oltava tehokkaita, oikeasuhtaisia ja varoittavia. Artiklassa säädetään myös täytäntöönpanon valvonnan koordinoitimekanismista.

Asetuksen VII luku käsittää artiklan 26, joka koskee avoimuutta, tiedotusta, seuranta ja arviointia. Artiklassa säädetään muun muassa parhaita käytäntöjä koskevien suuntaviivojen ja suositusten laatimisesta ja Euroopan parlamentille ja neuvostolle toimitettavasta vuosikertomuksesta.

Asetuksen VIII luku sisältää artikkelit 27 ja 28 ja luku koskee valvontatoimenpiteitä. Asetuksen 27 artiklassa säädetään viejien, välittäjien ja teknisen avun toimittajien velvollisuudesta pitää yksityiskohtaisia rekistereitä tai luetteloita viennistään, välityspalvelusta tai teknisestä avusta. Näitä rekistereitä tai luetteloita on pidettävä jäsenvaltiossa voimassa olevan kansallisen lainsä-

dännön tai käytännön mukaisesti. Asetuksen 28 artiklan mukaan kunkin jäsenvaltion on toteutettava kaikki tarvittavat toimenpiteet, jotta sen toimivaltaiset viranomaiset voivat kerätä tietoja kaikista kaksikäyttötuotteita sisältävistä tilauksista ja liiketapahtumista sekä todeta, sovelletaanko vientivalvontatoimenpiteitä asianmukaisesti. Tämä voi artiklan mukaan edellyttää esimerkiksi valtuuksia päästä sellaisten henkilöiden tiloihin, joilla on vientitoimeen liittyvä intressi.

Asetuksen IX luku sisältää artiklan 29, joka koskee yhteistyötä kolmansien maiden kanssa. Asetuksen X lukuun sisältyy loppusäännökset.

Asetuksen liitteeseen I sisältyy niiden kaksikäyttötuotteiden luettelo, joiden vientiin 3 artiklan mukaisesti vaaditaan vientilupa. Liitteessä II säädetään unionin yleisluvista, joiden nojalla vienti on mahdollista tiettyihin määräraippaikkoihin. Liitteeseen sisältyy myös viejien raportointivelvollisuuksia yleislupien käytöstä. Liitteeseen III sisältyy lupaa koskevat lomakemallit. Liitteessä IV on luettelo niistä kaksikäyttötuotteista, joiden siirtoon unionin sisällä tarvitaan 11 artiklan mukaisesti lupa. Liitteeseen V sisältyy luettelo kumotusta asetuksesta ja sen muutoksista ja liitteeseen VI vastaavuustaulukko, jonka mukaisesti viittauksia kumottuun asetukseen pidetään viittauksina vientivalvonta-asetukseen.

2.3 Vientivalvonta-asetuksen keskeiset muutokset aiempaan sääntelyyn

Vientivalvonta-asetus korvasi aiemman kaksikäyttötuotteiden vientiä, siirtoa, välitystä ja kauttakulkua koskevan yhteisön valvontajärjestelmän perustamisesta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 428/2009. Aiempaan asetukseen oli tehty sen voimassaoloaikana useita vähäisempiä muutoksia ja päivityksiä. Kokonaisuus toimi verraten hyvin, mutta asetuksen kokonaisvaltaiselle päivitykselle oli yleisesti tunnistettu tarve. Pääosin sääntely säilyi ennallaan ja vientivalvonnan peruseräpäätteisiin ei tehty muutoksia. Sääntelyn asialliseen sisältöön vaikuttavista muutoksista merkittävimmät olivat erillisen verkkovalvontatuotteisiin kohdistuvan vientilupa-vaatimuksen käyttöön ottaminen, kaksikäyttötuotteisiin liittyvän teknisen avun valvonnan laajentaminen, asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa määritellyn valvonnanalaisen loppukäytön laajenus, säännös toisen jäsenvaltion kansalliseen valvontalistaan kuuluvan tuotteen valvonnasta sekä eräiden uusien EU-tason yleisvientilupien käyttöön ottaminen.

Verkkovalvontatuotteisiin liittyvä sääntely asetuksessa on uutta, sillä asiasta ei ollut nimenomaista sääntelyä aiemmassa asetuksessa. Uuden asetuksen nojalla toimivaltainen viranomainen voi asettaa verkkovalvontatuotteelle lupavaatimuksen tilanteissa, joissa viejä on omien huolellisuusperiaatteiden mukaisesti tekemiensä selvitysten johdosta ilmoittanut toimivaltaiselle viranomaiselle, että tuotteet on tai on mahdollisesti tarkoitettu käyttöön, joka liittyy kansallisiin tukahduttamistoimiin ja/tai ihmisoikeuksia koskevan oikeuden ja kansainvälisen humanitaarisen oikeuden vakaviin loukkauksiin. Toimivaltaiset viranomaiset voivat myös ilmoittaa omassa tiedossaan olevasta epäilystä vientiä suunnittelevalle toimijalle, jonka on tämän jälkeen haettava vientilupaa.

Teknisen avun toimittamista koskeva sääntely asetuksessa on myös uutta verrattuna aiempaan asetukseen. Lissabonin sopimuksen myötä on oikeudellisesti selvää, että rajat ylittävän siirron sisältävä teknisen avun toimittaminen kuuluu unionin toimivaltaan. Tämän johdosta vientivalvonta-asetukseen on sisällytetty teknisen avun määritelmä ja täsmennetty, miten sen toimittamista valvotaan.

Niin sanottuun catch all –lupavaatimukseen liittyvä valvonnanalaisen loppukäytön määritelmä 4 artiklan 1 kohdassa on laajentunut aiempaan sääntelyyn nähden. Vanhassa asetuksessa lupa-

vaatimusten asettamiseen liittyvä valvonnanalainen loppukäyttö sidottiin vaihtelevasti joko pelkästään joukkotuhohoaseisiin liittyvään loppukäyttöön tai laajemmin myös sotilaalliseen loppukäyttöön asevientikiellon kohteena olevassa valtiossa taikka käyttöön luvattomasti maasta vietyä puolustustarvikkeen osana. Uudessa asetuksessa nämä kolme valvonnanalaisen loppukäytön muotoa rinnastetaan toisiinsa, mikä tarkoittaa myös erilaisten lupavaatimusten asettamista koskevien säännösten laajentumista kattamaan kaikki edellä mainitut valvonnanalaisen loppukäytön muodot.

Vientivalvonta-asetus mahdollistaa jäsenvaltioille kansallisen valvontaluettelon laatimisen samoin kuin asetusta edeltänytkin sääntely. Uutena asiana vientivalvonta-asetukseen lisättiin sen 10 artiklaan sisältyvä sääntely, jossa mahdollistetaan lupavaatimuksen asettaminen sellaiselle kaksikäyttötuotteelle, joka kuuluu toisen jäsenvaltion kansalliseen valvontaluetteloon. Edellytyksenä on lisäksi, että komissio on julkaissut kansallisen valvontaluettelon 9 artiklan 4 kohdan mukaisesti ja tuote aiheuttaa huolta yleiseen turvallisuuteen, terroritekojen ehkäisemisen mukaan lukien, tai ihmisoikeuksiin liittyvistä syistä.

Vientivalvonta-asetukseen liitteisiin sisältyy joukko EU:n yleislupia, joiden nojalla luvanvaraisten kaksikäyttötuotteiden vienti on sallittua ilman kansallisesti myönnettyä vientilupaa. Yleislupien tarkoituksena on helpottaa vientiin liittyviä hallinnollisia menettelyitä tilanteissa, joissa vientiin liittyvien riskien voidaan katsoa olevan suhteellisen matalia. Vientivalvonta-asetuksen yhteydessä tuli voimaan kaksi uutta unionin yleislupaa. Yleislupa EU007 mahdollistaa konsernin sisäisissä tuotekehitystarkoituksissa tapahtuvan viennin eräisiin EU:n ulkopuolisiin valtioihin, kunhan konsernin emoyhtiö sijaitsee EU:ssa tai yleisluvan EU001 katteeseen kuuluvassa valtiossa. Yleislupa EU008 taas sallii tietyntyyppisten tavanomaisten salausta käyttävien laitteiden ja ohjelmistojen viennin siviilikäyttöön suurimpaan osaan maailman valtiosta tietyin reunaehdoin.

3 Nykytila ja sen arviointi

Kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta säädetään kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetussa laissa (562/1996). Laki täydentää voimassa olevaa EU-sääntelyä ja sisältää vientivalvonta-asetuksen soveltamisen tueksi tarvittavia kansallisia säännöksiä. Lakia on muutettu useita kertoja ja muutoksilla on huomioitu myös EU-sääntelyssä tapahtuneita muutoksia. Lakiin sisältyy säännöksiä muun muassa luvanvaraisuudesta ja luvan myöntämiseen liittyvistä menettelyistä, ennakkotiedosta, valvonnasta, kauttakuljetuksen luvanvaraisuuteen liittyvistä menettelyistä sekä vientivalvontaneuvottelukunnasta. Lisäksi laissa viitataan rikoslain 46 luvun sääntelyyn, johon sisältyy asiaa koskevat rangaistussäännökset. Rikoslain 46 luvun 1 §:n säännöstelyrikkokseen syyllistyy se, joka rikkoo tai yrittää rikkoa kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetussa laissa (562/1996) säädettyä tai mainittujen säädösten nojalla annettua säännöstelymääräystä. Luvun 2 §:ssä säädetään törkeästä säännöstelyrikkoksesta ja 3 §:ssä lievästä säännöstelyrikkoksesta. Lisäksi luvun 12 §:ssä säädetään kaksikäyttötuotteiden vientivalvontailmoituksen laiminlyönnistä.

Kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annettuun lakiin sisältyy tällä hetkellä osittain päällekkäistä sääntelyä vientivalvonta-asetuksen kanssa. Päällekkäisestä sääntelystä suoraan sovellettavan EU-asetuksen kanssa on syytä luopua sääntelyn selkeyden vuoksi ja ristiriitaisuuksien välttämiseksi. Vientivalvonta-asetus jättää jäsenmaille tietyiltä osin liikkumavaraa esimerkiksi lupavaatimusten asettamisen sekä ilmoitusvelvollisuuksien osalta. Tietyiltä osin liikkumavara on sisältynyt jo aiempaan EU-sääntelyyn ja liikkumavaran käyttöä koskevia säännöksiä on voimassa olevassa laissa. Eräiltä osin uusi vientivalvonta-asetus kuitenkin on laajentanut jäsenvaltioiden liikkumavaraa, minkä johdosta uutta kansallista sääntelyä saatetaan tarvita. Liikkumavaraa on lisäksi esimerkiksi verkkovalvontatuotteita ja teknisen avun toimittamista koskevien

uusien säännösten yhteydessä. Vientivalvonta-asetus edellyttää myös jäsenvaltioiden määrittelevän tiettyjä raportointiin ja sisäiseen vaatimustenmukaisuusohjelmaan liittyviä vaatimuksia, joista ei ole säädetty voimassa olevassa laissa.

Vientivalvonta-asetus edellyttää, että jäsenvaltiot huolehtivat sääntelyn toimeenpanosta. Tähän liittyen valvontaa suorittaville viranomaisille on siirrettävä riittävät toimivaltuudet valvonnan tekemiseen. Kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetun lain mukaan valvontaa suorittaa Tulli, jolla on valvonnassa käytössään kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetun lain valvontatoimivaltuudet ja tullilainsäädännössä säädetty valvontatoimivaltuudet, joihin kuuluvat myös tullilaissa (304/2016) säädetty toimivaltuudet. Vientivalvonta-asetuksen sääntely koskee sekä aineellisten että aineettomien kaksikäyttötuotteiden, kuten ohjelmistojen, vientiä. Aineettomien kaksikäyttötuotteiden viennin valvonnan osalta on tunnistettu, että tullilain toimivaltuudet eivät sovellu aineettomien tuotteiden viennin valvontaan. Kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetussa lainsäädännössä tulisi siksi jatkossa varmistaa Tullin riittävät toimivaltuudet valvontatehtävän suorittamiseen.

Lisäksi vientivalvonta-asetus edellyttää jäsenvaltioiden säätävän asetuksen säännösten rikkomiseen liittyvistä seuraamuksista, jotka ovat tehokkaita, oikeasuhtaisia ja varoittavia. Tällä hetkellä seuraamuksista säädetään rikoslain 46 luvussa ja keskeinen on luvun 1 §, joka koskee säännöstelyrikosta. Säännöstelyrikosta koskevassa pykälässä viitataan kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annettuun lakiin, mutta pykälään ei sisälly viittausta vientivalvonta-asetukseen. Kun tavoitteena on poistaa kansallisesta lainsäädännöstä EU-asetuksen kanssa päällekkäinen sääntely, rangaistussääntely ei ole kattavaa, sillä merkittävä osa vientivalvonta-asetuksen velvoitteista on sellaisia, jotka eivät tarvitse tuekseen kansallista täydentävää sääntelyä. Jatkossa olisi siis huolehdittava siitä, että kansallinen seuraamussääntely on riittävän kattavaa myös suoraan sovellettavien vientivalvonta-asetuksen velvoitteiden rikkomisen osalta.

Suurin osa vientivalvonta-asetuksen säännöksistä on sellaisenaan suoraan sovellettavissa, eikä niiden soveltamisen tueksi tarvita kansallista täydentävää sääntelyä. Tällaisia ovat esimerkiksi kaikki sellaiset asetuksen II luvun lupavaatimukset ja ilmoitusvelvollisuudet, joissa ei ole nimenomaisesti jätetty jäsenvaltioille kansallista liikkumavaraa. Samoin suurin osa asetuksen III luvun säännöksistä soveltuu suoraan, ilman kansallista täydentävää sääntelyä. Asetuksen IV luvun soveltamisen tueksi ei tarvita lainkaan kansallista täydentävää sääntelyä, sillä luku koskee komissiolle delegoitua säädösvaltaa. Tullimenettelyjä koskevasta V luvusta 21 artiklan tueksi ei tarvita kansallista sääntelyä, mutta 22 artiklassa on jätetty valtuutetuista tullitoimipaikoista säätäminen jäsenvaltioiden lainsäädännön varaan. Asetuksen VI luvussa edellytetään jäsenvaltioiden huolehtivan asetuksen täytäntöönpanosta ja esimerkiksi seuraamuksista. Muuten luvussa säädetty yhteistyö muiden jäsenvaltioiden ja komission kanssa ei edellytä uutta kansallista täydentävää sääntelyä, sillä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999), jäljempänä *julkisuuslaki*, 30 § mahdollistaa myös salassa pidettävän tiedon luovuttamisen muiden jäsenvaltioiden viranomaisille ja komissiolle. Asetuksen VII luvun 26 artikla ei edellytä tuekseen kansallista täydentävää sääntelyä, mutta VIII luvun 27 ja 28 artikloissa jätetään jäsenvaltioiden kansallisen sääntelyn varaan raportoinnin käytännöt ja viranomaisten toimivaltuudet. Asetuksen IX ja X lukujen soveltamiseksi ei välttämättä tarvita kansallista täydentävää sääntelyä. Asetuksen 29 artikla kuitenkin koskee yhteistyötä ja vuoropuhelua, jota jäsenvaltiot ja komissio voivat käydä kolmansien maiden kanssa. Tämä yhteistyö ja vuoropuhelu ei välttämättä edellytä salassa pidettävän tiedon luovuttamista kolmansien maiden viranomaisille, mutta riittävät toimivaltuudet salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen myös kolmansille maille tietyistä vientivalvontatapauksista on käytännössä tarpeen, jotta yhteistyötä voidaan tehdä tehokkaasti.

Voimassa olevaan lainsäädäntöön liittyen on tunnistettu myös eräitä kansallisista syistä johtuvia tarpeita muuttaa lainsäädäntöä. Näissä lainsäädännön muutostarpeissa taustalla on ensinnäkin

sääntelyn selkeys ja oikeusturvaan liittyvät näkökohdat. Kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetussa laissa säädetään tällä hetkellä ennakkotiedosta, jota viejä tai muu toimija voi hakea ulkoministeriöltä. Ulkoministeriö voi hakemuksen johdosta antaa ennakkotiedon luvan myöntämisen edellytyksistä. Ulkoministeriölle on tällä hetkellä myös mahdollista toimittaa valvonnanalaisuustiedustelu, jossa ulkoministeriö esittää näkemyksensä siitä, kuuluuko tietty tuote vientivalvonta-asetuksen liitteen I luetteloon. Valvonnanalaisuustiedustelusta ei kuitenkaan ole tällä hetkellä nimenomaista sääntelyä. Selkeyden vuoksi olisi perusteltua, että myös valvonnanalaisuustiedustelusta otettaisiin lakiin oma säännöksensä. Samalla olisi tarpeen selkeyttää sääntelyn nykytilaa siten, että laissa nimenomaisesti todettaisiin ulkoministeriön vastausten sekä ennakkotiedon että valvonnanalaisuustiedustelun osalta olevan asiaa koskevia päätöksiä, joihin hakijalla on myös oikeus hakea muutosta.

Voimassa olevassa laissa säädetään tällä hetkellä myös menettelyistä, joita noudatetaan kauttakuljetettavan tavaran haltuun ottamiseen, luvan hakemiseen ja asian käsittelyyn. Säännökset sisältyvät kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetun lain 7 a–7 d §:iin. Näitä menettelyjä olisi tietyiltä osin tarpeen selkeyttää ja huolehtia ulkoministeriön ja Tullin tehtävien jakautumisesta tarkoituksenmukaisella tavalla siten, että menettely olisi myös kauttakuljettajien kannalta aiempaa selkeämpi.

Lisäksi olisi tarpeen selkeyttää tilanteita, joissa hakemus voidaan jättää tutkimatta tai sen käsittely raukeaa. Myös vientivalvontaneuvottelukuntaa koskevaa säännöstä olisi tarpeen päivittää, sillä vientivalvontaneuvottelukunnan toiminta ei ole enää käytännössä vastannut laissa säädettyä tehtävää. Laista puuttuu tällä hetkellä myös säännös muutoksenhausta.

Vientivalvonta-asetuksen 9 artikla mahdollistaa sen, että jäsenvaltio voi yleiseen turvallisuuteen tai ihmisoikeuksiin liittyvistä syistä kieltää unionin valvontaluetteloon sisällymättömien kaksikäyttötuotteiden viennin tai asettaa tällaiselle viennille lupavaatimuksen. Tällainen toimenpide voi olla myös kansallisen valvontaluettelon laatiminen. Voimassa olevassa laissa ei ole säädetty viranomaisen toimivaltuudesta asettaa yksittäistapauksessa lupavaatimusta yleiseen turvallisuuteen tai ihmisoikeuksiin liittyvistä syistä taikka kansallisesta valvontaluettelosta. Tällainen sääntely olisi kuitenkin jatkossa tarpeellista vientivalvonnan tavoitteiden tehokkaan toteutumisen varmistamiseksi.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan säädettävän uusi laki kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta ja samalla kumottavan voimassa oleva kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annettu laki. Uuden lain sääntely vastaisi pääosin voimassa olevan lain periaatteita ja keskeisiä elementtejä. Lain rakenteeseen on kuitenkin tarpeen tehdä muutoksia, joiden johdosta olisi selkeintä uudistaa lakikokonaan. Yksi keskeinen muutos sääntelyssä liittyy siihen, että laista on tarkoitus poistaa suoraan sovellettavan vientivalvonta-asetuksen kanssa päällekkäinen ja paikoin ristiriitainen sääntely. Siltä osin kuin esimerkiksi luvanvaraisuudesta, ilmoitusvelvollisuuksista ja muista toiminnanharjoittajien velvoitteista sekä esimerkiksi lupaharkinnasta säädetään vientivalvonta-asetuksessa, säännöksiä ei ole tarkoitus toistaa kansallisessa laissa. Lakia on samalla tarkoitus kehittää siten, että varmistetaan vientivalvonnan tavoitteiden tehokas toteutuminen esittämällä kansallisen valvontaluettelon laatimista.

Uuden lain 1 lukuun ehdotetaan säännöksiä soveltamisalasta, määritelmistä, suhteesta muuhun lainsäädäntöön ja viranomaisista. Määritelmien osalta ehdotetaan, että lakia sovellettaessa so-

vellettaisiin vientivalvonta-asetuksen määritelmiä, minkä lisäksi ehdotetaan eräitä muita määritelmiä. Kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaan liittyviä viranomaistehtäviä hoitaisivat jatkossakin ulkoministeriö ja Tulli.

Ehdotetun lain 2 luvussa säädettäisiin lupiin ja toiminnanharjoittajan velvollisuuksiin liittyvistä asioista. Lain 5 §:ssä ehdotetaan säädettävän viejän ja välittäjän ilmoitusvelvollisuuksista. Pääosin toiminnanharjoittajien ilmoitusvelvollisuuksista säädetään suoraan vientivalvonta-asetuksessa, mutta asetus mahdollistaa ilmoitusvelvollisuuksien laajentamisen kansallisesti tietyiltä osin. Tämä liikkumavara ehdotetaan käytettäväksi siten, että viejän ja välittäjän ilmoitusvelvollisuuksia laajennettaisiin kansallisesti asetuksessa määritellyllä tavalla. Myös voimassa olevassa laissa säädetään viejän ja välittäjän ilmoitusvelvollisuuksista vientivalvonta-asetuksen suoraan sovellettavia säännöksiä laajemmin. Lain 6 §:ssä ehdotetaan säädettävän kansallisista lupavaatimuksista ja kauttakulun kiellosta, eli sellaisista mahdollisuuksista asettaa lupavaatimuksia ja kieltää kauttakulku, joista ei ole säädetty vientivalvonta-asetuksessa. Pääosin lupavaatimuksista ja kauttakulun kiellosta säädetään vientivalvonta-asetuksessa, mutta tietyin asetuksessa rajatuin ehdoin lupavaatimuksia ja kauttakulun kieltä on mahdollista laajentaa kansallisesti. Pykälään ehdotetut lupavaatimukset olisivat niin sanottuja catch all –lupavaatimuksia, eli yksittäistapauksessa tiettyjen edellytysten täytyessä asetettavia lupavaatimuksia. Myös kauttakulun kieltä koskeva sääntely liittyy yksittäistapauksessa tehtävään arviointiin. Ehdotetut lupavaatimukset koskisivat unionin valvontaluetteloon kuulumattomien tuotteiden välitystä ja unionin sisäistä siirtoa sekä unionin valvontaluetteloon kuulumattomien kaksikäyttötuotteiden vientiä tilanteissa, joissa tuote on tai on mahdollisesti tarkoitettu käyttöön, joka merkittävästi vaarantaa Suomen kansallista turvallisuutta. Myös voimassa olevassa sääntelyssä välityksen, unionin sisäisen siirron ja kauttakulun osalta lupavaatimuksia on kansallisesti laajennettu vientivalvonta-asetuksen sääntelystä.

Lain 7 §:ään ehdotetaan säännöstä kansallisesta valvontaluettelosta. Pykälän mukaan lain liitteeksi ehdotetussa kansallisessa valvontaluettelossa mainittujen kaksikäyttötuotteiden vientiin Suomesta Euroopan unionin tullialueen ulkopuolelle vaadittaisiin jatkossa vientilupa. Lupaviranomaisena toimisi ulkoministeriö ja luvan myöntämiseen sovellettaisiin soveltuvin osin vientivalvonta-asetusta ja kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annettua lakia.

Kansallisen valvontaluettelon käyttöönotto on katsottu tarpeelliseksi, koska aikaisempi kansainvälisiin järjestelyihin nojannut lähestymistapa ei uudessa kansainvälisessä tilanteessa toimi tarvittavalla tavalla. Samalla nopeatahtinen teknologinen kehitys ja erilaisten hybridiuhkien lisääntyminen vaativat tehokasta vientivalvontakehikkoa ja kykyä kansallisiin päätöksiin asioissa, joita katsotaan tärkeiksi kansallisen kokonaisturvallisuuden kannalta. Yritysten tasapuolisen toimintaympäristön edistämiseksi Suomi pyrkii siihen, että myös muut maat tekevät samansuuntaisia päätöksiä. Suomi tukee jatkossakin kansainvälisten vientivalvontajärjestelyiden työtä ja osallistuu niihin aktiivisesti. Kansallisilla toimilla pyritään tukemaan järjestelyiden työtä ja päämäärien saavuttamista.

Liitteeseen ehdotetaan kvanttiteknologiaan liittyviä tuotteita, edistyneiden puolijohteiden valmistusteknologiaan liittyviä tuotteita ja materiaaliteknologisia laitteita ja teknologiaa. Näillä teknologioilla nähdään selkeät yhteydet ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittiseen kehitykseen.

Näiden tuotteiden päätymistä epätoivottuun käyttöön voidaan ehkäistä arvioimalla ennalta tuotteiden loppukäyttöä ja loppukäyttäjiä vientivalvonta-asetuksen 15 artiklan mukaisessa vientilupahakemusten käsittelyprosessissa. Kansallisen valvontaluettelon laatimisella käytetään vientivalvonta-asetuksen 9 artiklassa jäsenmaille jätettyä liikkumavaraa. Jäsenvaltiot voivat panna

täytäntöön kansallisen valvontaluettelon kyseisen artiklan perusteella yleiseen turvallisuuteen tai ihmisoikeuksiin liittyvistä syistä.

Lain 8 §:ssä ehdotetaan säädettävän kansallisista yleisluvista, joita ulkoministeriö voisi myöntää. Kansallisista yleisluvista säädetään vientivalvonta-asetuksessa, mutta asetus ei sisällä sääntelyä siitä, mikä taho kansallisia yleislupia voi myöntää. Lain 9 §:ään ehdotetaan säännöstä koontilupia käyttävien viejien velvollisuudesta raportoida koontiluvan käytöstä vuosittain. Lisäksi pykälään sisältyisi asetuksenantovaltuus, jonka mukaan asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä eräiden vientivalvontasääntelyssä toiminnanharjoittajilta edellytettävien asiakirjojen sisällöstä. Vientivalvonta-asetuksessa edellytetään jäsenvaltioiden määrittelevän koontilupien käyttöön liittyvät raportointivaatimukset, minkä lisäksi muista asiakirjivaatimuksista säädetään suoraan vientivalvonta-asetuksessa. Ehdotettavalla sääntelyllä ei laajennettaisi näitä vientivalvonta-asetuksessa säädettyjä vaatimuksia. Lain 10 §:ään ehdotetaan vientivalvonta-asetuksen 15 artiklaa täydentävää sääntelyä lupaharkinnassa huomioitavista näkökohdista. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan ulkoministeriö voisi asettaa luvulle ehtoja, jotka ovat tarpeen luvan myöntämiseksi. Lain 11 §:ään ehdotetaan sääntelyä ennakkotiedosta, jonka ulkoministeriö voisi hakemuksesta antaa toiminnanharjoittajalle. Lain 12 §:n ehdotetaan sisältävän valvonnanalaisuustiedustelua koskeva säännös, jonka mukaan ulkoministeriö voisi hakemuksen perusteella antaa toiminnanharjoittajalle päätöksen siitä, onko hakemuksessa yksilöity tuote unionin valvontaluettelon tai kansallisen valvontaluettelon mukainen kaksikäyttötuote. Ennakkotiedosta tai valvonnanalaisuustiedustelusta ei säädetä vientivalvonta-asetuksessa, vaan ne perustuisivat kansalliseen sääntelyyn. Toiminnanharjoittajalla ei olisi velvollisuutta hakea ennakkotietoa tai tehdä valvonnanalaisuustiedustelua, mutta niistä voi olla toiminnanharjoittajalle hyötyä, kun tämä suunnittelee esimerkiksi kaksikäyttötuotteisiin liittyvää liiketoimintaansa. Lain 13 §:ään ehdotetaan sääntelyä asian tutkimatta jättämisestä ja raukeamisesta.

Lain 3 lukuun ehdotetaan säännöksiä viranomaisten toimivaltuuksista. Vientivalvonta-asetuksen 25 ja 28 artiklat edellyttävät, että jäsenvaltiot varmistavat asetuksen asianmukaisen täytäntöönpanon ja viranomaisten toimivaltuudet. Toimivaltuuksia koskeva sääntely tulee toteuttaa kansallisesti ja toimivaltuuksien tarkemmassa määrittelyssä on jäsenvaltioilla liikkumavaraa. Ehdotettu 14 § koskisi salassa pidettävän tiedon luovuttamista viranomaisten välillä ja laajentaisi niiden viranomaisten joukkoa, joiden kanssa salassa pidettävää tietoa on mahdollista vaihtaa. Samalla tiukennettaisiin niitä edellytyksiä, joiden perusteella tiedon luovuttaminen on mahdollista. Tietoja olisi mahdollista luovuttaa tiettyjen viranomaisten välillä, mikäli se olisi välttämätöntä pykälässä määritellyjä kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaan liittyviä tehtäviä varten. Toimivaltuus on tarpeen kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnan tehokkaan toimeenpanon varmistamiseksi. Ehdotettu 15 § koskisi ulkoministeriön toimivaltuutta luovuttaa tiettyjä salassa pidettäviä tietoja myös ulkomaan viranomaiselle ja kansainväliselle toimielimelle, jos se on välttämätöntä kansainvälisen vientivalvontayhteistyön toteuttamiseksi. Ehdotettu 16 § koskisi ulkoministeriön ja Tullin oikeutta saada tehtäviensä hoitamiseksi välttämättömät tiedot toiminnanharjoittajalta ja muulta valvonnan kohteena olevaan toimintaan liittyvältä luonnolliselta henkilöltä tai oikeushenkilöltä. Ehdotettu 17 § koskisi Tullin toimivaltuuksia, joista säädetään tullilaisissa. Pykälässä ehdotetaan selvyuden vuoksi säädettävän, että tullilaisissa tarkoitettuna tavarana pidetään myös vientivalvonta-asetuksen ja tämän lain mukaista kaksikäyttötuotetta. Säännöksellä olisi tarkoitus varmistaa Tullin riittävät toimivaltuudet myös aineettomien kaksikäyttötuotteiden valvonnassa. Lain 18 §:ään ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan ulkoministeriö voisi pyytää lausuntoa ulkopuoliselta asiantuntijalta kaksikäyttötuotteen teknisten ominaisuuksien arvioinnissa.

Lain 4 lukuun ehdotetaan kauttakuljetusta koskevaa sääntelyä, joka vastaisi pitkälti voimassa olevan lain 7 a–7 d §:n sääntelyä. Luvussa säädettäisiin kauttakuljetettavan tavaran haltuun ottamiseen ja kauttakulkua koskevaan päätöksentekoon liittyvistä menettelyistä, kauttakuljetettavan tavaran palauttamisesta tai hävittämisestä sekä kauttakuljettajan korvausvastuusta koskien tavaran säilyttämisestä, palauttamisesta ja hävittämisestä aiheutuneita kustannuksia. Vientivalvonta-asetuksessa säädetään kauttakulun kieltämisestä ja luvanvaraisuudesta, mutta asetus ei sisällä säännöksiä siitä, miten näissä tilanteissa menetellään. Tämän vuoksi kansallisesti on tarpeen säätää niistä menettelyistä, joita sovelletaan kaksikäyttötuotteiden kauttakulkua koskevissa toimenpiteissä. Menettelyä ehdotetaan tietyiltä osin muutettavan suhteessa voimassa olevaan sääntelyyn, jotta menettely vastaisi paremmin vientivalvonta-asetuksen sääntelyä.

Ehdotettuun 5 lukuun sisältyisi erinäiset säännökset. Ehdotetun 22 §:n mukaan ulkoministeriön yhteydessä voisi toimia valtioneuvoston asettama vientivalvontaneuvottelukunta, jonka tehtävänä olisi edistää vientivalvontaan liittyvää yhteistyötä. Tarkempia säännöksiä neuvottelukunnan kokoonpanosta, tehtävistä ja asettamisesta annettaisiin valtioneuvoston asetuksella. Ehdotettuun 23 §:ään sisältyisi uhkasakkoa koskevat säännökset. Uhkasakko olisi mahdollista asettaa 15 §:n mukaisen toiminnanharjoittajan tiedonantovelvollisuuden tai 8 §:n 1 momentin mukaisen raportointivelvollisuuden tehosteeksi. Lain 24 §:ssä säädettäisiin muutoksenhausta ja pykälä sisältäisi viittauksen oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin. Lisäksi pykälään sisältyisi säännös, jonka mukaan vientivalvonta-asetuksen 16 artiklan 1 kohdan nojalla tehtyä päätöstä ja toiminnanharjoittajalle annettua päätöstä viennin, kauttakulun, välityspalvelun tarjoamisen, teknisen avun toimittamisen ja unionin sisäisen siirron luvanvaraisuudesta olisi muutoksenhausta huolimatta noudatettava, jollei muutoksenhakuviranomainen toisin määrää. Vientivalvonta-asetuksen 16 artiklan 1 kohdan nojalla ulkoministeriö voi esimerkiksi muuttaa myönnettyä lupaa tai peruuttaa sen. Ehdotettu 25 § sisältäisi informatiivisen viittauksen rikoslakiin. Ehdotettu 26 § sisältäisi voimaantuloa koskevan sääntelyn sekä siirtymäsäännökset.

Lisäksi tässä yhteydessä esitetään eräitä muutoksia rikoslain 46 luvun sääntelyyn. Vientivalvonta-asetuksessa edellytetään jäsenvaltioiden säätävän tehokkaista, oikeasuhtaisista ja varoitavista seuraamuksista. Seuraamuksia koskeva kansallinen sääntely sisältyy nykyisin rikoslain 46 lukuun ja ehdotuksen johdosta näin olisi myös jatkossa. Säännöstelyrikosta koskevan 46 luvun 1 §:n 1 momentin 8 kohtaan ehdotetaan lisättävän uuden kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetun lain lisäksi myös vientivalvonta-asetus. Lisästarve johtuu siitä, että tässä yhteydessä on tarkoitus poistaa kansallisesta laista vientivalvonta-asetuksen kanssa päällekkäinen sääntely, minkä vuoksi useista velvoitteista säädetään jatkossa vain suoraan sovellettavassa vientivalvonta-asetuksessa. Samalla 8 kohdan soveltamisala laajenisi hieman nykyisestä. Lisäksi rikoslain 46 luvun 12 §:ään on tarpeen esittää pääosin teknisiä muutoksia, sillä kyseisessä pykälässä mainituista velvoitteista säädetään jatkossa eri säännöksissä. Muutokset on valmisteltu niin, että pykälän soveltamisala säilyisi mahdollisimman pitkälle nykytilaa vastaavana, eikä pykälän soveltamisala merkittävästi laajentuisi.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset ja vaikutukset yritysten toimintaan

Ehdotetulla sääntelyllä arvioidaan olevan vaikutuksia yritysten toimintaan. Pääosin kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaan liittyvät yritysten velvoitteet ja muu yrityksiin vaikuttava sääntely sisältyy vientivalvonta-asetukseen. Tässä yhteydessä ehdotettavalla kansallisella täydentävällä sääntelyllä on kuitenkin myös eräitä vaikutuksia yrityksiin. Ensisijaisesti vaikutuksen kohdistuisivat kaksikäyttötuotteiden viejinä toimivien yritysten toimintaan. Lisäksi kaksikäyttötuotteen viejänä saattaa toimia jokin muu kuin yritys, esimerkiksi yliopisto, ja sääntelyn vaikutukset kohdistuisivat myös tällaisiin tahoihin. Kaksikäyttötuotteiden viennin lisäksi joitain

vaikutuksia on myös sellaisten yritysten ja muiden tahojen toimintaan, jotka toimivat kaksikäyttötuotteiden välittäjinä, kauttakuljettajina, unionin sisäisen siirron toimittajina tai kaksikäyttötuotteisiin liittyvän teknisen avun toimittajina. Kaikille toiminnanharjoittajille voidaan arvioida syntyvän joiain kustannuksia uuteen sääntelyyn perehtymisestä.

Toimijajoukon kokoa voidaan arvioida tarkastelemalla niiden toiminnanharjoittajien määrää, jotka ovat viime vuosina hakeneet vientilupaa. Unionin valvontaluetteloon sisältyville kaksikäyttötuotteille on vuosina 2020–2023 hakenut vientilupaa Suomesta yhteensä 72 viejää. Unionin valvontaluetteloon sisältyvätkä kaksikäyttötuotteiden vienti ei lähtökohtaisesti ole luvanvaraista, joten tällaisten viejien määrästä ei ole mahdollista esittää yhtä tarkkaa arviota. Viejiin ei kohdistu yhtä pitkälle meneviä velvoitteita, kuin unionin valvontaluetteloon sisältyvien kaksikäyttötuotteiden viejiin, mutta myös unionin valvontaluetteloon sisältyvätkä kaksikäyttötuotteiden viejien tulee esimerkiksi ilmoittaa ulkoministeriölle, mikäli viejä tietää tai sillä on syytä epäillä tuotteen olevan tarkoitettu tiettyyn loppukäyttöön. Viejän ilmoitusvelvollisuutta ei tässä yhteydessä laajennettaisi, vaan se vastaisi voimassa olevaa sääntelyä. Unionin valvontaluetteloon sisältyvätkä kaksikäyttötuotteiden välittäjien ilmoitusvelvollisuutta kansallisessa lainsäädännössä ehdotetaan laajennettavan hieman. Laajennus johtuu siitä, että vientivalvonta-asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa määritelty valvonnanalainen loppukäyttö on laajentunut aiemmasta asetuksesta. Käytännössä laajennus tarkoittaa sitä, että välittäjän on jatkossa ilmoitettava ulkoministeriölle myös, jos sillä on syytä epäillä tuotteen olevan tarkoitettu sotilaalliseen loppukäyttöön asevientikiellon kohteena olevassa maassa. Laajennuksen ei arvioida aiheuttavan merkittävästi lisää taakkaa kaksikäyttötuotteiden välittäjille, joille on jo nykyisellään säädetty samankaltaisia ilmoitusvelvollisuuksia.

Kansallisia lupavaatimuksia koskevan ehdotetun pykälän nojalla ulkoministeriö voisi asettaa lupavaatimuksen kaksikäyttötuotteen välitykselle, mikäli tuotteet on tai on mahdollisesti tarkoitettu kokonaan tai osittain vientivalvonta-asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun käyttöön. Käytännössä tämä laajentaisi lupavaatimuksen asettamisen mahdollisuutta nykyisestä hieman unionin valvontaluetteloon sisältyvätkä kaksikäyttötuotteiden osalta. Muutoksella ei kuitenkaan arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia. Suomessa ei ole tähän mennessä asetettu lupavaatimuksia kaksikäyttötuotteiden välitykselle.

Ehdotetun sääntelyn mukaan ulkoministeriö voisi kieltää unionin valvontaluetteloon sisältyvätkä kaksikäyttötuotteiden kauttakulun, mikäli tuotteet sijaitsevat Suomessa ja ne on tai on mahdollisesti tarkoitettu kokonaan tai osittain johonkin vientivalvonta-asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun käyttöön. Voimassa olevassa sääntelyssä ulkoministeriöllä on toimivaltuus asettaa osassa vastaavista tilanteista lupavaatimus tuotteiden kauttakululle. Uusi vientivalvonta-asetus ei enää mahdollista vastaavaa lupavaatimuksen asettamista koskevaa sääntelyä, vaan ainoastaan kauttakulun kieltämisen, minkä lisäksi valvonnanalaisen loppukäytön osittainen laajentuminen johtuu vientivalvonta-asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa määritellyn loppukäytön laajentumisesta. Muita muutoksia kansalliseen sääntelyyn kauttakulkua koskien ehdotetaan siksi, että menettelyä näissä tilanteissa selkeyttäisi. Voimassa oleva kansallinen sääntely kauttakulun luvanvaraisuutta ja kieltämistä koskevista menettelyistä ei ole täysin yhteensopivaa vientivalvonta-asetuksen kanssa ja tätä menettelyä on tarkoitus selkeyttää ja sujuvoittaa. Uudet säännökset menettelystä sisältyisivät ehdotetun lain 4 lukuun. Mahdollisuus kauttakulun kieltämiseen laajenisi uuden sääntelyn myötä hieman aiempaan verrattuna, mutta muutoksen ei arvioida olevan merkittävä. Kauttakulkuun liittyviä menettelyjä koskeva ehdotetun 4 luvun sääntely sen sijaan selkeyttäisi vientivalvonta-asetuksen ja kansallisen lain suhdetta ja helpottaisi siten myös kauttakuljettajia. Kokonaisuudessaan muutosten vaikutusten ei arvioida olevan kauttakuljettajille merkittäviä, sillä kauttakululle asetetut lupavaatimukset tai kiellot ovat harvinaisia. Kauttakulkua koskevaa sääntelyä on ollut kansallisessa laissa vuodesta 2011 lähtien ja sääntelyn voimassaolon aikana sitä on sovellettu vain muutamia kertoja.

Unionin sisäisen siirron luvanvaraisuutta koskevan säännöksen mukaan ulkoministeriö voisi määrätä kaksikäyttötuotteen siirron Suomesta toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon luvanvaraiseksi, mikäli vientivalvonta-asetuksen 11 artiklan 2 kohdassa säädetyt ehdot täyttyvät. Ehdotettu sääntely lupavaatimuksesta unionin sisäiselle siirrolle mahdollistaisi lupavaatimuksen asettamisen voimassa olevaa kansallista lakia rajatummissa tilanteissa. Muutos on tarpeen, sillä vientivalvonta-asetus ei jätä jäsenvaltioille tätä laajempaa liikkumavaraa. Muutos selkeyttäisi kansallisen sääntelyn suhdetta vientivalvonta-asetukseen ja tekisi sääntelystä ennakoitavampaa myös toiminnanharjoittajille. Käytännössä muutoksen vaikutukset toiminnanharjoittajille eivät olisi merkittäviä, sillä unionin sisäisille siirroille on sääntelyn voimassaolon aikana asetettu vain muutamia lupavaatimuksia.

Uutena säännöksenä lakiin ehdotetaan ulkoministeriön mahdollisuutta määrätä unionin valvontaluetteloon sisällyttämättömän kaksikäyttötuotteen vienti luvanvaraiseksi, mikäli kyseinen tuote on tai on mahdollisesti tarkoitettu kokonaan tai osittain käyttöön, joka merkittävästi vaarantaa Suomen kansallista turvallisuutta. Säännös mahdollistaisi tuotteiden viennin asettamisen luvanvaraiseksi vientivalvonta-asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa säädettyä laajemmin. Säännöksellä arvioidaan olevan jonkin verran vaikutuksia tuotteiden viejille. Koska säännöksellä ei asetettaisi yleistä lupavaatimusta, vaan lupavaatimus asetettaisiin tuotekohtaisesti vain sellaisissa tilanteissa, joissa säännöksessä määritellyn edellytykset täyttyvät, vaikutukset eivät kohdistuisi kaikkiin kaksikäyttötuotteita vieviin toiminnanharjoittajiin. Viennin luvanvaraisuudesta ja lupamenettelystä aiheutuva taakka yksittäiselle yritykselle saattaa tilanteesta riippuen olla yrityksen kannalta vähäinen tai merkittävä. Kokonaisuutena arvioiden säännöksen vaikutusten yrityskenttään ei arvioida olevan merkittäviä, sillä säännöksen käyttötilanteita arvioidaan olevan enintään muutamia tapauksia vuodessa.

Uutena lakiin ehdotetaan myös sääntelyä kansallisesta valvontaluettelosta. Ehdotetulla sääntelyllä on vaikutuksia niihin yrityksiin ja muihin toimijoihin, jotka harjoittavat kansallisessa valvontaluettelossa mainittujen kaksikäyttötuotteiden vientiä Suomesta Euroopan unionin tullialueen ulkopuolelle. Tällaisten tuotteiden vienti ei aiemmin ole ollut luvanvaraista, mutta jatkossa viejien tulisi hakea vientilupaa. Ainoastaan kansalliseen valvontaluetteloon ehdotettujen diluutiojäähdyttimien vienti on jo nykyisin luvanvaraista silloin, kun diluutiojäähdytin sisältää helium-3-isotooppia.

Tällä hetkellä Suomessa arvioidaan olevan alle viisi yritystä, jotka toimivat kansalliseen valvontaluetteloon kuuluvien tuotteiden viejinä. Yhteensä näiden yritysten voidaan arvioida tarvitsevan kansalliseen valvontaluetteloon kuuluvien tuotteiden vientiin joitakin kymmeniä vientilupia vuodessa. Lupahakemukset käsitellään ulkoministeriössä samoin kuin muut kaksikäyttötuotteiden vientilupahakemukset. Keskimäärin kaksikäyttötuotteiden vientilupahakemukset käsitellään ulkoministeriössä noin kolmen viikon kuluessa siitä, kun tarvittavat tiedot lupahakemuksen käsittelemiseksi on saatu. Käsitteleyajat vaihtelevat ja käsittelyajan pituuteen vaikuttaa muun muassa hakemuksessa toimitettujen tietojen kattavuus ja arvioitu vientiin kohdistuvien riskien määrä. Lupaharkinnassa huomioidaan vientivalvonta-asetuksen 15 artiklassa ja ehdotetun lain 10 §:ssä säädetyt näkökohdat ja vientilupa evätään vain, mikäli nämä näkökohdat edellyttävät luvan epäämistä. Mikäli vientilupaa ei myönnetä, aiottua vientiä ei voi toteuttaa, millä on vaikutuksia viejän liiketoimintaan. Mikäli vientilupa myönnetään, menettelyn taloudellinen vaikutus viejälle muodostuu pääosin hallinnollisesta taakasta liittyen lupahakemuksen laatimiseen ja hakemuksen käsittelyprosessiin.

Lakiin ehdotetaan uutta säännöstä, jonka mukaan viejien tulee raportoida koontilupien käytöstä ulkoministeriölle vuosittain. Raportointivaatimus kohdistuu kaikkiin koontilupia käyttäviin viejiin ja aiheuttaa kyseisille viejille sääntelytaakkaa. Käytännössä raportointia on jo nykyisin pyydetty tapauskohtaisesti koontilupia käyttäviltä viejiltä, mutta jatkossa velvollisuus perustuisi

suoraan lainsäädäntöön. Koontilupia käyttäneitä viejiä on ollut vuosien 2020–2023 aikana yhteensä 11 yritystä. Viejien on pidettävä vienneistään yksityiskohtaisia rekistereitä tai luetteloita vientivalvonta-asetuksen 27 artiklan mukaisesti. Koska yksityiskohtaiset rekisterit tai luettelot vienneistä on viejillä jo olemassa, raportoinnin niistä ei arvioida aiheuttavan merkittävää lisätyötä. Kokonaisuudessaan raportointivaatimuksesta voidaan arvioida muodostuvan vuosittain kustannuksia suomalaisille yrityksille yhteensä noin 3000 euron verran, mikäli arvioidaan, että jokaisessa koontilupaa käyttävässä yrityksessä raportointiin kuluisi vuosittain noin yksi työpäivä yhdeltä asiantuntijalta. Koontiluvan käyttäminen on yleisesti viejän kannalta useimmiten kevyempi menettely kuin yksittäislupien käyttäminen.

Ehdotetun lain 8 §:n asetuksenantovaltuudet mahdollistaisivat tarkempien säännösten antamisen tietyistä menettelyistä. Näitä menettelyjä koskevat velvoitteet sisältyvät edellä kuvattua raportointivaatimusta lukuun ottamatta vientivalvonta-asetukseen. Mahdollisesta asetustason sääntelystä ei siis seuraisi uusia velvoitteita, mutta sääntely selkeyttäisi ja yhtenäistäisi menettelyjä ja siten helpottaisi toiminnanharjoittajien velvoitteiden noudattamista. Myös lakiin ehdotettu nimenomainen säännös valvonnanalaisuustiedustelusta selkeyttäisi menettelyä toiminnanharjoittajan näkökulmasta. Mikäli tuotteen valvonnanalaisuus on epäselvä, on valvonnanalaisuustiedustelun tekeminen toiminnanharjoittajalle kevyempi menettely kuin lupahakemus. Toiminnanharjoittajalla ei olisi velvollisuutta tehdä valvonnanalaisuustiedustelua, joten toiminnanharjoittajalle ei aiheutuisi menettelystä hallinnollista taakkaa, ellei tämä itse pidä valvonnanalaisuustiedustelun tekemistä tarpeellisena.

4.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Esitetyllä sääntelyllä on viranomaisista ensisijaisesti vaikutuksia ulkoministeriön ja Tullin toimintaan. Ulkoministeriö toimii lupaviranomaisena, hoitaa vientivalvonta-asetuksessa toimivaltaiselle viranomaiselle säädetyt tehtävät ja käsittelee muut kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaa koskevat asiat, jotka eivät kuulu muun viranomaisen toimivaltaan. Ulkoministeriön tehtäviä koskevaa sääntelyä esitetään tässä yhteydessä selkeytettävän, mutta käytännössä tehtävät vastaisivat jatkossa nykytilaa. Tullin tehtävä on toimia valvontaviranomaisena ja Tullin tehtävät vastaisivat jatkossa nykytilaa kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnassa.

Tässä yhteydessä esitetään tietyiltä osin laajennettavan viranomaisten toimivaltuuksia luovuttaa salassa pidettävää tietoa toisten viranomaisten kanssa. Tiedon luovuttamista koskevat säännökset mahdollistaisivat tiedon luovuttamisen vain erikseen määritellyissä tilanteissa, mikäli tiedon luovuttaminen olisi välttämätöntä säännöksessä määrittelyn tarkoituksen kannalta. Jatkossa tietojenvaihto olisi mahdollista aiempaa laajemman viranomaisjoukon kanssa, minkä arvioidaan tehostavan vientivalvontatehtävien hoitamista. Lisäksi ulkoministeriölle esitetään toimivaltuutta luovuttaa tiettyjä tietoja salassapitosäännösten estämättä myös ulkomaan viranomaisille ja kansainvälisille toimielimille, minkä arvioidaan tehostavan vientivalvonnassa tehtävää kansainvälistä yhteistyötä ja siten myös vientivalvontasääntelyn toimeenpanoa kansallisesti. Riittävät tiedonvaihtoon liittyvät valtuudet esimerkiksi mahdollistavat tehokkaamman vientilupien käsittelyn.

Tullin toimivaltuuksien osalta keskeinen muutos ehdotetun sääntelyn myötä tapahtuisi aineettomien kaksikäyttötuotteiden viennin valvonnassa. Nykytilassa on ollut epäselvää, voiko Tulli käyttää tullilain toimivaltuuksia myös aineettomien kaksikäyttötuotteiden valvonnassa. Tässä yhteydessä esitetään nimenomaista säännöstä, jonka mukaan tullilaisissa tarkoitettuna tavarana pidettäisiin kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnassa kaikkia kaksikäyttötuotteita. Säännöksen myötä olisi selvää, että myös aineettomien kaksikäyttötuotteiden viennin valvonnassa Tullin käytössä on muuta valvontaa vastaavat toimivaltuudet. Vaikka Tullin tehtävät säilyisivät nyky-

tilaa vastaavana, mahdollistaisi ehdotettu sääntely aineettomien kaksikäyttötuotteiden tehokkaamman valvonnan. Käytännössä tämä tarkoittaa myös, että Tullin on kehitettävä uusia toimintatapoja aineettomien kaksikäyttötuotteiden valvontaan, minkä voidaan arvioida lisäävän Tullin työmäärää uusien toimivaltuuksien käytön alkuvaiheessa jonkin verran.

4.2.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset ja perus- ja ihmisoikeusvaikutukset

Vientivalvonnan tavoitteena on estää kaksikäyttötuotteiden joukkotuhoukseen liittyvä käyttö, epätoivottu sotilaallinen käyttö tai muutoin Suomen ja laajemmin EU:n etujen ja tavoitteiden vastainen käyttö, mikä sisältää myös ihmisoikeusnäkökulmien huomioimisen. Lisäksi tavoitteena on varmistaa ulkomaisten kaksikäyttötuotteiden saatavuus Suomessa ja suomalaisten yritysten pääsy kansainvälisille teknologiamarkkinoille. Vientivalvontasääntelyllä pyritään myös muun muassa varmistamaan, että asesulkua, alueellista rauhaa, turvallisuutta ja vakautta sekä ihmisoikeuksien ja kansainvälisen humanitaarisen oikeuden kunnioittamista koskevia kansainvälisiä sitoumuksia ja vastuita noudatetaan. Ehdotetulla sääntelyllä arvioidaan olevan positiivisia vaikutuksia kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnan tehokkaalle toteutumiselle ja sen myötä koko vientivalvontasääntelyn tavoitteiden toteutumiseksi. Kansallisen valvontaluettelon käyttöönotolla edistetään myös näiden tavoitteiden toteutumista, sillä kansallisen valvontaluettelon käyttöönotolla pystytään huomioimaan teknologisen kehityksen aiheuttamat vaatimukset valvonnanalaisten kaksikäyttötuotteiden luettelon päivitystarpeelle.

Vientivalvonnassa otetaan lupaharkinnassa huomioon muun ohella esimerkiksi ihmisoikeuksien kunnioittaminen ja kansainvälisen humanitaarisen oikeuden noudattaminen lopullisessa määrämaassa, määrämään sisäinen tilanne vallitsevien jännitteiden tai aseellisten konfliktien osalta sekä alueellisen rauhan, turvallisuuden ja vakauden suojeleminen. Lisäksi huomioidaan esimerkiksi ostajamaan asenne kansainväliseen yhteisöön erityisesti sen osalta, mikä koskee sen suhtautumista terrorismiin, sen liittolaisuuksien luonnetta ja kansainvälisen oikeuden noudattamista. Myös vaara siitä, että tuotteet päätyvät muualle ostajamaassa tai jälleenviedään epätoivottavien ehtojen, huomioidaan vientiluvan myöntämisestä harkittaessa. Muista lupaharkinnassa huomioitavista kriteereistä säädetään vientivalvonta-asetuksen 15 artiklassa ja sääntelyä ehdotetaan täydennettävän myös kansallisesti. Näitä lupaharkinnassa huomioitavia kriteerejä voidaan pitää sellaisina keskeisinä intresseinä, joita kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnalla pyritään suojelemaan, mikä kuvaa myös sääntelyn keskeisiä tavoitteita. Näiden tavoitteiden voidaan arvioida toteutuvan jatkossa tehokkaammin, kun lupaharkinnassa ja valvonnassa on mahdollista hyödyntää laajempia toimivaltuuksia tiedonvaihdossa ja aineettomien tuotteiden valvonnassa.

Ehdotetun lainsäädännön vaikutukset ihmisoikeuksiin kohdistuisivat pääosin kaksikäyttötuotteiden vientien kohdella, sillä ihmisoikeuksien kunnioittaminen ja kansainvälisen humanitaarisen oikeuden noudattaminen lopullisessa määrämaassa huomioidaan lupaharkinnassa. Lisäksi ehdotetaan ulkoministeriön mahdollisuutta asettaa lupavaatimus, mikäli tuote on tai on mahdollisesti tarkoitettu kokonaan tai osittain käyttöön, joka merkittävästi vaarantaa Suomen kansallista turvallisuutta. Tällä säännöksellä olisi vaikutusta perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiselle Suomessa, sillä säännöksen avulla pystyttäisiin puuttumaan vienteihin, jotka merkittävästi vaarantavat Suomen kansallista turvallisuutta. Käytännössä ihmisoikeuksien toteutumisen edistämiseksi vientivalvontaa koskevan sääntelyn kautta asetetaan rajoitteita toimivaltaisen viranomaisen käytettävissä olevien tietojen rajallisuus. Vaikka tietojen luovuttamista koskevaa sääntelyä ehdotetaan tietyiltä osin laajennettavan, lupaharkinnassa tai lupavaatimuksen asettamista harkittaessa ei välttämättä ole saatavilla kaikkia tarpeellisia tietoja sen arvioimiseksi, millainen merkitys kyseisellä viennillä olisi esimerkiksi kansalliselle turvallisuudelle tai ihmisoikeuksien toteutumiselle.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Valmistelussa on arvioitu myös muita toteuttamisvaihtoehtoja erityisesti niiden seikkojen osalta, joissa vientivalvonta-asetuksessa on jätetty jäsenvaltioille liikkumavaraa. Arviointia on tehty muun muassa toiminnanharjoittajien ilmoitusvelvollisuuksien ja kansallisten lupavaatimusten osalta sekä oikaisuvaatimuksen ja hallinnollisen seuraamusmaksun käyttöönoton osalta.

Ilmoitusvelvollisuuksien osalta ehdotetaan, että kaksikäyttötuotteiden viejiltä edellytettäisiin nykytilaa vastaavasti jatkossakin vientivalvonta-asetuksen sallimissa puitteissa velvollisuutta ilmoittaa ulkoministeriölle, mikäli niillä olisi syytä epäillä tuotteen olevan tarkoitettu vientivalvonta-asetuksen 4 artiklan 1 kohdan mukaiseen käyttöön. Näissä tilanteissa olisi siis kyse siitä, että viejällä olisi syytä epäillä, että sen viemä tuote olisi päätymässä joukkotuhohoaseisiin liittyvään käyttöön, sotilaalliseen loppukäyttöön asevientikiellon kohteena olevassa valtiossa tai osaksi laittomasti vietyyn puolustustarvikkeeseen. Toinen vaihtoehto olisi luopua viejän ilmoitusvelvollisuudesta tällaisissa tilanteissa. Ilmoitusvelvollisuuden supistaminen nykyisestä johtaisi tilanteeseen, jossa suomalainen viejä voisi toimittaa tuotteitaan vastaanottajille silloinkin, kun se epäilee edellä kuvattua loppukäyttöä, mikä voisi johtaa Suomen keskeisten intressien vaarantumiseen. Vastaavin perustein nykytilaa pitkälti vastaava sääntely olisi tarkoitus säilyttää välittäjän ilmoitusvelvollisuuden osalta.

Tässä yhteydessä ei ehdoteta yhtä laajojen ilmoitusvelvollisuuksien käyttöön ottamista muissa asetuksen sallimissa tilanteissa. Ilmoitusvelvollisuutta olisi kansallisesti mahdollista laajentaa vientivalvonta-asetuksen 5 artiklan mukaisesti verkkovalvontatuotteiden osalta ja 8 artiklan mukaisesti teknisen avun toimittamisen osalta. Voimassa olevassa kansallisessa sääntelyssä ei ole vientivalvonta-asetusta pidemmälle meneviä ilmoitusvelvollisuuksia näiden tilanteiden osalta, eikä sen ole havaittu aiheuttaneen ongelmia. Verkkovalvontatuotteiden ja teknisen avun toimittamisen osalta on kyse uudesta sääntelystä, joka on varsin laajaa jo EU-asetuksen edellyttämässä muodossa. Vaatimusten laajentaminen entisestään saattaisi johtaa viejien ja teknisen avun toimittajien kannalta huomattavan sääntelytaakan tilanteeseen, erityisesti kun käytäntöä tai viranomaisohjeistusta näistä uusista ja laajoista vaatimuksista ei vielä ole.

Kansallisen liikkumavaran käyttöä on valmistelun aikana harkittu myös kansallisten lupavaatimusten osalta. Tässä yhteydessä ehdotetaan, että pääosin nykytilaa vastaavasti ulkoministeriöllä olisi mahdollisuus asettaa lupavaatimus unionin valvontaluetteloon sisältymättömille kaksikäyttötuotteille välityspalvelun ja unionin sisäisen siirron osalta sekä kieltää kauttakuljetus säädettyjen edellytysten täytyessä. Voimassa olevan lain mukaan ulkoministeriö voi välityksen, siirron ja kauttakulun osalta asettaa lupavaatimuksen unionin valvontaluetteloon kuulumattomille tuotteille laissa säädetyin edellytyksin. Sääntelyyn on tarpeen tehdä eräitä muutoksia vientivalvonta-asetuksen vuoksi. Asetus ei mahdollista nykytilaa vastaavasti kauttakululle asetettavaa lupavaatimusta, vaan ainoastaan kauttakulun kiellon, minkä lisäksi luvanvaraiseksi asettamisen kriteerit ovat vientivalvonta-asetuksessa muuttuneet hieman myös välityksen ja unionin sisäisen siirron osalta. Nämä vientivalvonta-asetuksen edellyttämät muutokset huomioiden ehdotetaan, että sääntely säilyisi nykytilan kaltaisena. Mahdollisuus asettaa unionin valvontaluetteloon sisältymättömille kaksikäyttötuotteille lupavaatimus vientivalvonta-asetuksen tavoitteisiin keskeisesti liittyvien kriteerien täytyessä on todettu käytännössä tarpeelliseksi, jotta voidaan tehokkaasti suojata niitä etuja, joiden vuoksi vientivalvontaa tehdään. Sen vuoksi tässä yhteydessä ei ehdoteta kansallisista lupavaatimuksista luopumista. On tärkeää, että Suomea tai Suomen aluetta ei hyödynnetä joukkotuhohoosien kehittämiseen liittyvässä toiminnassa tai sotilaallisessa käytössä asevientikiellon kohteena olevissa maissa. Teknisen avun toimittami-

seen liittyvien lupavaatimusten osalta on arvioitu, että vientivalvonta-asetuksen sääntely on riittävää, eikä lupavaatimuksen asettamismahdollisuutta ole tarpeen laajentaa unionin valvontaluetteloon sisältymättömiin kaksikäyttötuotteisiin liittyvään tekniseen apuun. Asetuksen 4 artiklan nojalla asetettava lupavaatimus teknologioille ja muille aineettomille kaksikäyttötuotteille on arvioitu olevan riittävää.

Lisäksi valmistelussa on arvioitu vientivalvonta-asetuksen 9 artiklan mukaisen lupavaatimuksen käyttöä. Vientivalvonta-asetuksen 9 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltio voi yleiseen turvallisuuteen, terroritekojen ehkäisemiseen mukaan lukien, tai ihmisoikeuksiin liittyvistä syistä kieltää unionin valvontaluetteloon sisältymättömien kaksikäyttötuotteiden viennin tai asettaa tällaiselle viennille lupavaatimuksen. Käytännössä tämä voi tarkoittaa sääntelyä, jonka mukaan viranomaisella on tietyin laissa säädetyin edellytyksin mahdollisuus asettaa yksittäinen vienti luvanvaraiseksi tai sääntelyä kansallisesta valvontaluettelosta.

Vaatimus viranomaisen myöntämästä luvasta työn, ammatin tai elinkeinon harjoittamiseen merkitsee rajoitusta perustuslain 18 §:n 1 momentissa turvattuun elinkeinovapauteen. Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti lausuntokäytännössään pitänyt elinkeinovapautta perustuslain mukaisena pääsääntönä, mutta katsonut elinkeinotoiminnan luvanvaraisuuden olevan poikkeuksellisesti mahdollista (ks. esim. PeVL 13/2014 vp s. 2). Luvanvaraisuudesta on säädettävä lailla, jonka on täytettävä perusoikeutta rajoittavalta lailta vaadittavat yleiset edellytykset. Laissa säädettävien elinkeinovapauden rajoitusten tulee olla täsmällisiä ja tarkkarajaisia, minkä lisäksi rajoittamisen laajuuden ja edellytysten tulee ilmetä laista. Kansallisen valvontaluettelon käyttöönotto merkitsee elinkeinovapauden kohdistuvaa rajoitusta, sillä tiettyjen tuotteiden vienti asetettaisiin luvanvaraiseksi. Valmistelun aikana on arvioitu mahdollisuutta sisällyttää kansallista valvontaluetteloa koskeva sääntely valtioneuvoston asetukseen. Jos kansallisen valvontaluettelon tuotteet määriteltäisiin valtioneuvoston asetuksessa, edellyttäisi se perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö huomioden, että asetuksenantovaltuus laissa olisi täsmällinen ja tarkkarajainen, minkä lisäksi elinkeinovapauden rajoittamisen laajuuden ja edellytysten tulisi ilmetä laista. Käytännössä asetuksenantovaltuuden muotoileminen näin tarkkarajaiseksi olisi hyvin haastavaa, huomioden esimerkiksi nopea teknologinen kehitys. Jotta perusoikeusrajoituksen laajuus ja edellytykset ilmenisivät laista, on perusteltua sisällyttää tarkat määritelmät lupavaatimusten sisällöistä lain tasolle. Tästä syystä kansallinen valvontaluettelo ehdotetaan sisällytettävän lain liitteeseen.

Valmistelun aikana on arvioitu mahdollisuutta ottaa käyttöön oikaisuvaatimus muutoksenhaun ensimmäisenä asteena. Arvioinnissa on otettu huomioon, että vientivalvonnassa tehtävät hallintopäätökset, kuten vientilupia koskevat päätökset, ovat luonteeltaan sellaisia, joissa asiaa selvitetään erityisen perusteellisesti jo tehtäessä alkuperäistä hallintopäätöstä. Päätöksenteon taustaksi tehdään muun muassa pääsääntöisesti ulko- ja turvallisuuspoliittinen arvio, josta säädetään vientivalvonta-asetuksen 15 artiklassa. Päätöksentekoprosessiin liittyvän asian perusteellisen selvityksen vuoksi valmistelussa ei ole pidetty perusteltuna lisätä oikaisuvaatimusta koskevaa säännöstä lakiin. Päätöksiin voisi siten hakea muutosta valittamalla, siten kuin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään.

Valmistelun aikana on arvioitu myös mahdollisuutta ottaa käyttöön hallinnollinen seuraamusmaksu vientivalvontasääntelyyn kuuluvien velvoitteiden rikkomisesta. Arvioinnissa on otettava huomioon myös seuraamusjärjestelmän kokonaisuus ja periaate siitä, että hallinnollisista sanktioista säädetessä on vältettävä rikoslain kanssa päällekkäistä sääntelyä. Kaksikäyttötuotteiden vientivalvontasääntelyyn liittyvät rikkomukset kuuluisivat jatkossakin pääosin rikoslain 46 luvun 1–3 §:ssä säädetyin säännöstelyrikoksen soveltamisalaan. Säännöstelyrikoksen tunnusmerkistöissä edellytetään, että kyse on säännöstelymääräyksen rikkomisesta. Säännöstelymääräyksen käsitettä on avattu rikoslain uudistusta koskevassa hallituksen esityksessä (HE 66/1988 vp),

jonka mukaan säännöstelymääräykset voivat koskea sekä lain tavoitesisältöä että menettelytapoja. Säännöstelymääräyksen käsite on siten hyvin laaja, mikä tarkoittaa, että erilaisten vientivalvontasääntelyyn sisältyvien velvollisuuksien rikkominen kuuluu jo hyvin kattavasti säännöstelyrikkoksen soveltamisalaan. Hallinnollisen seuraamusmaksun käyttöala jäisi siten hyvin kaapeaksi, mikäli pyritään välttämään rikoslain kanssa päällekkäistä sääntelyä. Muun muassa tämän vuoksi tässä yhteydessä ei esitetä hallinnollisen seuraamusmaksun käyttöönottoa.

5.2 Muiden valtioiden suunnittelemat tai toteuttamat keinot

5.2.1 Liikkumavaran käyttö jäsenvaltioissa

Komissio on julkaissut 15.6.2023 Euroopan unionin virallisen lehden C-sarjassa koosteen vientivalvonta-asetuksen jättämän kansallisen liikkumavaran käytöstä jäsenmaissa (C 208/19). Koosteen mukaan vientivalvonta-asetuksen 4 artiklan 3 kohdan mukaista liikkumavaraa asettaa lupavaatimus kaksikäyttötuotteen viennille, jos viejällä on syytä epäillä, että tuotteet on tai on mahdollisesti tarkoitettu 4 artiklan 1 kohdan mukaiseen käyttöön, ovat käyttäneet Belgia, Tanska, Kroatia, Latvia, Liettua, Luxemburg, Unkari, Alankomaat, Itävalta, Romania, Slovenia, Suomi ja Ruotsi.

Vientivalvonta-asetuksen 6 artiklan 3 kohta koskee välityspalvelun tarjoamista koskevan luvanvaraisuuden ulottamista unionin valvontaluetteloon sisällyttömiin kaksikäyttötuotteisiin. Tätä liikkumavaraa ovat käyttäneet Bulgaria, Tšekki, Viro, Kreikka, Espanja, Kroatia, Italia, Latvia, Luxemburg, Unkari, Alankomaat, Itävalta, Suomi ja Ruotsi. Samat jäsenvaltiot sekä Romania ovat myös koosteen mukaan käyttäneet vientivalvonta-asetuksen 6 artiklan 4 kohdan liikkumavaraa, joka koskee lupavaatimuksen asettamista välityspalvelun tarjoamiselle, jos välittäjällä on syytä epäillä, että tuotteet on tai on mahdollisesti tarkoitettu 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun käyttöön.

Vientivalvonta-asetuksen 7 artiklan 3 kohta koskee jäsenvaltioiden mahdollisuutta ulottaa kauttakuljetuksen kieltämisen mahdollisuus myös unionin valvontaluetteloon sisällyttömiin kaksikäyttötuotteisiin. Tätä liikkumavaraa ovat käyttäneet Belgia, Tšekki, Viro, Kreikka, Espanja, Ranska, Kroatia, Italia, Latvia, Liettua, Luxemburg, Unkari, Alankomaat, Itävalta, Suomi ja Ruotsi.

Vientivalvonta-asetuksen 9 artikla koskee jäsenvaltioiden mahdollisuutta asettaa lupavaatimus unionin valvontaluetteloon kuulumattomien kaksikäyttötuotteiden viennille yleiseen turvallisuuteen ja ihmisoikeuksiin liittyvistä syistä. Tällainen menettely voi käytännössä tarkoittaa kansallisen valvontaluettelon laatimista tai muuta valtuutta asettaa lupavaatimus viennille. Kansallinen valvontaluettelo on koosteen mukaan käytössä Saksalla, Ranskalla, Latviassa, Alankomailla ja Espanjalla. Muun viranomaisen toimivaltuuden asettaa lupavaatimus ovat koosteen mukaan ottaneet käyttöön Bulgaria, Tšekki, Viro, Irlanti, Luxemburg, Itävalta, Romania, Liettua ja Slovenia.

Vientivalvonta-asetuksen 11 artiklan 2 artikla koskee jäsenvaltioiden mahdollisuutta asettaa lupavaatimus liitteeseen IV sisällyttömien kaksikäyttötuotteiden siirrolle EU-alueella, mikäli artiklassa määritellyt ehdot täyttyvät. Tätä liikkumavaraa ovat koosteen mukaan käyttäneet Bulgaria, Tšekki, Saksa, Viro, Kreikka, Luxemburg, Unkari, Alankomaat, Slovakia ja Ruotsi. Asetuksen 11 artiklan 8 kohdassa jäsenmaille jätettyä liikkumavaraa vaatia tiettyjä unionin sisäisiä siirtoja koskevien tietojen toimittamista ovat käyttäneet vain Bulgaria ja Luxemburg. Vientivalvonta-asetuksen 12 artiklassa tarkoitettuja kansallisia yleislupia ovat koosteen mukaan myöntäneet Saksa, Kreikka, Ranska, Italia, Alankomaat ja Itävalta.

5.2.2 Ruotsi

Ruotsi on tehnyt vientivalvonta-asetuksen johdosta muutoksia kansalliseen vientivalvontalainsäädäntöönsä. Muutokset Ruotsin kansalliseen vientivalvontalakiin (Lag (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd) ja sen nojalla annettuun asetukseen (Förordning (2000:1217) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd) tulivat voimaan elokuussa 2022.

Vientivalvontalakiin sisältyy säännökset lupaviranomaisista sekä asian siirrosta hallituksen käsiteltäväksi, mikäli asialla on periaatteellinen merkitys tai muuten erityistä painoarvoa. Lain mukaan asetuksella voidaan säätää useimmista kysymyksistä, joiden osalta EU-asetus jättää kansallista liikkumavaraa. Hallitukselle on laissa siirretty toimivalta antaa määräyksiä vientivalvonta-asetuksen 9 artiklan 1 kohdassa säädetyistä toimenpiteistä, mukaan lukien kansallisesta valvontaluettelosta. Ruotsissa ei kuitenkaan ole tällä hetkellä käytössä kansallista valvontaluetteloa, mutta kansallisen valvontaluettelon käyttöönottoa selvitetään. Lisäksi toimivaltainen viranomais voi antaa täydentäviä määräyksiä vientiluvista. Toimivaltaisena viranomaisena toimii Inspektionen för strategiska produkter (ISP) tai muu hallituksen määräämä viranomais.

Ruotsin kansalliseen lakiin sisältyy nimenomainen säännös siitä, että vientilupaan voi yksittäisissä tapauksissa sisältyä ehtoja. Laissa säädetään myös valvontaan käytettävistä viranomaisten toimivaltuuksista, joihin sisältyy muun muassa tiedonsaanti- ja tarkastusoikeudet. Tarkastusta ei ole mahdollista ulottaa pysyväisluonteiseen asumiseen käytettyihin tiloihin.

Lakiin sisältyy myös rangaistussäännökset, joiden mukaan tiettyjen EU-asetuksen tai lain velvoitteiden tahallista rikkomista tuomitaan rangaistuksena sakko tai enintään kaksi vuotta vankeutta, tai jos teko on törkeä, vankeutta vähintään kuusi kuukautta ja enintään kuusi vuotta. Nämä säännökset koskevat esimerkiksi luvattomia vientiä tai kauttakuljetuksen kiellon rikkomista. Näiden velvoitteiden rikkomisesta törkeästä huolimattomuudesta tuomitaan sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi, ellei teko ole vähäinen. Tiettyjen tietojen antoon, asiakirjavaatimukseen ja ilmoitusvelvollisuuksiin liittyvien velvoitteiden rikkomisesta tahallaan tai huolimattomuudesta tuomitaan sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi, ellei teko ole vähäinen. Lain nojalla annetun määräyksen rikkomisesta voidaan tuomita sakkoon, ellei teko ole vähäinen. Lisäksi lakiin sisältyy säännökset uhkasakosta, jota voidaan käyttää erityisesti tietojenantovelvoitteen ja ilmoitusvelvollisuuden tehosteena.

Tietyiltä osin säädösvaltaa on Ruotsissa siirretty lakia alemman asteisen sääntelyn varaan. Asetuksella säädetään monilta osin esimerkiksi EU-asetuksen jättämän kansallisen liikkumavaran käytöstä. Asetuksessa säädetään viejän ilmoitusvelvollisuudesta liitteeseen I kuulumattomien kaksikäyttötuotteiden sekä verkkovalvontatuotteiden osalta, jos sillä on syytä epäillä niiden olevan tarkoitettu valvonnanalaiseen loppukäyttöön. Näillä säännöksillä on käytetty EU-asetuksen 4 artiklan 3 kohdassa ja 5 artiklan 3 kohdassa jäsenmaille jätetty liikkumavara. Lisäksi asetuksessa säädetään mahdollisuudesta määrätä liitteeseen I kuulumattoman kaksikäyttötuotteen välitys luvanvaraiseksi ja välityspalvelun tarjoajalle velvollisuus ilmoittaa, jos on syytä epäillä, että tuote on tarkoitettu valvonnanalaiseen loppukäyttöön. Tällä säännöksellä on käytetty EU-asetuksen 6 artiklan 3 ja 4 kohtien liikkumavara. Asetukseen sisältyy myös viranomaisen mahdollisuus kieltää liitteeseen I sisällyttömien kaksikäyttötuotteiden kauttakuljetus. Tällä säännöksellä on käytetty EU-asetuksen 7 artiklan 3 kohdassa jäsenmaille jätetty liikkumavara. Asetuksessa säädetään viranomaisen mahdollisuudesta asettaa liitteeseen I kuulumattomien kaksikäyttötuotteiden osalta teknisen avun tarjoaminen luvanvaraiseksi sekä teknisen avun tarjoajalle velvollisuus ilmoittaa, jos sillä on syytä epäillä tuotteiden olevan tarkoitettu valvonnanalaiseen

loppukäyttöön. Näillä säännöksillä on käytetty EU-asetuksen 8 artiklan 4 ja 5 kohtien liikkumavara. Lisäksi asetuksen mukaan kaksikäyttötuotteiden siirto unionin sisällä on luvanvaraista, jos viranomainen on ilmoittanut EU-asetuksessa säädettyjen kriteerien täyttymisestä. Tällä säännöksellä on käytetty EU-asetuksen 11 artiklan 2 kohdan liikkumavara.

Lupaviranomaisilla on asetuksen mukaan toimivalta antaa tarkempia määräyksiä niistä tiedoista, jotka lupahakemuksen tulee sisältää. Lisäksi lupaviranomainen voi antaa tietyiltä osin määräyksiä raportointivaatimuksista.

5.2.3 Alankomaat

Alankomaissa EU-asetuksen säännöksiä on täydennetty kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaa koskevalla päätöksellä (Besluit strategische goederen), joka on annettu yleisen tullilain nojalla. Päätös on annettu vuonna 2008 ja päätöstä on muutettu useita kertoja sen jälkeen. Kyseinen päätös koskee vain fyysisiä tuotteita, joiden osalta EU-asetusta täydentävä sääntely sisältyy päätökseen. Aineettomien kaksikäyttötuotteiden osalta EU-asetusta täydentävää sääntelyä on annettu erillisellä strategisten palveluiden lailla (Wet strategische diensten). Laki on säädetty vuonna 2011 ja lakia on muutettu useita kertoja sen jälkeen.

Fyysisten tuotteiden vientiä koskevassa päätöksessä säädetään EU-asetuksen mukaisten, niin sanottujen catch all –lupavaatimusten, asettamisesta. Lisäksi näissä tilanteissa on kansallisesti säädetty vaatimus ilmoittaa viranomaiselle, mikäli kyseiset tuotteet viedään toiseen määränpäähän. Ulkoministeriöllä on lisäksi toimivalta asettaa lupavaatimus yleiseen turvallisuuteen ja ihmisoikeuksiin liittyvien syiden perusteella myös muille kuin valvontalistaan kuuluville tuotteille. Vientilupapäätöksiin voidaan kansallisten säännösten mukaan ottaa ehtoja. Aineettomien tuotteiden osalta sääntely on pitkälti samanlaista. Myös strategisten palveluiden lain mukaan tuotteiden uudesta vientikohteesta on ilmoitettava, mikäli tuotteiden viennille on asetettu niin sanottu catch all –lupavaatimus.

Lupaviranomaisena toimii Centrale Dienst voor In- en Uitvoer (CDIU), joka on tietyissä tilanteissa velvollinen konsultoimaan ulkoministeriötä luvan myöntämisestä. Valvontaviranomaisena toimii tulliviranomaisen yhteydessä toimiva Precursoren, oorsprong, strategische goederen, sanctiewetgeving (POSS), joka toimii sekä valvontaviranomaisena että esitutkintaviranomaisena. Rikostutkintojen lisäksi POSS keskittyy valvonnassa tekemään tarkastuksia yrityksiin ja lisäämään tietoisuutta sääntelystä. Tarkastuksia pyritään tekemään kaikkiin sääntelyn soveltamisalalla toimiviin yrityksiin, mutta tarkastusväli ja tarkastuksen laajuus vaihtelevat riskiperusteisen harkinnan mukaan.

Alankomaat on kehitysyhteistyö ja ulkomaankauppaministerin 23. kesäkuuta 2023 antamalla määräyksellä (Regeling geavanceerde productieapparatuur voor halfgeleiders) lisännyt kansalliseen valvontaluettelonsa kehittyneitä puolijohteiden valmistuslaitteita, -ohjelmistoja ja -teknologiaa kansallisen strategisia tuotteita koskevan asetuksen (Besluit strategische goederen) 4 pykälän mukaisesti. Alankomaiden kansallinen valvontaluettelo astui voimaan 1. syyskuuta 2023.

5.2.4 Viro

Virossa kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta on annettu kansallista sääntelyä strategisten tuotteiden lailla (Strateegilise kauba seadus). Laki on säädetty vuonna 2011 ja siihen on tehty muutoksia useaan otteeseen. Lain tarkoittamat strategiset tuotteet ovat puolustustarvikkeita, ihmisoikeusrikkomuksiin soveltuvia tuotteita sekä kaksikäyttötuotteita. Lakia sovelletaan siten kaksikäyttötuotteita laajemmin myös muihin strategisiksi määriteltyihin tuotteisiin.

Lakiin sisältyy säännöksiä liittyen lupatyyppeihin, luvan hakemiseen ja lupahakemuksen mukana toimitettaviin tietoihin. Lupahakemukset on käsiteltävä lähtökohtaisesti 30 päivässä ja lupaan voidaan liittää ehtoja. Lupahakemuksen käsittely lopetetaan, mikäli hakija ei toimita pyydettyjä tietoja määräajassa.

Laissa säädetään myös valvontaviranomaisista ja niiden toimivaltuuksista. Strategisten tuotteiden lain mukaan on perustettu komissio, joka koostuu eri viranomaisten edustajista ja joka on vastuussa tietyistä lupa- ja valvontaviranomaisen tehtävistä. Lisäksi kaksikäyttötuotteiden osalta relevantteja viranomaisia ovat turvallisuuspoliisi sekä vero- ja tulliviranomainen. Lakiin sisältyy säännöksiä myös eri veloitteiden rikkomisen seuraamuksista, joihin kuuluu erilaisia sakkorangaistuksia.

5.2.5 Saksa

Saksassa EU-asetuksen säännöksiä on täydennetty Ulkomaankauppa- ja ulkomaanmaksulailla (Außenwirtschaftsgesetz – AWG) ja Ulkomaankauppa- ja ulkomaanmaksuasetuksella (Außenwirtschaftsverordnung – AWV). Alkuperäinen laki on annettu vuonna 1961, jonka jälkeen sitä on muutettu useita kertoja.

Saksa on laatinut vientivalvonta-asetuksen 9 artiklan 1 kohdan mukaisen kansallisen vientivalvontaluettelon. Saksan Ulkomaankauppa- ja ulkomaanmaksuasetuksen (Aussenwirtschaftsverordnung – AWV) 8 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan vientivalvonta-asetuksen liitteeseen I sisältyvä kaksikäyttötuotteen vientiin vaaditaan lupa, jos tuote mainitaan Saksan vientivalvontaluettelossa. Vientivalvontaluettelo on Saksan ulkomaankauppa- ja ulkomaanmaksulain (AWG) liitteessä 1. Liitteen A jaksossa luetellaan sotatarvikkeet (aseet, ampumatarvikkeet ja varustelu materiaalit), joiden vienti edellyttää lupaa. Liitteen B jakso sisältää kansallisen valvontaluettelon kaksikäyttötuotteista (ns. 900-numeroiset), joiden vienti tiettyihin maihin on luvanvaraista. Saksan kansallinen vientivalvontaluettelo sisältää erilaisia tuotteita, kuten valvontajärjestelmiä, eräitä kemiallisten aineiden käsittelyyn tarkoitettuja laitteita, tutkalaitteita, maakulkuneuvoja ja tukiasemia. Osa tuotteista on valvonnanalaisia vain, kun niitä viedään erityisen sensitiivisiin valtioihin.

Saksan toimivaltaisena viranomaisena toimii Saksan talous- ja vientivalvontavirasto (Bundesamt für Wirtschaft und Ausfuhrkontrolle – BAFA).

5.2.6 Ranska

Ranska on täydentänyt EU-asetusta kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaa koskevan kansallisen asetuksen N:o 2001-1192 muodossa. Asetus on annettu joulukuussa 2001, jonka jälkeen sitä on muutettu. Asetuksen 1 artiklan mukaan Ranskan hallitus voi Ranskan kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaviraston (SBDU) kautta myöntää, keskeyttää, muuttaa, tai peruuttaa lupia kansallisten asetusten nojalla.

Ranskan kansallisen asetuksen N:o 2010-292 (Décret n° 2010-292 du 18 mars 2010) mukaisesti EU-asetuksen liitteeseen I sisältyvä kaksikäyttötuotteiden vienti voidaan määrätä luvanvaraiseksi tai kieltää yleisen turvallisuuden tai ihmisoikeuksiin liittyvistä syistä.

Ranskalla on myös käytössä kansallinen valvontaluettelo, johon kuuluu helikoptereita ja niiden osia (annettu ministeriön määräyksellä 31. heinäkuuta 2014) sekä kyynelkaasuja ja muita melakantorjunta-aineita (annettu ministeriön määräyksellä 31. heinäkuuta 2014).

Toimivaltaisena viranomaisena toimii talousministeriön kaksikäyttötuotteita käsittelevä yksikkö (Service des biens à double usage – SBDU). Arkaluonteisimmat pyynnöt käsittelee kaksikäyttötuotteita käsittelevä virastojen välinen komitea (Commission Interministérielle des Biens à Double Usage – CIBDU).

5.2.7 Latvia

Latvia on täydentänyt EU-asetuksen säännöksiä kansallisen kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaa koskevalla lailla (Stratēģiskas nozīmes preču aprites likums), joka on tullut voimaan heinäkuussa 2007. Lain 3 §:n 1 momentin mukaan ministerikabinetin voi määrätä vientivalvontasetuksen liitteeseen I sisältyvien kaksikäyttötuotteiden viennin luvanvaraiseksi kansallisen valvontaluettelon muodossa. Lain mukaisesti strategisten tuotteiden ja palvelujen kansallinen luettelo on vahvistettu 25. syyskuuta 2007 annetulla ministerikabinetin asetuksella N:o 645 (Noteikumi par Nacionālo stratēģiskas nozīmes preču un pakalpojumu sarakstu). Kansallisella valvontalistalla on yhteensä 7 tuoteluokitusta, joihin kuuluu valvontateknologiaa, aseita, ilma-alusten osia, pimeänäkölaitteita, henkilömiinoja ja sotilaallisia palveluita.

Lupaviranomaisena toimii ulkoministeriön alainen strategisten tuotteiden valvontakomitea.

5.2.8 Espanja

Espanjassa EU-asetuksen säännöksiä on täydennetty kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaa koskevalla lailla (Ley 53/2007), joka on tullut voimaan tammikuussa 2008 sekä asetuksella (Real Decreto 679/2014), joka on annettu 1. elokuuta 2014 ja jota on muutettu tämän jälkeen. Toimivaltaisilla viranomaisilla on kansallisen vientivalvontalain mukainen toimivalta antaa tarvittavat määräykset kansallisen vientivalvontalain täytäntöönpanemiseksi ja kehittämiseksi.

Espanja on laatinut EU-asetuksen 9 artiklan 1 kohdan mukaisen kansallisen valvontaluettelon, joka on annettu kansallisella määräyksellä (Orden ICT/534/2023, annettu 26. toukokuuta 2023) ja joka astui voimaan 7. kesäkuuta 2023. Määräyksellä on päivitetty kansallisen vientivalvontasetuksen (Real Decreto 679/2014) liitteet, joista kansallinen valvontaluettelo löytyy liitteestä III.5. Kansallisessa valvontaluettelossa on otettu käyttöön uusi 900-sarja johon on sisällytetty mm. seuraavat teknologiat: kvanttietokoneet ja niihin liittyvät elektroniset kokoonpanot, qubit-laitteet ja qubit-piirit, kvanttiohjauskomponentit ja kvanttimitauslaitteet, puolijohdekomponenttien tai integroitujen piirien kuvantamiseen suunnitellut elektronisen mikroskoopin laitteet, laitteet, jotka on suunniteltu kuivasyövytykseen isotrooppista ja anisotrooppista kuivasyövytystä varten ja teknologiaa integroitujen piirien tai laitteiden kehittämistä tai tuotantoa varten.

Viennin täytäntöönpanosta ja valvonnasta vastaa pääosin teollisuus-, kauppa- ja matkailuministeriö (Dirección General de Comercio Internacional e Inversiones) toimivaltaisena viranomaisena.

5.2.9 Liettua

Liettua on 28. kesäkuuta 2023 annetulla päätöslauselmallaan (Liettuan hallituksen antama päätös N:o 512, annettu 28 päivänä kesäkuuta 2023) ilmoittanut vientivalvontasetuksen 9 artiklan 1 kohdan mukaisen kansallisen valvontaluettelon käyttöönotosta, jolla kielletään valvontaluettelossa mainittujen tuotteiden vienti Liettuasta kolmansiin maihin, kun vienti, mukaan lukien jälleenvienti, tapahtuu Liettuan rajanylityspaikkojen kautta Euroopan unionin ulkopuolisten jäsenvaltioiden vastaisella rajalla.

Kansallinen valvontaluettelo on laadittu vientivalvonta-asetuksen, Liettuan kansallisen vientivalvontaa koskevan lain (Lietuvos Respublikos strateginių prekių kontrolės įstatymas) 8(5) artiklan, sekä parlamentin päätöslauselman (Liettuan parlamentin päätöslauselma XIV-930, annettu 24 päivänä helmikuuta 2022) mukaisesti.

Liettuan kansallinen luettelo sisältää mm. seuraavia tuotteita: suodatus- tai puhdistuskoneet ja -laitteet nesteitä varten, nesteiden tai kaasujen suodatus- tai puhdistuskoneiden ja -laitteiden osat, painetut piirit, sähkövastukset, sähkölaitteet, jotka on tarkoitettu sähkövirtapiirien kytkemiseen tai suojaamiseen tai sähkövirtapiirien liitäntöjen tekemiseen (esim. kytkimet, sulakkeet), yli 1 000 V:n jännitteelle.

Liettuan toimivaltainen viranomainen vientivalvontaan liittyvissä asioissa on talous- ja innovaatioministeriö (Ekonomikos ir inovacijų ministerija).

5.2.10 Italia

Italia on täydentänyt EU-asetuksen säännöksiä ulkoministeriön 10. heinäkuuta 2023 antamalla asetuksella (DECRETO 10 luglio 2023 Il Ministro degli Affari Esteri e della Cooperazione Internazionale), jolla asetetaan lupavaatimus ilmailualan toimijoille, jotka aikovat viedä mäntiä tai polttomoottoreita ja niiden osia - tai tarjota välitys- ja teknisen avun palveluja - Italiasta Armeniaan, Iraniin, Kazakstaniin ja Kirgisiaan. Italian ilmoittama kansallinen toimi on voimassa kolme vuotta.

Italia on asetuksella ilmoittanut soveltavansa kolmea EU-asetuksen catch all –artikkelia (4, 6 ja 8) sekä samalla myös asetuksen 9 artiklaa.

Uuden toimenpiteen soveltamisalaan kuuluvat kipinäsytytteiset kiertomäntämoottorit (polttomoottorit), joita voidaan käyttää ilmailualalla (lentokoneet, miehittämättömät ilma-alukset, helikopterit, autogiroit, hybridilentokoneet tai radio-ohjattavat mallit), sekä osat, jotka voidaan tunnistaa kyseisiin moottoreihin tarkoitetuiksi.

5.2.11 Norja

Norjassa vientivalvonta perustuu joulukuussa 1987 annettuun kansalliseen vientivalvontalakiin ja vientivalvonta-asetukseen (Lov om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v.), joita Norjan ulkoministeriö hallinnoi toimivaltaisena viranomaisena. Kansallisen vientivalvonta-asetuksen liitteet, jotka määrittelevät valvottavat tuotteet, on jaettu kahteen luetteloon: luettelo I sisältää puolustukseen liittyviä tuotteita ja luettelo II sisältää kaksikäyttötuotteita.

Norjan vientivalvontalain säännökset ovat suhteellisen yleisiä ja antavat ulkoministeriölle toimivallan yksityiskohtaisempien asetusten ja ohjeiden laatimiseen. Ulkoministeriö on antanut yksityiskohtaisempia säännöksiä kesäkuussa 2013 annetulla asetuksella puolustukseen liittyvien tuotteiden, kaksikäyttötuotteiden, teknologian ja palvelujen viennistä (vientivalvonta-asetus - Forskrift om eksport av forsvarsmateriell, flerbruksvarer, teknologi og tjenester). Asetuksessa kuvataan yksityiskohtaisesti puolustukseen liittyvien tuotteiden ja kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaa koskevat säännökset sekä säädetään ulkoministeriön vientivalvontaan liittyvästä oikeudellisesta toimintakehyksestä. Norjalla ei tällä hetkellä ole käytössä kansallista valvontaluetteloa.

Norjan lainsäädäntö muistuttaa EU:n vientivalvonta-asetuksen sääntelyä, mutta eroavaisuuksia on esimerkiksi ”catch-all”-lausekkeen suhteen. Norjan kansallisen vientivalvonta-asetuksen 7

§:ssä määritellään neljä tapausta, joissa lupavelvoite voidaan asettaa sellaisten tuotteiden osalta, joita ei ole lueteltu luettelossa I tai II, eli niin sanotut yleislausekkeet tai "catch all" -säännökset. Norjan kansallisen asetuksen 7 § sisältää osittain samoja edellytyksiä, kun EU:n vientivalvonta-asetuksen 4 artiklan mukainen "catch all"-säännös. Eroavaisuutena Norjan "catch all"-säännös sisältää myös kohdan, jossa edellytetään lupaa sotilaskäyttöön tarkoitetuille tuotteille, teknologialle tai palveluille alueilla, joita koskee YK:n turvallisuusneuvoston YK:n peruskirjan VII luvun nojalla määräämä asevientikielto. Lisäksi lupa vaaditaan sotilaskäyttöön tarkoitettujen tuotteiden, teknologian tai palvelujen toimittamisesta alueille, joilla on sota tai sodan uhka, tai maihin, joissa on sisällissota. Lopuksi asetuksen 7 § edellyttää lupaa tuotteiden, teknologian tai palvelujen toimittamiseen, jotka voivat suoraan kehittää jonkin valtion sotilaallisia voimavaroja tavalla, joka on ristiriidassa Norjan keskeisten turvallisuus- ja puolustusetuksen kanssa.

Toisena eroavaisuutena on se, että Norjan kansallinen vientivalvonta-asetus ei EU-asetuksen tavoin sisällä erillistä artiklaa verkkoviestintätuotteille.

6 Lausuntopalaute

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Laki kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta

1 luku Yleiset säännökset

1 §. Soveltamisala. Ehdotetun soveltamisalaa koskevan säännöksen mukaan laissa säädettäisiin vientivalvonta-asetusta täydentävistä velvollisuuksista, toimivaltuuksista ja menettelyistä. Vientivalvonta-asetus on suoraan sovellettavaa EU-sääntelyä, jonka soveltamisen tueksi kuitenkin tietyiltä osin tarvitaan kansallista täydentävää sääntelyä. Laissa säädettäisiin ensinnäkin vientivalvonta-asetusta täydentävistä velvollisuuksista, kuten ilmoitusvelvollisuuksista ja lupavaatimuksista. Lisäksi laissa säädettäisiin toimivaltaisista viranomaisista ja näiden toimivaltuuksista vientivalvonnassa. Näiden lisäksi laissa säädettäisiin myös muista vientivalvontaan liittyvistä menettelyistä, kuten vientivalvonta-asetusta täydentävistä lupaharkinnan kriteereistä, kauttakulun kieltämiseen ja luvanvaraisuuteen liittyvistä menettelyistä ja vientivalvontaneuvottelukunnasta.

2 §. Määritelmät. Pykälässä säädettäisiin määritelmistä, joita sovellettaisiin lakia sovellettaessa. Pykälän 1 momentin mukaan vientivalvonta-asetuksen 2 artiklassa säädetyt määritelmät soveltaisivat myös kansallista lakia sovellettaessa. Tämä olisi perusteltua sääntelyn selkeyden vuoksi, sillä EU-asetusta ja kansallista lakia sovellettaisiin tiiviisti rinnakkain. Määritelmien toistaminen kansallisessa laissa ei olisi perusteltua niiden suuren määrän vuoksi. Vaikka kaikkia vientivalvonta-asetuksen 2 artiklassa määriteltyjä käsitteitä ei kansallisessa laissa käytetä, ehdotetaan kansalliseen lakiin viittausta asetuksen määritelmiin.

Pykälän 2 momenttiin sisältyisi sellaiset määritelmät, joista ei säädetä vientivalvonta-asetuksessa, mutta jotka ovat tarpeen kansallisen lain soveltamiseksi. Momentin 1 kohdan mukaan unionin valvontaluettelolla tarkoitettaisiin vientivalvonta-asetuksen liitteeseen I sisältyvää luetteloa. Kyseiseen luetteloon sisältyvät ne kaksikäyttötuotteet, joiden vientiin vaaditaan vientivalvonta-asetuksen 3 artiklan mukaisesti vientilupa. Myös muut lupavaatimukset ja ilmoitusvelvollisuudet ovat tietyiltä osin erilaisia sellaisille kaksikäyttötuotteille, jotka kuuluvat unionin valvontaluetteloon.

Momentin 2 kohdan mukaan kauttakuljettajalla tarkoitettaisiin luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, jolle voidaan asettaa kauttakulkua koskeva lupavaatimus vientivalvonta-asetuksen 7 artiklan 2 kohdan nojalla. Vientivalvonta-asetuksen 7 artiklassa säädetään toimivaltaisen viranomaisen mahdollisuudesta kieltää kauttakulku ja asettaa kauttakululle lupavaatimus. Artiklan 2 kohdassa säädetään myös siitä, mille taholle kyseinen lupavaatimus voidaan asettaa. Kauttakulkua koskevan kansallisen täydentävän sääntelyn selkeyden vuoksi näistä tahoista olisi perusteltua käyttää laissa nimitystä kauttakuljettaja.

Momentin 3 kohdan mukaan toiminnanharjoittajalla tarkoitettaisiin viejää, välittäjää, teknisen avun toimittajaa, kauttakuljettajaa sekä luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka siirtää kaksikäyttötuotteita Euroopan unionin sisällä. Sääntelyn selkeyden vuoksi olisi perusteltua käyttää yhteistä nimitystä kaikista niistä tahoista, jotka harjoittavat kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaa koskevan sääntelyn kohteena olevaa toimintaa. Viejän, välittäjän ja teknisen avun toimittajan määritelmät löytyvät vientivalvonta-asetuksen 2 artiklasta. Kauttakuljettaja määriteltäisiin momentin edellisessä kohdassa. Unionin sisäisten siirtojen osalta vientivalvonta-asetuksessa ei ole käytetty tiettyä nimitystä sisäistä siirtoa toteuttavasta tahosta, eikä sellaista nimitystä ole tarpeen käyttää myöskään kansallisessa laissa. Tämän vuoksi toiminnanharjoittajan määritelmän ehdotetaan koskevan viejän, välittäjän, teknisen avun toimittajan ja kauttakuljettajan lisäksi myös sellaista luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka siirtää kaksikäyttötuotteita Euroopan unionin sisällä.

3 §. Suhde muuhun lainsäädäntöön. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan muussa laissa olevaa tästä laista poikkeavaa säännöstä sovellettaisiin tämän lain asemasta. Lakia sovellettaisiin toissijaisesti eli vain silloin, kun tuotteen viennin valvonta ei kuulu muun lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten piiriin. Sääntely lain toissijaisuudesta vastaisi asiasisällöltään nykytilaa.

Lisäksi pykälään sisältyisi informatiiviset viittaukset muuhun lainsäädäntöön. Pykälän 2 momentissa olisi informatiivinen viittaus vientivalvonta-asetukseen, jota täydentävää sääntelyä tällä lailla annettaisiin. Pykälän 3 momentissa olisi viittaus puolustustarvikkeiden viennistä annettuun lakiin. Kyseiseen lakiin sisältyy sääntelyä puolustustarvikkeiden viennin, siirron, välityksen ja kauttakuljetuksen valvonnasta ja valvontamenettelystä. Pykälän 4 momenttiin sisältyisi viittaus ampuma-aselakiin, jossa säädetään ampuma-aseiden, aseiden osien, patruunoiden ja erityiseen vaarallisten ammusten valvonnasta niiden viennin valvonta mukaan lukien.

4 §. Viranomaiset. Pykälässä säädettäisiin viranomaisista, jotka hoitavat tässä laissa ja vientivalvonta-asetuksessa säädettyjä tehtäviä. Vientivalvonta-asetuksessa jätetään jäsenvaltioiden kansalliseen harkintaan nimetä ne viranomaiset, jotka toimivat asetuksessa tarkoitettuina toimivaltaisina viranomaisina tai valvontaviranomaisina. Vientivalvonta-asetuksessa säädetään useista tehtävistä, joita jäsenvaltioiden toimivaltaiset viranomaiset hoitavat suoraan asetuksen nojalla. Jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen voi esimerkiksi asettaa viennille tai muulle toimenpiteelle lupavaatimuksen asetuksen 2 luvun säännösten mukaisesti, minkä lisäksi 2 luvussa tarkoitettut ilmoitusvelvollisuudet täytetään tekemällä ilmoitus jäsenvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle. Lisäksi toimivaltainen viranomainen muun muassa myöntää asetuksen mukaiset luvat ja huolehtii useista lupaprosessiin liittyvistä tehtävistä. Pykälän 1 momentin mukaan ulkoministeriö toimisi vientivalvonta-asetuksessa tarkoitettuna toimivaltaisena viranomaisena ja huolehtisi siten niistä tehtävistä, jotka vientivalvonta-asetuksessa säädetään toimivaltaisen viranomaisen tehtäviksi. Lisäksi 1 momentin mukaan ulkoministeriö käsittelee myös muut kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaa koskevat asiat, jotka eivät kuulu muun viranomaisen tehtäviin. Vaikka suurin osa ulkoministeriön viranomaistehtävistä perustuisi vientivalvonta-asetuksen sääntelyyn, olisi tarpeen säätää ulkoministeriön toimivallasta myös sellaisten kaksikäyt-

tötuotteiden vientivalvontaan liittyvien tehtävien hoitamiseksi, joista ei säädetä suoraan vientivalvonta-asetuksessa. Ulkoministeriöltä olisi esimerkiksi mahdollista hakea ennakkotietoa tai tehdä valvonnanalaisuustiedustelu. Lisäksi ulkoministeriö voisi käsitellä myös muita kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaan liittyviä asioita. Sääntelyllä ei olisi tarkoitus muuttaa voimassa olevaa käytäntöä, jossa ulkoministeriö toimii Suomessa toimivaltaisena viranomaisena ja lupa-
viranomaisena. Nimenomainen säännös ulkoministeriön toimivallasta selkeyttäisi sääntelyä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin valvontaviranomaisesta. Säännöksen mukaan Tulli valvoisi kaksikäyttötuotteiden vientiä, kauttakuljetusta ja siirtoa sekä kaksikäyttötuotteisiin liittyvän välityspalvelun ja teknisen avun tarjoamista. Tullin valvontatehtävään kuuluisi siten kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaan liittyvien velvoitteiden ja vaatimusten noudattamisen valvonta. Tullin valvonta kohdistuisi kaikkiin kaksikäyttötuotteisiin, eli Tulli toimisi valvontaviranomaisena sekä fyysisten että aineettomien kaksikäyttötuotteiden osalta. Valvonnassa Tullilla olisi käytössään tullilaisissa (304/2016) ja tässä laissa säädetyt toimivaltuudet. Sääntely Tullin roolista valvontaviranomaisena vastaisi pääosin nykytilaa. Voimassa olevassa säännöksessä ei mainita teknisen avun tarjoamiseen liittyvää valvontaa.

2 luku **Luvat ja toiminnanharjoittajan velvollisuudet**

5 §. Kansalliset ilmoitusvelvollisuudet. Pykälässä ehdotetaan säädettävän sellaisista kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaan liittyvistä ilmoitusvelvollisuuksista, jotka perustuvat kansalliseen sääntelyyn. Vientivalvonta-asetuksessa säädetään useista ilmoitusvelvollisuuksista toiminnanharjoittajille. Vientivalvonta-asetuksen säännösten mukaan eri toiminnanharjoittajilla on tiettyissä tilanteissa velvollisuus ilmoittaa jäsenvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle, mikäli toiminnanharjoittajat tietävät, että tietty kaksikäyttötuote on tarkoitettu asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa määriteltyyn tai muuhun ilmoitusvelvollisuutta koskevassa säännöksessä erikseen määriteltyyn loppukäyttöön. Näiden ilmoitusvelvollisuuksien lisäksi vientivalvonta-asetuksessa jätetään jäsenvaltioille kansallista liikkumavaraa sen osalta, että jäsenvaltiot voivat ulottaa ilmoitusvelvollisuudet myös sellaisiin tilanteisiin, joissa toiminnanharjoittajalla on syytä epäillä kaksikäyttötuotteen olevan tarkoitettu tiettyyn loppukäyttöön. Pykälässä säädettäisiin näistä ilmoitusvelvollisuuksista, jotka liittyvät siihen, että toiminnanharjoittajalla on syytä epäillä kaksikäyttötuotteen olevan tarkoitettu tiettyyn loppukäyttöön. Pykälään ehdotetut ilmoitusvelvollisuudet vastaisivat pitkälti voimassa olevassa sääntelyssä säädettyjä ilmoitusvelvollisuuksia.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan viejän olisi ilmoitettava ulkoministeriölle, jos sillä on syytä epäillä, että viennin kohteena olevat unionin valvontaluetteloon sisällyttömät kaksikäyttötuotteet on tai on mahdollisesti tarkoitettu kokonaan tai osittain vientivalvonta-asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun käyttöön. Säännöksellä käytettäisiin vientivalvonta-asetuksen 4 artiklan 3 kohdassa jäsenvaltioille jätetty liikkumavara. Momentin alkuun sisältyisi viittaus vientivalvonta-asetuksen 4 artiklan 2 kohtaan, jossa säädetään viejän ilmoitusvelvollisuudesta silloin, kun viejä tietää kaksikäyttötuotteen olevan tarkoitettu 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun käyttöön. Viittaus olisi tarpeen, jotta viejä voisi säännöstä lue-
malla muodostaa kokonaiskäsityksen samaan asiaan liittyvien ilmoitusvelvollisuuksien suhteesta toisiinsa. Momentin säännös täydentää vientivalvonta-asetuksessa säädettyä ilmoitusvelvollisuutta.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan välittäjän olisi ilmoitettava ulkoministeriölle, jos sillä on syytä epäillä, että välityspalvelun kohteena olevat kaksikäyttötuotteet on tai on mahdollisesti tarkoitettu johonkin 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun käyttöön. Säännöksellä käytettäisiin vientivalvonta-asetuksen 6 artiklan 4 kohdassa jäsenvaltioille jätetty liikkumavara. Momentin alkuun sisältyisi viittaus vientivalvonta-asetuksen 6 artiklan 2 kohtaan, jossa säädetään välittäjän ilmoitusvelvollisuudesta silloin, kun välittäjä tietää liitteeseen I sisältyvän

kaksikäyttötuotteen olevan tarkoitettu vientivalvonta-asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun käyttöön. Viittaus olisi tarpeen, jotta välittäjä voisi säännöstä lukemalla muodostaa kokonaiskäsityksen samaan asiaan liittyvien ilmoitusvelvollisuuksien suhteesta toisiinsa. Momenttiin ehdotettu ilmoitusvelvollisuus koskisi kaikkia kaksikäyttötuotteita, eli ilmoitusvelvollisuus olisi myös sen osalta laajempi kuin vientivalvonta-asetuksen 6 artiklan 2 kohdassa säädetty ilmoitusvelvollisuus. Momentin säännös täydentää vientivalvonta-asetuksessa säädettyä ilmoitusvelvollisuutta.

6 §. *Kansalliset lupavaatimukset ja kauttakulun kieltö.* Pykälässä ehdotetaan säädettävän sellaisista kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaan liittyvistä niin sanotuista catch all -lupavaatimuksista, jotka perustuvat kansalliseen sääntelyyn. Vientivalvonta-asetuksessa säädetään useista lupavaatimuksista. Vientivalvonta-asetuksen 3 artiklan mukaan tiettyjen tuotteiden vientiin vaaditaan lupa. Lisäksi toimivaltainen viranomainen voi edellyttää eri toimijoilta tietyissä tilanteissa lupaa, mikäli toimivaltainen viranomainen toteaa, että tietty kaksikäyttötuote on tai on mahdollisesti tarkoitettu asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa määriteltyyn tai muuhun lupavaatimusta koskevassa säännöksessä erikseen määriteltyyn loppukäyttöön. Näiden lupavaatimuksia koskevien säännösten lisäksi vientivalvonta-asetuksessa jätetään jäsenvaltioille kansallista liikkumavaraa sen osalta, että jäsenvaltiot voivat ulottaa viranomaisen toimivallan asettaa lupavaatimus asetuksessa määriteltyä laajemmaksi. Monelta osin kansallinen liikkumavara liittyy siihen, että lupavaatimus voidaan ulottaa myös unionin valvontaluetteloön sisällyttömiin kaksikäyttötuotteisiin. Pykälässä säädettäisiin näistä lupavaatimuksista. Pykälään ehdotettua 4 momenttia lukuun ottamatta ehdotetut säännökset vastaisivat pääosin voimassa olevaa sääntelyä. Pykälän 1–3 momenttiin ehdotetut säännökset poikkeavat nykytilasta hieman siitä syystä, että vientivalvonta-asetuksessa säädetyt edellytykset lupavaatimuksen asettamiselle ovat muuttuneet. Ehdotettujen 1 ja 2 momentin osalta viitattaisiin vientivalvonta-asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun käyttöön, mikä tarkoittaisi hieman laajempia edellytyksiä lupavaatimuksen asettamiselle, kuin edellisen EU-asetuksen aikana. Lisäksi ehdotetun 3 momentin ja unionin sisäisen siirron osalta edellytykset on vientivalvonta-asetuksessa kytketty 11 artiklan 2 kohdassa säädettyyn, mikä myös hieman poikkeaa voimassa olevasta sääntelystä. Muutokset johtuisivat vientivalvonta-asetuksen ja sen liikkumavaran muutoksista, ei kansallisista ratkaisuista.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan unionin valvontaluetteloön sisällyttömien kaksikäyttötuotteiden välityspalveluiden tarjoamiseen vaaditaan lupa, jos välittäjä on saanut ulkoministeriöltä tiedon, että kyseiset tuotteet on tai on mahdollisesti tarkoitettu kokonaan tai osittain johonkin vientivalvonta-asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun käyttöön. Säännöksellä käytettäisiin vientivalvonta-asetuksen 6 artiklan 3 kohdassa jäsenvaltioille jätetty liikkumavara. Momentin alkuun sisältyisi viittaus vientivalvonta-asetuksen 6 artiklan 1 kohtaan, jossa säädetään toimivaltaisen viranomaisen valtuudesta asettaa lupavaatimus unionin valvontaluetteloön sisältyvien kaksikäyttötuotteiden välityspalvelun tarjoamiselle. Viittaus olisi tarpeen, jotta välittäjä voisi säännöstä lukemalla muodostaa kokonaiskäsityksen lupavaatimukseen liittyvästä sääntelystä. Momentin säännös täydentää vientivalvonta-asetuksessa säädettyä toimivaltuutta asettaa lupavaatimus välityspalvelun tarjoamiselle.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan ulkoministeriö voi kieltää unionin valvontaluetteloön sisällyttömien kaksikäyttötuotteiden kauttakulun, jos tuotteet sijaitsevat Suomessa ja ne on tai on mahdollisesti tarkoitettu kokonaan tai osittain johonkin vientivalvonta-asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun käyttöön. Säännöksellä käytettäisiin vientivalvonta-asetuksen 7 artiklan 3 kohdassa jäsenvaltioille jätetty liikkumavara. Momentin alkuun sisältyisi viittaus vientivalvonta-asetuksen 7 artiklan 1 ja 2 kohtiin, joissa säädetään toimivaltaisen viranomaisen valtuudesta kieltää unionin valvontaluetteloön sisältyvien kaksikäyttötuotteiden kauttakulku ja asettaa lupavaatimus unionin valvontaluetteloön sisältyvien kaksikäyttötuotteiden kauttakululle. Viittaus olisi tarpeen, jotta kauttakuljettaja voisi säännöstä lukemalla

muodostaa kokonaiskäsitteksen lupavaatimukseen liittyvästä sääntelystä. Momentin säännös täydentää vientivalvonta-asetuksessa säädettyä toimivaltuutta kieltää kauttakulku ja asettaa lupavaatimus kauttakululle. Momentissa olisi lisäksi viittaus lain 4 lukuun, jossa säädetään kauttakulun kieltämiseen ja luvanvaraisuuteen liittyvistä menettelyistä.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan ulkoministeriö voi määrätä kaksikäyttötuotteen siirron Suomesta toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon luvanvaraiseksi, mikäli vientivalvonta-asetuksen 11 artiklan 2 kohdassa säädetyt ehdot täyttyvät. Asetuksen 11 artiklan 2 kohta koskee muita kuin asetuksen liitteeseen IV kuuluvia kaksikäyttötuotteita ja lupavaatimuksen voi asettaa, mikäli säännöksessä määritellyt tuotteen määräpaikka, toisessa jäsenvaltiossa asetettua lupavaatimusta ja tuotteen jalostusta tai käsittelyä koskevat ehdot täyttyvät. Ehdotetulla momentilla käytettäisiin vientivalvonta-asetuksen 11 artiklan 2 kohdassa jäsenvaltioille jätetty liikkumavara. Momentin alkuun sisältyisi viittaus vientivalvonta-asetuksen 11 artiklan 1 kohtaan, jossa säädetään asetuksen liitteeseen IV kuuluvien kaksikäyttötuotteiden siirron luvanvaraisuudesta. Viittaus olisi tarpeen, jotta unionin sisäiseen siirtoon liittyvistä lupavaatimuksista voisi säännöstä lukemalla muodostaa kokonaiskäsitteksen. Momentin säännös täydentää vientivalvonta-asetuksessa säädettyä lupavaatimusta kaksikäyttötuotteiden unionin sisäisille siirroille.

Pykälän 4 momenttiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan ulkoministeriö voi määrätä unionin valvontaluetteloon sisällyttömän kaksikäyttötuotteen viennin luvanvaraiseksi, mikäli tuote on tai on mahdollisesti tarkoitettu kokonaan tai osittain käyttöön, joka merkittävästi vaarantaa Suomen kansallista turvallisuutta. Voimassa olevaan sääntelyyn ei sisälly vastaavaa toimivaltuutta, mutta toimivaltuus on arvioitu tarpeelliseksi, jotta pystyttäisiin puuttumaan sellaisiin tiedossa oleviin tilanteisiin, joissa kaksikäyttötuotteen vienti merkittävästi vaarantaa kansallista turvallisuutta. Vientivalvonta-asetuksen 9 artiklassa jätetään jäsenvaltioille mahdollisuus kieltää unionin valvontaluetteloon sisällyttömän kaksikäyttötuotteen vienti tai asettaa viennille lupavaatimus yleiseen turvallisuuteen, terroritekojen ehkäisemisen mukaan lukien, tai ihmisoikeuksiin liittyvistä syistä. Ehdotetulla säännöksellä käytettäisiin osittain kyseisessä artiklassa jäsenvaltioille jätetty liikkumavara siten, että käyttöön otettaisiin mahdollisuus yksittäistapauksessa asettaa lupavaatimus. Menettely vastaisi muita vientivalvonta-asetuksessa säädettyjä ja tähän pykälään ehdotettuja niin sanottuja catch all –päätöksiä. Lupavaatimuksen asettamisen edellytys liittyisi kansallisen turvallisuuden vaarantumiseen. Ulkoministeriö voisi lupavaatimusta harkitessaan tehdä yhteistyötä muiden kansallisesta turvallisuudesta vastaavien viranomaisten, kuten siviili- ja sotilastiedusteluviranomaisten kanssa.

7 §. Kansallinen valvontaluettelo. Pykälässä säädettäisiin kansallisesta valvontaluettelosta, joka sisältyisi lain liitteeseen. Pykälän mukaan liitteessä mainittujen kaksikäyttötuotteiden vientiin Suomesta Euroopan unionin tullialueen ulkopuolelle vaadittaisiin vientilupa. Luetteloon sisältyvien tuotteiden vienti ilman vientilupaa olisi siten kielletty. Pykälässä käytettäisiin vientivalvonta-asetuksen 9 artiklassa jäsenvaltioille jätettyä liikkumavaraa, joka mahdollistaa kansallisen valvontaluettelon laatimisen.

Kansallinen valvontaluettelo täydentäisi vientivalvonta-asetuksen liitteeseen I sisältyvää unionin valvontaluettelo. Unionin valvontaluetteloon sisältyvien tuotteiden vienti mistä tahansa EU:n alueelta unionin tullialueen ulkopuolelle edellyttää vientilupaa. Kansalliseen valvontaluetteloon sisältyvien tuotteiden vienti taas edellyttäisi pykälän mukaan vientilupaa ainoastaan silloin, kun tuotteita ollaan viemässä Suomesta EU:n tullialueen ulkopuolelle. Kansallista valvontaluettelo ei voida kansallisella sääntelyllä ulottaa koskemaan vientejä koko EU:n alueelta, mutta vientivalvonta-asetuksen 10 artikla mahdollistaa tietyn edellytyksin myös sen, että toinen jäsenvaltio asettaa lupavaatimuksen Suomen kansallisen valvontaluettelon tuotteelle.

Pykälässä ehdotetaan säädettävän, että lupaviranomaisena toimisi ulkoministeriö. Ulkoministeriö toimii lupaviranomaisena myös vientivalvonta-asetuksen perusteella valvonnanaalaisten kaksikäyttötuotteiden viennissä. Kansalliseen valvontaluetteloon liittyvä lupaviranomaisen rooli olisi hyvin samanlainen. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan myös säädettävän, että luvan myöntämiseen sovelletaan soveltuvin osin vientivalvonta-asetusta ja tätä lakia. Valtaosa lupaharkintaan ja luvan myöntämiseen liittyvistä säännöksistä soveltuvat myös kansalliseen valvontaluetteloon perustuvaan lupaharkintaan. Tällaisia säännöksiä on esimerkiksi vientivalvonta-asetuksen 12 artiklan 1, 3 ja 4 kohdissa ja 15 artiklassa. Toisaalta esimerkiksi vientivalvonta-asetuksen 14 artiklan sääntely ei ole sovellettavissa kansalliseen valvontaluetteloon perustuvaan lupaharkintaan, sillä 14 artikla koskee sellaisia tilanteita, joissa vietävät tuotteet eivät sijaitse Suomessa. Lisäksi esimerkiksi vientivalvonta-asetuksen 12 artiklan 2 kohdan säännökset siitä, minkä jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen luvan myöntää, ei soveltuisi kansallisen valvontaluettelon mukaisesti vaadittavaan vientilupaan. Kaikki kansalliseen valvontaluetteloon kuuluvien tuotteiden vientilupahakemukset käsittelee ulkoministeriö. Unionin valvontaluetteloon kuuluvien tuotteiden vientiluvista poiketen kansalliseen valvontaluetteloon kuuluvien tuotteiden vientilupahakemukset käsiteltäisiin Suomessa riippumatta lupaa hakevan yrityksen sijoittautumisvaltiosta.

Lakia toimeenpantaessa tarkoituksena on, että ulkoministeriö myöntäisi ehdotetussa 8 §:ssä tarkoitettua kansallista yleislupaa, joka kattaisi kansallisen valvontaluettelon tuotteet ja vastaisi muuten sisällöltään vientivalvonta-asetuksen liitteeseen II ja tarkemmin kyseisen liitteen A osaan sisältyvää EU:n yleislupaa EU001.

8 §. Kansallinen yleislupa. Pykälään ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan ulkoministeriö voi myöntää vientivalvonta-asetuksen 12 artiklassa tarkoitettuja kansallisia yleislupia. Muiden lupatyypin osalta vientivalvonta-asetuksessa on suoraan sovellettavia säännöksiä lupaviranomaisesta. Vientivalvonta-asetuksen 12 artiklan 2 kohdan nojalla yksittäisluvut ja koontiluvat myöntää sen jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen, jossa viejällä on asuinpaikka tai johon tämä on sijoittautunut. Asetuksen 13 artiklan 1 kohdassa on vastaava säännös koskien välityspalvelun tarjoamista ja teknisen avun toimittamista koskevia lupia. Kansallisen yleislupien osalta asetuksessa ei säädetä siitä, minkä viranomaisen toimivaltaan luvan myöntäminen kuuluu, vaan asia on jätetty kansalliseen liikkumavaraan. Ehdotettu säännös ulkoministeriön toimivallasta vastaisi nykytilaa. Voimassa olevan lain 3 §:n 1 momentin mukaan valvonnanalaisen kaksikäyttötuotteen vienti on sallittu muun muassa ulkoministeriön myöntämän yleisluvan perusteella. Vientivalvonta-asetuksen 15 artiklassa säädetään kriteereistä, jotka on otettava huomioon luvan myöntämisestä päätettäessä. Lisäksi kansalliselle yleisluvalle asetetaan vaatimuksia asetuksen 12 artiklan 6 kohdassa sekä liitteessä III olevassa C osassa.

Pykälän 2 momentin mukaan kansallinen yleislupa annettaisiin tiedoksi julkisella kuulutuksella. Julkisesta kuulutuksesta säädetään hallintolain 62 a §:ssä. Julkinen kuulutus olisi kansalliselle yleisluvalle perusteltu tiedoksiantotapa, sillä lupa olisi kaikkien suomalaisten viejien käytettävissä. Käytännössä tiedossa ei siten ole lupaa myönnettäessä kaikkia tahoja, joille päätös tulisi antaa tiedoksi. Julkisen kuulutuksen voidaan arvioida tässä tilanteessa olevan myös tehokkaampi ja perustellumpi tiedoksiantotapa, kuin hallintolain 62 §:ssä tarkoitettu yleistiedoksianto, sillä julkista kuulutusta käytettäessä asiakirja julkaistaan yleisessä tietoverkossa viranomaisen verkkosivuilla.

9 §. Raportointi ja sisäinen vaatimustenmukaisuusohjelma. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettävän viejän velvollisuudesta raportoida vuosittain ulkoministeriölle koontiluvan käytöstä. Vientivalvonta-asetuksen 12 artiklan 4 kohdan mukaan jäsenvaltioiden tulee määritellä koontilupien käyttöön liittyvät raportointivaatimukset. Voimassa olevassa kansallisessa säänte-

lyssä ei ole nimenomaista säännöstä koontiluvan käytöstä raportoinnista ja käytännössä ulkoministeriö on pyytänyt raportointia viejiltä tapauskohtaisesti. Pykälän 1 momenttiin ehdotetulla säännöksellä yhtenäistettäisiin käytäntöä siten, että jokaiselta viejältä, jolla on voimassa oleva koontilupa, edellytettäisiin raportointia ulkoministeriölle vuosittain.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan informatiivisia viittauksia eräisiin vientivalvonta-asetuksessa säädettyihin velvollisuuksiin, joihin liittyvää asetuksenantovaltuutta ehdotetaan pykälän 3 momenttiin. Informatiiviset viittaukset liittyisivät asetuksen 12 artiklassa säädettyyn velvollisuuteen panna täytäntöön sisäinen vaatimustenmukaisuusohjelma, asetuksen 27 artiklassa säädettyyn velvollisuuteen pitää rekistereitä tai luetteloita sekä asetuksen liitteessä II säädettyihin velvollisuuksiin ilmoittaa ja raportoida yleislupien käytöstä.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan asetuksenantovaltuutta. Ulkoministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä 1 momentissa tarkoitettujen raporttien sisällöstä, vientivalvonta-asetuksen 12 artiklan 4 kohdassa tarkoitettujen sisäisen vaatimustenmukaisuusohjelman sisällöstä, vientivalvonta-asetuksen 27 artiklassa tarkoitettujen rekisterien tai luettelon sisällöstä sekä vientivalvonta-asetuksen liitteessä II tarkoitettujen yleislupien käyttöön liittyvien ilmoitusten ja raporttien sisällöstä. Asetuksella voitaisiin säätää esimerkiksi tiedoista, jotka momentissa tarkoitettuihin asiakirjoihin tai ilmoituksiin on vähintään sisällyttävä. Esimerkiksi vientivalvonta-asetuksen 27 artiklassa säädetään, mitkä tiedot artiklassa tarkoitettuihin rekistereihin tai luetteloihin on erityisesti sisällyttävä ja ulkoministeriön asetuksella voitaisiin antaa asiasta tarkempia säännöksiä.

10 §. Lupaharkinta. Pykälässä ehdotetaan säädettävän lupaharkinnasta vientivalvonta-asetusta täydentävästi. Vientivalvonta-asetuksen 15 artiklan mukaan, päättäessään, myönnetäänkö lupa tai kielletäänkö kauttakulku asetuksen nojalla, jäsenvaltioiden on otettava huomioon kaikki asian kannalta merkitykselliset näkökohdat. Tämän lisäksi 15 artiklassa luetellaan useita sellaisia näkökohtia, jotka arvioinnissa on otettava huomioon, mutta luettelo ei ole tyhjentävä. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettävän sellaisista näkökohdista, jotka ulkoministeriön on myös otettava lupaharkinnassa huomioon 15 artiklassa lueteltujen näkökohtien lisäksi. Ehdotettu pykälä vastaisi osittain voimassa olevan lain 4 a §:n sääntelyä. Kyseisessä pykälässä on lueteltu ne tilanteet, joissa ulkoministeriö voi jättää luvan myöntämättä. Luettelo on osittain päällekkäinen vientivalvonta-asetuksen 15 artiklan listan kanssa, minkä lisäksi luettelo on kirjoitettu tyhjentäväksi, minkä vuoksi se on myös osittain ristiriidassa vientivalvonta-asetuksen 15 artiklan kanssa, joka edellyttää kaikkien asian kannalta merkityksellisten näkökohtien huomioimista. Lupaharkinnassa huomioitavien näkökohtien ei tulisi vientivalvonta-asetuksen mukaan rajoittua vain lueteltuihin näkökohtiin. Ehdotettu pykälä lupaharkinnasta poikkeaa siten voimassa olevan lain 4 a §:stä, sillä tarkoituksena on ehdottaa sääntelyä, joka ei olisi päällekkäistä tai ristiriitaista vientivalvonta-asetuksen 15 artiklan kanssa.

Ehdotettujen pykälän 1 momentin mukaan ensinnäkin ulkoministeriön olisi huomioitava ulkomailta peräisin olevien strategisen vientivalvonnan piiriin kuuluvien tuotteiden saannin esteettömyyden varmistaminen tai niiden saantia koskevien ehtojen noudattaminen. Vastaava näkökohta sisältyy myös voimassa olevan lain 4 a §:n listaan, mutta näkökohtaa ei ole nimenomaisesti mainittu vientivalvonta-asetuksen 15 artiklassa. Näkökohtaa voidaan soveltaa tilanteisiin, joissa ulkomailta peräisin olevien tuotteiden toimittaja tai valtio, josta tuotteet on toimitettu, on ilmoittanut, ettei tuotetta tai siihen liittyvää tietoa tule viedä edelleen esimerkiksi tiettyyn tarkoitukseen tai käyttöön. Tällaisissa tilanteissa saattaa olla perusteltua olla myöntämättä vientilupaa, mikäli vientiluvan myöntäminen vaarantaisi tuotteiden saannin esteettömyyden tai niiden saantia koskevien ehtojen noudattamisen.

Toisena näkökohtana luettelossa mainittaisiin tavaran tai palvelun jälleenvientirajoitukset tai –kiellot. Tällä tarkoitettaisiin sellaisia rajoituksia, joita kaksikäyttötuotteen viennille edelleen on asetettu aiemman toimituksen yhteydessä. Tällaiset rajoitukset ovat tyypillisiä esimerkiksi ydinteknologiassa. Ehdotetun pykälän 1 momentissa mainittujen kriteerien lisäksi ulkoministeriö huomioisi lupaharkinnassa asetuksen 15 artiklan mukaisesti kaikki muutkin asian kannalta merkitykselliset näkökohdat.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan ulkoministeriö voisi lupaa koskevassa päätöksessään asettaa ehtoja, jotka ovat tarpeen luvan myöntämiseksi. Ehtojen asettamisessa tulee siten arvioitavaksi samat näkökohdat, joita arvioidaan myös luvan myöntämistä harkittaessa. Ehtojen asettaminen luvalla mahdollistaa sen, että mikäli jokin näkökohta puoltaisi luvan epäämistä, lupa saattaa kuitenkin olla mahdollista myöntää asettamalla luvalla ehto, jolla voidaan esimerkiksi edellyttää tiettyä menettelyä tai toimenpidettä. Esimerkiksi tilanteessa, jossa kaksikäyttötuotteen päätyminen epätoivottuun loppukäyttöön on mahdollista, saattaa tuota todennäköisyyttä olla mahdollista pienentää asettamalla luvalla kaksikäyttötuotteen kuljetusreittiä koskeva ehto.

11 §. *Kaksikäyttötuotteita koskeva ennakkotieto.* Pykälässä ehdotetaan säädettävän ennakkotiedosta, jonka ulkoministeriö voi hakemuksesta antaa hakijalle jo ennen varsinaista lupahakemusta. Ennakkotiedosta säädetään myös voimassa olevan lain 4 b §:ssä. Ennakkotiedon sisältö olisi ulkoministeriön päätös siitä, täyttääkö ennakoitu vienti, välityspalvelun tarjoaminen, teknisen avun tarjoaminen, kauttakulku tai unionin sisäinen siirto vientivalvonta-asetuksessa ja tässä laissa tarkoitetut luvan myöntämisen edellytykset. Ennakkotiedon tarkoituksena on, että esimerkiksi viejä voi jo kauppaneuvottelujen aikana saada tiedon siitä, tulisiko ennakoitu vienti täyttämään luvan myöntämisen edellytykset.

Ehdotetun pykälän 2 momentin mukaan myönteinen ennakkotieto annettaisiin määräajaksi ja enimmillään vuodeksi. Pykälässä ehdotetaan lisäksi säädettävän, että myönteinen ennakkotieto ei sitoisi ulkoministeriötä, mikäli ennakkotiedon antamisen jälkeen olosuhteissa tapahtuu merkittävä muutos tai jos hakija on antanut ulkoministeriölle totuuden vastaisia, olennaisesti puutteellisia tai harhaanjohtavia tietoja. Olosuhteiden merkittävä muutos saattaisi olla esimerkiksi viennin kohdemaan ihmisoikeustilanteesta tapahtunut merkittävä muutos, sisäiset levottomuudet, alueellinen konflikti tai muu sellainen olosuhteiden merkittävä muutos, joka antaa aihetta arvioida luvan myöntämistä ennakkotiedosta poikkeavalla tavalla. Lisäksi momentissa ehdotetaan säädettävän, että hakijan antamien totuuden vastaisten, olennaisesti puutteellisten tai harhaanjohtavien tietojen perusteella annettu ennakkotieto ei sitoisi ulkoministeriötä.

Pykälän sisältö vastaisi pääosin voimassa olevaa sääntelyä ennakkotiedon antamisesta. Voimassa olevasta sääntelystä poiketen ennakkotiedon todettaisiin pykälässä olevan nimenomaisesti ulkoministeriön päätös. Koska päätös on sitova ja se vaikuttaa hakijan oikeuksiin ja velvollisuuksiin, saisi päätökseen myös hakea muutosta oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain mukaisesti. Uutta pykälässä olisi myös ennakkotiedon voimassaolon enimmäisaika. Käytännössä ennakkotiedot on jo nykyisellään annettu enintään vuoden määräajaksi. Voimassa olevassa pykälässä todetaan, että ennakkotieto voidaan antaa kirjallisesta hakemuksesta. Hallintolain 19 §:n mukaan asia pannaan vireille kirjallisesti ilmoittamalla vaatimukset perustuneen, minkä lisäksi viranomaisen suostumuksella asia saa panna vireille myös suullisesti. Tarkoitus on, että jatkossakin ennakkotieto annettaisiin kirjallisesta hakemuksesta, mutta asiasta ei ole tarpeen ottaa erityissäännöstä lakiin, sillä hallintolain sääntely soveltuu myös ennakkotietoa koskevan asian vireillepanoon. Voimassa olevassa laissa ei myöskään ole nimenomaisesti todettu, että hakijan toimittamat virheelliset tiedot vaikuttaisivat ennakkotiedon sitovuuteen.

12 §. Valvonnanalaisuustiedustelu. Pykälässä ehdotetaan säädettävän valvonnanalaisuustiedustelusta. Ulkoministeriö voisi hakemuksen perusteella antaa hakijalle päätöksen siitä, onko tuote unionin valvontaluettelon tai kansallisen valvontaluettelon mukainen kaksikäyttötuote. Voimassa olevassa laissa ei ole sääntelyä valvonnanalaisuustiedusteluista, mutta ulkoministeriö antaa jo nykyisen käytännön perusteella vastauksia valvonnanalaisuustiedusteluihin. Valvonnanalaisuustiedustelu on hyödyllinen erityisesti silloin, kun tuotteen luokittelu ei ole yksiselitteistä, vaan vaatii tuotteen ominaisuuksien arviointia suhteessa valvontaluettelon määritelmiin. Viejällä on valvonnanalaisuustiedustelulla mahdollisuus selvittää, voiko tuotteen viedä lähtökohdaisesti ilman vientivalvonta-asetuksen 3 artiklassa tai tämän lain ehdotetussa 7 §:ssä edellytettyä vientilupaa, mikäli muut tuotteen vientiä rajoittavat säännökset eivät ole viennin esteenä. Ennakkotiedon tapaan myös vastaus valvonnanalaisuustiedusteluun olisi ulkoministeriön päätös, johon voisi hakea muutosta oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain mukaisesti.

13 §. Asian tutkimatta jättäminen ja raukeaminen. Pykälässä ehdotetaan säädettävän hakemuksen johdosta vireille tulleen asian tutkimatta jättämisestä ja raukeamisesta. Voimassa olevassa laissa tai hallintolaissa ei ole nimenomaisia säännöksiä siitä, milloin asia voidaan jättää tutkimatta tai milloin asia raukeaa. Tässä yhteydessä lakiin ehdotetaan selkeyden vuoksi otettavan näitä koskeva pykälä, mutta säännöksillä ei ole tarkoitus muuttaa nykyistä käytäntöä.

Tarkoitus on, että jatkossakin asia jätettäisiin tutkimatta, jos asian tutkimiselle ei ole oikeudellisia edellytyksiä eli, jos lakisääteiset menettelyn edellytykset tai muut edellytykset eivät täyty senkään jälkeen, kun asianosaiselle on varattu täydentämismahdollisuus. Pykälän 1 momentin mukaan ulkoministeriö voisi jättää asian tutkimatta, jos asian tutkiminen ei kuulu ulkoministeriön toimivaltaan, hakijalla ei ole oikeutta hakemuksen tekemiseen, hakemus ei sisällä ratkaisun tekemiseksi riittäviä tietoja eikä hakija toimita pyydettyä täydennystä annetussa määräajassa tai tutkimatta jättämiseen on muu vastaava syy. Mikäli hakemuksen johdosta vireille tulleen asian tutkiminen ei kuulu ulkoministeriön toimivaltaan, tulisi ulkoministeriön ensisijaisesti siirtää asiakirja toimivaltaiseksi katsomalleen viranomaiselle hallintolain 21 §:n mukaisesti. Tällöin asian tutkimatta jättämisestä ei hallintolain 21 §:n mukaan tarvitse tehdä päätöstä. Mikäli asiakirjan siirtäminen ei olisi mahdollista esimerkiksi siksi, ettei asia kuulu minkään viranomaisen toimivaltaan, ulkoministeriö voisi tehdä päätöksen asian tutkimatta jättämisestä. Asia voitaisiin jättää tutkimatta myös, jos hakijalla ei olisi oikeutta hakemuksen tekemiseen. Tällainen tilanne olisi kyseessä esimerkiksi silloin, kun hakemuksen tekisi yrityksen puolesta henkilö, jolla ei ole oikeutta edustaa yritystä. Asia voitaisiin jättää tutkimatta myös, mikäli hakemus olisi puutteellinen tai asian käsittely ja ratkaiseminen edellyttäisi hakijalta lisäselvitystä, eikä hakija täydentäisi asiakirjaa tai toimittaisi ratkaisun tekemiseksi riittäviä tietoja annetussa määräajassa. Tässä yhteydessä olisi huomioitava hallintolain 22 §:n säännökset asiakirjan täydentämisestä ja 31–33 §:n säännökset selvittämismahdollisuudesta, selvityspyynnöstä ja selvityksen antamiselle asetettavasta määräajasta. Luettelo tutkimatta jättämisen syistä ei olisi tyhjentävä, sillä käytännössä ei ole mahdollista ennakoita täysin kaikkia tilanteita, joissa asia olisi voitava jättää tutkimatta. Tämän vuoksi säännöksen mukaan asia voitaisiin jättää tutkimatta myös tilanteessa, jossa tutkimatta jättämiselle olisi muu vastaava syy. Tällä perusteella asia voitaisiin jättää tutkimatta esimerkiksi kun kyseiselle viennille on jo myönnetty vientilupa.

Pykälän 2 momentin mukaan asian käsittely raukeaisi, jos hakemus peruutettaisiin tai asian käsittelyn raukeamiselle olisi muu vastaava syy. Hakija voi peruuttaa hakemuksensa missä tahansa vaiheessa asian käsittelyä. Tällaisessa tilanteessa ulkoministeriö tekisi päätöksen asian käsittelyn raukeamisesta. Luettelo asian käsittelyn raukeamisen syistä ei olisi tyhjentävä, sillä käytännössä ei ole mahdollista ennakoita täysin kaikkia tilanteita, joissa asian käsittely raukeaa. Tämän vuoksi säännöksen mukaan asian käsittely raukeaisi myös tilanteessa, jossa raukeamiselle on muu vastaava syy. Tällä perusteella asian käsittely raukeaisi esimerkiksi, jos hakijana oleva yritys lakkaisi olemasta kesken hakuprosessin.

3 Luku Toimivaltuudet lupaharkinnassa ja valvonnassa

14 §. *Tiedon luovuttaminen viranomaisten välillä.* Pykälässä ehdotetaan säädettävän viranomaisten välisestä tietojenvaihdosta. Tiedonsaantioikeudella on keskeinen merkitys vientivalvontaviranomaisen toiminnassa. Vientivalvontaviranomaisten tiedonsaanti tulee turvata silloinkin, kun kyse on salassa pidettävistä tiedoista. Julkisuuslain 29 §:n 1 momentissa säädetään niistä tilanteista, joissa viranomainen voi antaa toiselle viranomaiselle tiedon salassa pidettävästä asiakirjasta. Momentin 1 kohdan mukaan tieto voidaan antaa, jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty. Muut momentissa luetellut kriteerit tai muut julkisuuslaissa säädetyt tiedon luovuttamisen edellytykset eivät pääosin sovellu vientivalvonnan tarpeisiin, joten salassa pidettävien tietojen luovuttamisesta viranomaisten välillä olisi tarpeen säätää laissa nimenomaisesti. Ehdotettu sääntely tietojenvaihdosta vastaisi osittain voimassa olevaa sääntelyä, mutta laajentaisi ja tarkentaisi tietyiltä osin luovutettavien tietojen joukkoa ja niiden viranomaisten joukkoa, jotka voivat salassa pidettäviä tietoja luovuttaa. Toisaalta salassa pidettävien tietojen luovutuksen kynnystä nostettaisiin siten, että luovutus olisi mahdollista, mikäli se olisi välttämätöntä pykälässä määriteltyä tarkoitusta varten. Voimassa olevan sääntelyn perusteella on ollut mahdollista luovuttaa sellaisia tietoja, joita viranomaiset tarvitsevat valvontatehtävässään. Salassa pidettävän tiedon luovuttamisen kynnyksen osalta ehdotuksessa on huomioitu perustuslakivaliokunnan käytäntö, jonka mukaan luovuttamisen kynnys tulisi sitoa tietojen välttämättömyyteen tietyn tarkoituksen kannalta, jos tietosisältöjä ei pystytä luettelemaan laissa tyhjentävästi (ks. esimerkiksi PeVL 10/2014 vp, s. 6).

Pykälän 1 momentin mukaan ulkoministeriöllä ja Tullilla olisi oikeus salassapitosäynnösten esittämättä luovuttaa toisilleen tässä laissa tai vientivalvonta-asetuksessa säädetyn tehtävän hoitamiseksi välttämättömiä tietoja momentissa luetelluista asioista. Luovutettavat tiedot voisivat ensinnäkin koskea momentin 1 kohdan mukaan toiminnanharjoittajia. Momentin 2 kohdan mukaan tiedot voisivat koskea vientitapahtumia ja muita valvonnan piiriin kuuluvia tapahtumia. Tällä tarkoitettaisiin niitä tapahtumia, jotka kuuluvat vientivalvontasääntelyn soveltamisalaan ja ovat siten valvonnan kohteena. Momentin 3 kohdan mukaan tiedot voisivat koskea vientivalvontaan liittyviä hakemuksia ja päätöksiä. Tällaisia tietoja ovat esimerkiksi vientilupahakemuksia ja muita hakemuksia koskevat tiedot sekä tiedot näiden hakemusten johdosta tehdyistä päätöksistä sekä muista päätöksistä, jotka liittyvät vientivalvontaan. Momentin 4 kohdan mukaan tiedot voisivat koskea tuotteita. Pääosin tietoja on tarpeen vaihtaa nimenomaan kaksikäyttötuotteista, mutta tietojenvaihto on tarpeen mahdollistaa myös sellaisten tuotteiden osalta, joiden epäillään olevan kaksikäyttötuotteita, vaikka ei olisi vielä selvinnyt, onko tuote kaksikäyttötuote. Momentin 5 kohdan mukaan tiedot voisivat koskea kaksikäyttötuotteiden vastaanottajia, loppukäyttöä ja loppukäyttäjiä. Loppukäyttäjä- ja vastaanottajatiedot ovat keskeisiä vientivalvonnassa. Edellä mainittujen tietojen lisäksi vaihdettavat tiedot voisivat momentin 6 kohdan mukaan koskea myös muita kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaan liittyviä seikkoja. Vientivalvontaan liittyvien tilanteiden moninaisuuden ja niiden ennakoinnin haastavuuden vuoksi luovutettavia tietoja ei ole mahdollista luetella laissa tyhjentävästi, minkä vuoksi tietoa tulisi ehdotuksen mukaan voida luovuttaa myös muista seikoista silloin, kun ne ovat välttämättömiä vientivalvontaviranomaisten tehtävien hoitamiseksi.

Ulkoministeriön ja Tullin tehtävistä ehdotetaan säädettävän tämän lain 4 §:ssä, minkä lisäksi ulkoministeriön tehtävät perustuvat vientivalvonta-asetuksen sääntelyyn ja Tullin tehtävät tullilainsäädäntöön. Ulkoministeriö toimii vientivalvonta-asetuksessa tarkoitettuna toimivaltaisena viranomaisena ja vastaa siten lupaviranomaisen tehtävistä, vastaanottaa toiminnanharjoittajilta erilaisia ilmoituksia ja raportteja sekä päättää esimerkiksi lupien mahdollisesta peruuttamisesta. Tulli taas toimii valvontaviranomaisena ja huolehtii siten sääntelyn toimeenpanosta

omalta osaltaan. Ulkoministeriön ja Tullin tehtävien tehokkaan hoitamisen vuoksi on perusteltua, että ne voivat vaihtaa keskenään salassapitosäännösten estämättä sellaisia tietoja, jotka ovat välttämättömiä tehtävien hoitamiseksi.

Pykälän 2 momentin mukaan puolustusministeriöllä, Puolustusvoimilla, Poliisihallituksella, suojelupoliisilla, keskusrikospoliisilla, Maahanmuuttovirastolla, Rajavartiolaitoksella, työ- ja elinkeinoministeriöllä sekä Säteilyturvakeskuksella olisi oikeus salassapitosäännösten estämättä luovuttaa ulkoministeriölle ja Tullille 1 momentissa tarkoitettut tiedot, jotka ovat välttämättömiä ulkoministeriön ja Tullin tässä laissa tai vientivalvonta-asetuksessa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi. Pykälän 2 momentissa luetelluilla viranomaisilla on usein hallussaan sellaisia tietoja, joita vientivalvontaviranomaisten tehtävien hoitamiseksi tarvitaan. Tiedot ovat tarpeen ulkoministeriölle esimerkiksi lupaharkintaan, lupavaatimusten asettamisen harkintaan (niin sanottu catch all –tilanteet) tai luvan peruuttamisen harkintaan. Tullille tiedot ovat tarpeellisia valvonnan toteuttamiseen. Pykälään ehdotettu 2 momentti on muotoiltu siten, että siinä luetelluilla viranomaisilla ei olisi ehdotonta velvollisuutta luovuttaa tietoja, vaan tietojen luovuttamisesta päättäminen jäisi tietojen luovuttavan viranomaisen harkintaan.

Veroviranomaisilla on hallussaan tietoja yritysten liiketoiminnasta. Puolustusministeriön kanssa tietojenvaihto on tarpeen erityisesti siksi, että puolustusministeriö toimii puolustustarvikkeiden osalta vientilupaviranomaisena ja puolustusministeriön tehtävissä on siten useita rajapintoja ulkoministeriön ja Tullin lakisääteisten vientivalvontatehtävien kanssa. Puolustusvoimilla taas saattaa olla esimerkiksi vientivalvonnassa tarpeellista tietoa eri tuotteiden sotilaallisesta käytöstä. Poliisihallitus toimii vientilupaviranomaisena, kun kyse on siviilikäyttöön tarkoitetuista ampuma-aseista. Tässä tehtävässä on useita rajapintoja kaksikäyttötuotteiden vientivalvontatehtäviin. Kaksikäyttötuotteet ja esimerkiksi joukkotuhoaseiden leviämisen ehkäiseminen liittyvät suojelupoliisin tehtäviin kansallisen turvallisuuden suojaamisessa. Myös keskusrikospoliisilla saattaa olla hallussaan sellaisia tietoja, joita vientivalvontaviranomaiset tarvitsevat työssään. Maahanmuuttoviraston ja Rajavartiolaitoksen hallussa olevat tiedot, joita kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnassa tarvitaan, liittyvät pääosin teknisen avun toimittamiseen liittyvään vientivalvontaan. Vientivalvonta-asetuksen mukaan teknisen avun toimittaja on myös tietyn edellytyksin sellainen taho, joka toimittaa teknistä apua unionin tullialueella tilapäisesti olevalle kolmannen maan asukkaalle. Tämän vuoksi erityisesti teknisen avun toimittamisen osalta saattaa vientivalvonnassa olla välttämätöntä saada tietoja esimerkiksi EU-alueelle matkustavista henkilöistä. Työ- ja elinkeinoministeriön hallussa saattaa olla vientivalvonnassa tarpeellisia tietoja esimerkiksi sen vuoksi, että työ- ja elinkeinoministeriö käsittelee ulkomaisten yritystalojen seuranta- ja vahvistamista koskevat asiat sekä siksi, että työ- ja elinkeinoministeriö on toimivaltainen viranomaisena eräissä ydinenergiain (990/1987) säädetyissä asioissa. Sekä ulkomaisten yritystalojen seurannassa että ydinenergiain mukaisissa tehtävissä on liittymäpintoja kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaan. Säteilyturvakeskuksen hallussa olevat tiedot saattavat vastaavasti olla kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnan kannalta olennaisia erityisesti Säteilyturvakeskuksen ydinenergiain lakiin liittyvien tehtävien osalta.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan ulkoministeriöllä ja Tullilla olisi oikeus salassapitosäännösten estämättä luovuttaa 2 momentissa tarkoitetuille viranomaisille tietoja, joiden luovuttaminen on välttämätöntä kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaan liittyvän tehtävän hoitamiseksi. Tietojen luovuttaminen voisi ensinnäkin olla välttämätöntä ulkoministeriön ja Tullin vientivalvontatehtävien hoitamiseksi erityisesti sen vuoksi, että ulkoministeriön ja Tullin olisi voitava luovuttaa myös salassa pidettäviä tietoja 2 momentissa tarkoitetuille viranomaisille silloin, kun ulkoministeriö ja Tulli pyytävät näitä viranomaisia luovuttamaan itselleen niiden hallussa olevia tietoja. Tällainen tarve voisi liittyä sellaiseen tilanteeseen, jossa ulkoministeriön tai Tullin on tehtävänsä suorittamiseksi pyydettävä toiselta viranomaiselta esi-

merkiksi lausuntoa ja tässä yhteydessä luovutettava esimerkiksi sellaisia salassa pidettäviä liikesalaisuuksia, joista lausuntoa pyydetään. Ulkoministeriön ja Tullin pitäisi siis voida ilmoittaa, mistä asioista tietoja muilta viranomaisilta tarvitaan. Julkisuuslain 26 §:n 2 momentissa oleva yleissäännös ei tässä tilanteessa soveltuisi, sillä toisella viranomaisella ei olisi lain mukaan velvollisuutta tietojen antamiseen. Tämän vuoksi asiasta tulisi ottaa erityissäännös lakiin. Lisäksi ehdotetussa 3 momentissa tarkoitettu tilanne voisi olla käsillä myös silloin, kun 2 momentissa tarkoitettu viranomaisen hoitama muualla laissa säädettyä tehtävää, joka liittyy kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaan. Ulkoministeriöllä ja Tullilla saattaa olla hallussaan sellaista kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaan liittyvää tietoa, jota esimerkiksi Suojelupoliisi tarvitsisi kansallisen turvallisuuden suojaamiseen liittyvissä tehtävissään. Tällaiset tiedot saattaisivat olla esimerkiksi tietoja kaksikäyttötuotteiden viejien sopimuskumppaneista, joilla olisi esimerkiksi kytköksiä joukkotuhohäätien valmistamiseen. Vastaavasti esimerkiksi työ- ja elinkeinoministeriö saattaa tarvita kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaan liittyviä tietoja ulkomaisten yritysostojen seurantaan liittyvissä tehtävissään. Ulkomaalaisten yritysostojen seurannasta annetun lain (172/2012) mukaan yritysostolle on haettava työ- ja elinkeinoministeriön etukäteinen vahvistus, jos yritysoston kohteena on puolustusteollisuusyritys. Puolustusteollisuusyrityksellä tarkoitetaan laissa myös sellaista yritystä, joka tuottaa Suomessa kaksikäyttötuotteita. Tämän vuoksi työ- ja elinkeinoministeriön tehtävien hoitamiseksi saattaa olla välttämätöntä saada ulkoministeriöltä tai Tullilta tietoja esimerkiksi toiminnanharjoittajista tai kaksikäyttötuotteista. Muualla laissa ei ole riittäviä säännöksiä, joiden perusteella ulkoministeriö ja Tulli voisivat omasta aloitteestaan luovuttaa näitä tietoja muille viranomaisille. Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan siksi säännöstä, jonka perusteella tietojen luovuttaminen olisi mahdollista ulkoministeriön ja Tullin omasta aloitteesta ja salassapitosäännösten estämättä edellyttäen, että tehtävä, jota varten tiedot luovutetaan, liittyy kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaan ja tiedot olisivat välttämättömiä kyseisen tehtävän hoitamiseksi.

Pykälän mukaisesti luovutettaviin tietoihin voidaan arvioida tietyiltä osin kuuluvan henkilötietoja. Henkilötietoja olisi välttämätöntä luovuttaa esimerkiksi silloin, kun toiminnanharjoittajana, vastaanottajana tai loppukäyttäjänä toimii luonnollinen henkilö. Tällaisissa tilanteissa voisi olla tarpeen luovuttaa esimerkiksi kyseisen luonnollisen henkilön nimi- ja osoitetietoja valvonnan suorittamiseksi. Kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnassa ei ole tarpeen luovuttaa yleisen tietosuoja-asetuksen (EU) 2016/679 9 artiklan mukaisesti erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja.

15 §. *Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen ulkomaan viranomaiselle ja kansainväliselle toimielimelle.* Pykälään ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan ulkoministeriö voisi luovuttaa ulkomaan viranomaiselle tai kansainväliselle toimielimelle salassapitosäännösten estämättä 13 §:n 1 momentin 1–5 kohdissa tarkoitettua tietoa, jos tiedon luovuttaminen on välttämätöntä kansainvälisen vientivalvontayhteistyön toteuttamiseksi eikä tietojen luovuttaminen ole vastoin kansallista etua. Vastaavan tyyppinen yleissäännös sisältyy julkisuuslain 30 §:ään. Kyseisessä julkisuuslain säännöksessä tietojen luovuttamisen edellytyksenä kuitenkin on, että ulkomaan ja Suomen viranomaisen välisestä yhteistyöstä määrätään Suomea sitovassa kansainvälisessä sopimuksessa tai säädetään Suomea velvoittavassa säädöksessä ja tieto asiakirjasta voitaisiin tämän lain mukaan antaa yhteistyötä Suomessa hoitavalle viranomaiselle. Edellytykset eivät kaikilta osin täyty niissä tilanteissa, joissa tietoa on kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnassa tarpeen luovuttaa kansainvälisessä yhteistyössä. EU-toimielinten ja muiden EU-maiden viranomaisten kanssa tiedonvaihto kuitenkin on mahdollista kyseisen julkisuuslain säännöksen sekä vientivalvonta-asetuksen suoraan sovellettavien tietojen vaihtoa koskevien säännösten perusteella. Ehdotetulla pykälällä ei olisi tarkoitus rajoittaa näiden säännösten soveltamista. Edellytys siitä, että tieto tulisi voida antaa yhteistyötä Suomessa hoitavalle viranomaiselle täytyisi, sillä kyse olisi vastaavasta tiedonvaihdosta, jota ehdotetaan 13 §:n nojalla tehtävän kansallisesti vi-

ranomaisten välillä. Sen sijaan edellytys, jonka mukaan yhteistyöstä tulisi määrätä Suomea sitovassa kansainvälisessä sopimuksessa tai säätää Suomea velvoittavassa säädöksessä, ei kaikilta osin täytyisi.

Kaksikäyttötuotteiden vientivalvonta perustuu kansainväliseen yhteistyöhön. Esimerkiksi valvonnanalaisista tuotteista sovitaan useissa kansainvälisissä vientivalvontajärjestelyissä, joiden jäseninä on vaihteleva määrä valtioita eri puolilta maailmaa. Kansainvälisissä vientivalvontajärjestelyissä tehdään myös vientivalvonnan toimeenpanoon liittyvää yhteistyötä. Nämä kansainväliset vientivalvontajärjestelyt eivät kuitenkaan ole sitovia kansainvälisiä sopimuksia, joten niiden piirissä tehtävä tietojenvaihto ei kuulu julkisuuslain 30 §:n soveltamisalaan. Suomi on kuitenkin näiden vientivalvontajärjestelyiden osapuolena sitoutunut tekemään niiden piirissä yhteistyötä muiden valtioiden vientivalvontaviranomaisten kanssa sekä esimerkiksi raportoidaan tietyistä vientilupahakemuksiin liittyvistä päätöksistä. Yhteistyötä on tietyiltä osin tarpeen tehdä muiden valtioiden kanssa myös vientivalvontajärjestelyjen ulkopuolella tehokkaan kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnan toteuttamiseksi. Näistä syistä olisi tarpeen ottaa lakiin säännös tietojen luovuttamisesta ulkomaan viranomaiselle salassapitosäännösten estämättä. Tietojen luovuttaminen on tietyissä tilanteissa tarpeen myös kansainvälisille toimielimille, kuten vientivalvontajärjestelyjen sihteeristöille tai YK:n alaisille toimijoille. Pykälän mukaan voitaisiin luovuttaa 13 §:n 1 momentin 1–5 kohdissa lueteltuja muita tietoja kuin henkilötietoja. Luovutettavat tietosisällöt olisi siten lueteltu tyhjentävästi laissa ja henkilötietojen luovuttaminen olisi rajattu säännöksen ulkopuolelle.

16 §. *Oikeus saada tietoja toiminnanharjoittajalta.* Pykälässä säädettäisiin ulkoministeriön ja Tullin oikeudesta saada tehtäviensä hoitamiseksi välttämättömät tiedot toiminnanharjoittajalta ja muulta valvonnan kohteena olevaan toimintaan liittyvältä luonnolliselta henkilöltä tai oikeushenkilöltä. Tiedonsaantioikeus olisi sidottu niihin tietoihin, jotka ovat välttämättömiä tässä laissa tai vientivalvonta-asetuksessa säädetyn tehtävän hoitamiseksi. Ulkoministeriöllä on tarve saada esimerkiksi luvan myöntämistä, lupavaatimuksen asettamista tai luvan mahdollista peruuttamista harkitessaan päätöksen tekemiseksi välttämättömät tiedot toiminnanharjoittajalta. Tullin taas on valvontaa suorittaessaan tarpeen saada toiminnanharjoittajalta valvonnan kannalta välttämättömät tiedot. Tiedonsaantioikeus koskisi myös sellaisia tietoja, jotka esimerkiksi yksityistä liike- tai ammattitoimintaa koskevinä ovat viranomaisen hallussa ollessaan salassa pidettäviä.

Ulkoministeriöllä ja Tullilla olisi oikeus saada tietoja toiminnanharjoittajan lisäksi myös muulta valvonnan kohteena olevaan toimintaan liittyvältä luonnolliselta henkilöltä tai oikeushenkilöltä. Kaikkia tietoja ei välttämättä ole mahdollista saada toiminnanharjoittajalta tai tietoa saattaa muuten olla perusteltua pyytää muulta taholta kuin toiminnanharjoittajalta itseltään. Käytännössä tällainen tilanne voisi olla kyseessä esimerkiksi silloin, jos tuotteen ominaisuuksien selvittämiseksi olisi tarpeen saada tietoja tuotteen valmistajalta tai jos tuotteen vientiin liittyvän valvonnan suorittamiseksi olisi tarpeen saada tietoja tuotteen kuljetusta hoitavalta kuljetusyritykseltä.

17 §. *Tullin toimivaltuudet.* Ehdotettuun pykälään sisältyisi ensinnäkin informatiivinen viittaus tullilakiin, jossa säädetään Tullin toimivaltuuksista. Tullilakia sovelletaan lain 1 §:n 2 momentin mukaan suorittaessa laissa säädettyjä Tullin tehtäviä. Laki soveltuu siten myös Tullin hoitaessa valvontatehtäväänsä kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnassa. Valvonnan toteuttamisessa on kuitenkin havaittu puute Tullin toimivaltuuksia koskevassa sääntelyssä, kun kyse on aineettomien kaksikäyttötuotteiden valvonnasta tai muusta kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaan liittyvästä valvonnasta, jossa kyse ei ole konkreettiseen tavaraan kohdistuvista toimenpiteistä. Tullilaissa käytetään toimivaltuuksien käytön kohteesta useissa pykälissä nimitystä tavara, jonka osalta on ollut epäselvää, tarkoittaako pykälissä käytetty termi tavara ainoastaan fyysisiä

tuotteita. Sen vuoksi on ollut epäselvää, voidaanko tullilain toimivaltuuksia käyttää aineettomien kaksikäyttötuotteiden, kuten ohjelmistojen, viennin valvontaan. Myös esimerkiksi teknisen avun toimittamisen, tuotteiden välityksen ja aineettomien tuotteiden unionin sisäisen siirron osalta toimivaltuudet ovat olleet vastaavalla tavalla tulkinnanvaraiset. Jotta Tulli voisi hoitaa laissa säädettyä valvontatehtäväänsä, sillä tulisi olla riittävät toimivaltuudet käytettävissään myös silloin, kun valvonnan kohteena ei ole fyysinen tavara. Tämän vuoksi lakiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan tämän lain 4 §:n 2 momentin mukaisessa valvonnassa tullilaisissa tarkoitettuna tavarana pidettäisiin myös vientivalvonta-asetuksen ja tämän lain mukaista kaksikäyttötuotetta. Säännöksen tarkoituksena on varmistaa, että myös aineettomien kaksikäyttötuotteiden viennin ja muun niihin kohdistuvan valvonnanalaisen toiminnan valvontaa pystytään toteuttamaan tehokkaalla tavalla.

18 §. *Ulkopuolisen asiantuntijan lausunto.* Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan ulkoministeriö voi pyytää lausuntoa ulkopuoliselta asiantuntijalta kaksikäyttötuotteen teknisten ominaisuuksien arvioinnista. Tullin osalta toimivaltuus käyttää ulkopuolista asiantuntijaa apuna tiettyjen tehtävien hoitamisessa sisältyy tullilain 9 §:ään. Ulkopuolisen asiantuntijan lausunto olisi ulkoministeriölle tarpeen sellaisissa tilanteissa, joissa kaksikäyttötuotteen ominaisuuksien ja käyttötarkoituksen selvittämiseen tarvittaisiin tietyn alan erityisasiantuntemusta. Tällainen erityisasiantuntemus saattaisi olla esimerkiksi kemiallista, biologista tai ydinteknologiaan liittyvää asiantuntemusta. Tarvittavaa asiantuntemusta saattaisi olla esimerkiksi eri oppilaitoksilla, VTT:illä tai Helsingin yliopiston yhteydessä toimivalla VERIFIN:illä, joka tukee kemiallisen aseiden kieltosopimuksen valvontaa.

Pykälän 2 momentin mukaan ulkopuolisella asiantuntijalla tulisi olla tehtävän edellyttämä asiantuntemus. Käytännössä tämä tarkoittaa, että ulkoministeriön tulisi toimeksiantoa harkitessaan arvioida asiantuntijan soveltuvuutta kyseiseen tehtävään.

4 Luku **Kauttakuljetus**

19 §. *Kauttakuljetettavan tavaran haltuun ottaminen ja kauttakulkua koskeva päätöksenteko.* Pykälässä ehdotetaan säädettävien niistä menettelyistä, joita noudatetaan, kun on kyse vientivalvonta-asetuksen 7 artiklan mukaisesta kauttakulun valvonnasta ja kauttakulkua koskevasta päätöksenteosta. Vastaava pykälä sisältyy voimassa olevan lain 7 a §:ään, mutta tässä yhteydessä ehdotetaan tiettyjä selvennyksiä ja muutoksia pykälään, jotta sääntely olisi selkeämmin yhteensopivaa vientivalvonta-asetuksen kanssa.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan nykytilaa vastaavasti säännöstä siitä, että Tullin olisi otettava kauttakuljetettava kaksikäyttötuote haltuunsa, jos Tullilla on perusteltua syytä epäillä kauttakuljetettavien kaksikäyttötuotteiden olevan tai voivan olla tarkoitettu kokonaan tai osittain tiettyyn loppukäyttöön. Voimassa olevasta laista poiketen tällaiseksi loppukäytöksi ehdotetaan vientivalvonta-asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua käyttöä. Tämä olisi perusteltua, jotta tuotteen haltuun ottamisen kriteeri vastaisi niitä kriteerejä, joilla kauttakuljetus voidaan vientivalvonta-asetuksen nojalla kieltää.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan Tullin olisi ilmoitettava haltuun ottamisesta kauttakuljettajalle ja siirrettävä kauttakulkua koskeva asia ulkoministeriön käsiteltäväksi. Ulkoministeriö tekisi päätöksen siitä, kielletäänkö kauttakulku tai asetetaanko kauttakululle lupavaatimus. Kauttakulun kieltämisestä säädetään vientivalvonta-asetuksen 7 artiklan 1 kohdassa ja lupavaatimuksen asettamisesta 7 artiklan 2 kohdassa. Lisäksi kauttakulun kieltäminen koskevan vientivalvonta-asetuksen säännöksen soveltaminen on kansallisesti laajennettu koskemaan myös unionin valvontaluetteloon sisällyttämiä kaksikäyttötuotteita tämän lain 6 §:n 2 momentin säännöksellä. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lisäksi, että ulkoministeriön olisi

ilmoitettava kauttakuljettajalle lupavaatimuksen asettamisesta. Tämän jälkeen kauttakuljettajalla olisi 90 päivää aikaa hakea lupaa ulkoministeriöltä. Myös voimassa olevan sääntelyn mukaan kauttakuljettajalla on 90 päivää aikaa luvan hakemiseen.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan selkeyden vuoksi säännöstä, jonka mukaan kauttakulku katsottaisiin kielletyksi, mikäli ulkoministeriö ei myönnä kauttakululle lupaa. Lisäksi on tarpeen ottaa momenttiin säännös siitä, mitä tapahtuu tilanteissa, joissa kauttakuljettaja ei määräajassa hae lupaa kauttakululle. Tällöin ehdotetun säännöksen mukaan ulkoministeriö päättäisi, kielletäänkö kauttakulku vientivalvonta-asetuksen 7 artiklan 1 kohdan nojalla.

20 §. Kauttakuljetettavan tavaran palauttaminen tai hävittäminen. Pykälään ehdotetaan säännöstä kauttakuljetettavan tavaran palauttamisesta kauttakuljettajalle tai lähtömaahan sekä säännöstä tavaran hävittämisestä. Pykälän sääntely vastaisi asiasisällöltään nykytilaa pieniä tarkennuksia lukuun ottamatta. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan haltuun otettu tavara olisi palautettava kauttakuljettajalle, mikäli kauttakulkua ei kielletä tai sille myönnetään lupa. Ehdotetun 2 momentin mukaan ulkoministeriön olisi määrättävä tavara palauttavaksi lähtömaahansa, jos se kieltää kauttakulun tai ei myönnä kauttakululle lupaa lupavaatimuksen asetettuaan. Mikäli olisi perusteltua syytä epäillä, että tavaraa käytettäisiin lähtömaassa vientivalvonta-asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun käyttöön, ulkoministeriön olisi kuitenkin määrättävä tavara hävitettäväksi. Jos tavara on ominaisuuksiltaan vaarallista, ulkoministeriö voisi samalla määrätä, että hävittämisspätös on pantava muutoksenhausta huolimatta heti täytäntöön. Säännös olisi tarkoitettu tilanteisiin, joissa tavaran säilyttämisestä muutoksenhakumenettelyn ajan aiheutuisi vaaraa. Jos tavara olisi hävitetty ennen hävittämisspätöksen lainvoimaisuutta ja tuomioistuin muutoksenhaun johdosta päättäisi, ettei hävittämiselle ollut perusteita, voisi tavaran omistaja tai muu taho, jolla on tavaraan oikeus, hakea tavarasta korvausta valtiolta. Tämä oikeus perustuu vahingonkorvauslain (412/1974) sääntelyyn ja asian käsitelyssä sovellettaisiin lakia valtion vahingonkorvaustoiminnasta (978/2014), joten korvausvastuusta ei ole tarpeen ottaa lakiin erityissääntelyä.

21 §. Korvausvastuu. Pykälään ehdotetaan nykytilaa vastaavaa säännöstä kauttakuljettajan vastuusta tavaran säilyttämiskustannuksista. Pykälään ehdotettu säännös vastaa voimassa olevan lain 7 d §:ää. Pykälän mukaan kauttakuljettaja vastaisi kauttakuljetettavan tavaran säilyttämisestä lupa- ja muutoksenhakumenettelyn aikana syntyneistä kustannuksista sekä tavaran palauttamisesta lähtömaahansa tai hävittämisestä aiheutuneista kustannuksista. Sääntely vastaisi asiasisällöltään sekä nykytilaa että muita tullimenettelyjä, joissa pääosin tavaranhaltija tai hänen edustajansa on se taho, joka vastaa tavaran säilytyskustannuksista tullimenettelyn ajan.

5 Luku **Erinäiset säännökset**

22 §. Vientivalvontaneuvottelukunta. Pykälässä ehdotetaan säädettävän vientivalvontaneuvottelukunnasta. Ehdotetun 1 momentin mukaan ulkoministeriön yhteydessä voisi toimia vientivalvontaneuvottelukunta, jonka valtioneuvosto asettaa. Vientivalvontaneuvottelukunnan tehtävänä olisi edistää vientivalvontaan liittyvää yhteistyötä. Vientivalvontaneuvottelukunnasta säädetään myös voimassa olevan lain 6 §:ssä. Voimassa olevan lain mukaan neuvottelukunnan tehtävänä on periaatteellisesti merkittävien vientivalvonta-asioiden valmistelu. Kyseinen tehtävä ei vastaa vientivalvontaneuvottelukunnan nykyistä roolia, sillä vientivalvonta-asioiden valmistelu kuuluu lain mukaan toimivaltaisten viranomaisten tehtäviin. Tämän vuoksi neuvottelukunnan tehtäväksi ehdotetaan vientivalvontaan liittyvän yhteistyön edistämistä. Pykälän 2 momentti sisältäisi asetuksenantovaltuuden, jonka mukaan valtioneuvoston asetuksella annettaisiin tarkempia säännöksiä neuvottelukunnan kokoonpanosta, tehtävistä ja asettamisesta.

23 §. Uhkasakko. Pykälässä ehdotetaan säädettävän ulkoministeriön ja Tullin mahdollisuudesta asettaa tiettyjen velvoitteiden tehosteeksi uhkasakko. Uhkasakko olisi ensinnäkin mahdollista asettaa 15 §:n mukaisen toiminnanharjoittajan tai muun valvonnan kohteena olevaan toimintaan liittyvän luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön tiedonantovelvollisuuden tehosteeksi. Uhkasakon voisi asettaa ulkoministeriö tai Tulli. Lisäksi ulkoministeriö voisi asettaa uhkasakon viejän 8 §:n 1 momentissa säädetyin raportointivelvollisuuden tehosteeksi. Mahdollisuus asettaa uhkasakko olisi tarpeen, jotta voitaisiin tehostaa laissa säädettyjen velvollisuuksien noudattamista sellaisissa tilanteissa, joissa velvoitteiden kohteena olevat tahot eivät muutoin noudata velvollisuuksiaan. Sekä 15 §:ssä säädetty tiedonantovelvollisuus että 8 §:n 1 momentissa säädetty raportointivelvollisuus ovat keskeisiä vientivalvonnan täytäntöönpanon kannalta. Uhkasakon asettamisesta ja täytäntöönpanosta säädetään uhkasakkolaissa (1113/1990).

24 §. Muutoksenhaku. Pykälän 1 momentissa viitattaisiin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin (808/2019), jonka säännöksiä sovelletaan muutoksenhakuun. Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettävän, että vientivalvonta-asetuksen 16 artiklan 1 kohdan nojalla tehtyä päätöstä ja toiminnanharjoittajalle annettua päätöstä viennin, kauttakulun, välityspalvelun tarjoamisen, teknisen avun toimittamisen ja unionin sisäisen siirron luvanvaraisuudesta olisi muutoksenhausta huolimatta noudatettava, jollei muutoksenhakuviranomaisen toisin määrää. Vientivalvonta-asetuksen 16 artiklan 1 kohdan mukaan ulkoministeriö voi evätä vientiluvan sekä mitätöidä jo myöntämänsä vientiluvan, keskeyttää sen soveltamisen, muuttaa lupaa tai peruuttaa sen. Tällainen 16 artiklan mukainen päätös tai päätös luvanvaraisuudesta menettäisi merkityksensä, mikäli päätöstä ei tarvitsisi noudattaa ennen kuin se on saanut lainvoiman. Tällöin esimerkiksi viejä voisi toteuttaa viennin ennen päätöksen lainvoimaa, vaikka päätöksen ainoana tarkoituksena olisi ollut estää kyseisen viennin toteutuminen ilman vientilupaa. Ehdotettu säännös päätöksen noudattamisesta muutoksenhausta huolimatta olisi siten tarpeen asian luonteen vuoksi.

25 §. Viittaus rikoslakiin. Pykälään sisältyisi informatiivinen viittaus rikoslain 46 luvun 1-3 §:ään säännöstelyrikoksen osalta ja rikoslain 46 luvun 12 §:ään kaksikäyttötuotteiden vientivalvontailmoituksen laiminlyönnin osalta.

26 §. Voimaantulo. Pykälään sisältyisi voimaantulo- ja siirtymäsäännökset. Pykälän 1 momentti koskisi lain voimaantuloa. Pykälän 2 momentissa ehdotetaan kumottavaksi voimassa oleva laki kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta. Pykälän 3 momentin mukaan muualla laissa oleva viittaus kumottuun lakiin tarkoittaisi jatkossa viittausta tähän lakiin. Pykälän 4 momentin mukaan ennen lain voimaantuloa vireille tulleet asiat käsiteltäisiin lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaisesti. Vientivalvontaneuvottelukuntaa koskevat asiat, jotka ovat vireillä lain voimaan tullessa, käsiteltäisiin kuitenkin noudattaen uuden lain säännöksiä sen voimaantulosta alkaen. Pykälän 5 momentissa ehdotetaan säädettävän jo myönnettyjen lupien jäämisestä voimaan. Pykälän 6 momentin säännöksen mukaan vientivalvontaneuvottelukunta jatkaisi toimikautensa loppuun tämän lain mukaisena neuvottelukuntana.

Liite

Lain liite sisältäisi kansallisen valvontaluettelon, johon viitattaisiin lain 7 §:ssä. Liitteeseen sisältyvien tuotteiden vientiin Suomesta EU:n tullialueen ulkopuolelle vaadittaisiin vientilupa.

Liitteeseen ehdotetaan kvanttiteknologiaan liittyviä tuotteita, edistyneiden puolijohteiden valmistusteknologiaan liittyviä tuotteita ja materiaaliteknologisia laitteita ja teknologiaa. Kohdat 3A901.a, 3A901.b, 3A903, 3B903, 3C901, 3C902, 3C903, 3D903, 4A901, 4D901 ja 4E901 ovat kvanttietokoneiden osia ja kvanttietokoneisiin liittyviä ohjelmistoja sekä näihin liittyvää

teknologiaa. Kohdat 3A901.c, 3A902, 3B901, 3B902, 3E902, 4A902 ja 4E902 ovat puolijohdeiden valmistuksessa käytettäviä laitteita ja komponentteja sekä näihin tuotteisiin liittyvää teknologiaa. Kohta 3E901 sisältää kumpaankin osa-alueeseen liittyvää teknologiaa. Kohdat 2B901, 2E901, 2E902 ja 2E903 ovat materiaaliteknologisia laitteita ja teknologiaa.

Liitteeseen ehdotetaan sovellettavan vientivalvonta-asetuksen liitteen I osassa I olevia yleisiä huomautuksia, akronyymeja ja lyhenteitä sekä määritelmiä. Tämän johdosta kansalliseen valvontaluetteloon soveltuisivat samat peruseriaatteen, joita myös unionin valvontaluetteloon sovelletaan. Tästä johtuen kansalliseen valvontaluetteloon soveltuisivat myös esimerkiksi periaatteet, joiden mukaan yksinkertaisissa lainausmerkeissä olevien termien määritelmät on annettu kunkin tuotteen teknologiahuomautuksessa ja kaksinkertaisissa lainausmerkeissä olevien termien määritelmät ovat vientivalvonta-asetuksen liitteen I osassa I. Myös esimerkiksi yleinen teknologiahuomautus soveltuisi kansalliseen valvontaluetteloon. Sen johdosta kansallinen valvontaluettelo koskisi myös aineetonta tietoa ja aineettomia palveluita, pois lukien perustutkimus ja valmiiksi julkinen tieto.

Kansalliseen valvontaluetteloon kuuluvien tuotteiden määrittelyt perustuvat kansainvälisessä vientivalvontayhteistyössä keskusteltuihin määrittelyihin. Useissa muissa kansainvälisiin vientivalvontajärjestelyihin osallistuvissa maissa on käyty viime aikoina samansuuntaista keskustelua tarpeesta lisätä kansalliseen valvontaluetteloon kaksikäyttötuotteita. Suomi pyrkii siihen, että myös muut maat asettavat vastaavia vientirajoituksia omin kansallisin toimin ja sääntely on kansainvälisesti mahdollisimman harmonisoitua. Kun tuotteiden määrittelyt perustuvat kansainvälisessä yhteistyössä keskusteltuun, voivat muut maat toteuttaa esitettyä vastaavia kansallisia toimia. Esitettyjen määrittelyjen nähdään nykyisessä muodossaan takaavan tämän mahdollisimman hyvin. Tästä esimerkkinä voidaan ottaa Espanja, joka on toukokuussa 2023 lisännyt kansalliselle listalleen vastaavia tuotteita.

Suomella on kansainvälisesti merkittävä asema kvanttiteknoologiaan liittyvien tuotteiden valmistuksessa. Kansalliselle valvontalistalle esitettävät tuotteet edistävät erityisesti yhä tehokkaampien kvanttietokoneiden kehittämistä. Pelkästään tutkimukseen käytettäviä tuotteita on rajattu pois valvonnan piiristä. Kvanttietokoneisiin liittyy turvallisuuspoliittisia uhkakuvia erityisesti siksi, että erittäin tehokkailla kvanttietokoneilla on todennäköisesti mahdollista purkaa useilla nykyisillä laajasti käytössä olevilla salausten menetelmillä (esim. RSA) salatut viestit ja samoin heikentää nykyisten autentikointimenetelmien luotettavuutta. Toisaalta tällaisilla kvanttietokoneilla, kuten nykyisillä supertietokoneilla, jotka ovat vientivalvonta-asetuksen liitteessä I mainittuja valvonnanalaisia kaksikäyttötuotteita, olisi niiden laskentatehon vuoksi erilaisia sovelluskohteita niin siviili- kuin sotilaskäytössä. Uusia salaustekniikoita kehitetään parhaillaan, mutta näiden laajaan käyttöönottoon yhteiskunnassa arvioidaan kestävän noin kymmenen vuotta. Kansalliseen valvontaluetteloon ehdotettavat kvanttietokoneisiin liittyvät tuotteet voisivat merkittävästi edistää Suomen etujen kannalta haitallisten käytännön sovellutusten kehitystä. Tämä johtuu siitä, että valvontaluetteloon ehdotettavat teknologiat ovat sellaisia teknologioita, joita ei ole laajasti saatavilla ja jotka ovat erityisen hyödyllisiä yhä tehokkaampien kvanttietokoneiden kehittämisessä. Tällä hetkellä kvanttietokonetta, jota voidaan käyttää käytännön ongelmien ratkaisuun, ei ole vielä kehitetty.

Edistyneitä puolijohdeita ja materiaaliteknologisia laitteita ja teknologiaa voidaan käyttää korkealaatuisen sotilasteknologian ja joukkotuhousteiden valmistuksessa. Puolijohdeteknologian kehittyessä integroidulle piirille voidaan sovittaa useampia transistoreja, ja piirien energiatehokkuus kasvaa. Edistyneellä puolijohdeteknologialla valmistetut integroidut piirit ovat tehokkuutensa vuoksi erityisen hyödyllisiä niin siviili- että sotilaskäytössä, muun muassa tekoälysovelluksissa. Kansalliseen valvontaluetteloon ehdotetut materiaalitekniset laitteet ovat 3D-tulos-

timia, joilla pystytään valmistamaan erityisen laadukkaita metalliosia. Tällaisilla osilla on erityistä käyttöä esimerkiksi ilmailutekniikassa niin siviili- kuin sotilaskäytössä. Lisäksi kansalliseen valvontaluetteloon ehdotetaan keraamista pinnoitusteknologiaa, jolla on erityistä käyttöä ilma-alusten kaasuturbiinimoottorien valmistuksessa. Kansalliseen valvontaluetteloon ehdotetut puolijohdeteknologian tuotteet edellä kuvatuissa kehityksissä merkityksellisiä, koska niitä ei ole laajasti saatavilla ja ne ovat erityisen hyödyllisiä edistyneiden puolijohteiden tai ilmailuteollisuuden komponenttien valmistamisessa. Suomessa ei tällä hetkellä valmisteta ehdotuksen sisältämiä puolijohteisiin liittyviä tuotteita ja teknologiaa tai materiaaliteknologisia laitteita ja teknologiaa. Tuotteiden asettaminen Suomen kansalliselle valvontalistalle kuitenkin ehkäisee Suomen käyttämistä kauttakulkureittinä ja muiden maiden toimeenpaneman valvonnan kiertämistä. Tällä hetkellä kansalliselle valvontalistalle ehdotetuista puolijohteiden valmistukseen liittyvistä tuotteista suuri osa on valvonnanalaisia myös Espanjassa.

7.2 Rikoslain 46 luku

1 §. Säännöstelyrikos. Pykälän 1 momentin 8 kohtaa ehdotetaan muutettavan siten, että voimassa olevan lain sijaan kohta koskisi uutta lakia kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta, minkä lisäksi kohtaan ehdotetaan lisättävän myös vientivalvonta-asetus. Säännöstelyrikoksesta siis tuomittaisiin jatkossa myös se, joka rikkoo tai yrittää rikkoa kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetun lain 5–7 §:ssä, 9 §:n 1 momentissa, 10 §:n 2 momentissa tai 16 §:ssä tai vientivalvonta-asetuksessa säädettyä tai mainittujen säädösten nojalla annettua säännöstelymääräystä. Eritetty muutos olisi tarpeen ensinnäkin siksi, että voimassa oleva laki kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta ehdotetaan korvattavan uudella lailla, joka sisältäisi voimassa olevaa lakia vastaavaa sääntelyä. Lisäksi uudistuksen yhteydessä laista on tarkoitus poistaa vientivalvonta-asetuksen kanssa päällekkäisiä velvoitteita ja muita säännöksiä. Vientivalvonta-asetus on suoraan sovellettavaa sääntelyä, joten jatkossa useista velvoitteista, joista tällä hetkellä säädetään voimassa olevassa laissa, ei enää jatkossa ole kansallisen tason sääntelyä. Tästä huolimatta on tarpeen säilyttää nykytilaa vastaavasti myös nämä säännökset säännöstelyrikoksen soveltamisalassa.

Ehdotetussa säännöksessä olisi eritelty ne kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetun lain säännökset, joissa säädettyjen tai joiden nojalla annettujen säännöstelymääräysten rikkominen olisi rangaistavaa. Ehdotetun kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetun lain 5 § koskisi kansallisia ilmoitusvelvollisuuksia, 6 § koskisi kansallisia lupavaatimuksia ja 7 § koskisi kansallista valvontaluetteloa. Lain 9 §:n 1 momentti koskisi viejän velvollisuutta raportoida koon-tiluvan käytöstä ja lain 10 §:n 2 momentti koskisi vientiluvulle asetettuja ehtoja. Lain 16 §:ssä säädetäisiin ulkoministeriön ja Tullin oikeudesta saada toiminnanharjoittajalta ja muulta valvonnan kohteena olevaan toimintaan liittyvältä henkilöltä tietoja.

Vientivalvonta-asetuksen osalta pykälässä ei ehdoteta erikseen lueteltavan niitä asetuksen säännöksiä, joihin perustuvien säännöstelymääräysten rikkominen olisi rangaistavaa. Vientivalvonta-asetuksessa toiminnanharjoittajan velvoitteita sisältyy eri artikloihin ja säännösten lueteleminen pykälässä tekisi siitä vaikeaselkoisen. Kriminalisointi koskisi niitä asetuksen säännöksiä, joihin sisältyy säännöstelymääräys tai joiden nojalla voidaan antaa säännöstelymääräys. Seuraaviin kahteen kappaleeseen on koottu tällaiset vientivalvonta-asetuksen säännökset.

Vientivalvonta-asetuksen 3 artiklan 1 kohdan mukaan asetuksen liitteeseen I sisältyvien tuotteiden vientiin vaaditaan lupa. Vientivalvonta-asetuksen 4 artiklan 1 kohtaan sisältyy vaatimus vientiluvasta myös muille kaksikäyttötuotteille tiettyjen edellytysten täytyessä ja 4 artiklan 2 kohtaan sisältyy viejän ilmoitusvelvollisuus tiettyissä tilanteissa. Asetuksen 5 artiklan 1 kohtaan sisältyy vaatimus vientiluvasta verkkovalvontatuotteille tiettyjen edellytysten täytyessä ja 5 ar-

tiklan 2 kohtaan sisältyy verkkovalvontatuotteiden viejän ilmoitusvelvollisuus. Asetuksen 6 artiklan 1 kohtaan sisältyy lupavaatimus välityspalvelun tarjoamiseen tiettyjen edellytysten täyttyessä ja 6 artiklan 2 kohtaan välittäjän ilmoitusvelvollisuus tietyissä tilanteissa. Asetuksen 7 artiklan 1 kohtaan sisältyy toimivaltaisen viranomaisen mahdollisuus kieltää kaksikäyttötuotteiden kauttakulku tietyissä tilanteissa ja 7 artiklan 2 kohtaan viranomaisen mahdollisuus asettaa kauttakululle tietyissä tilanteissa lupavaatimus. Vientivalvonta-asetuksen 8 artiklan 1 kohdan mukaan teknisen avun toimittamiseen vaaditaan tietyissä tilanteissa lupa ja 8 artiklan 2 kohtaan sisältyy teknisen avun toimittajan ilmoitusvelvollisuus tietyissä tilanteissa. Asetuksen 8 artiklan 3 kohdassa rajataan 8 artiklan 1 ja 2 kohtien soveltamisalaa. Asetuksen 10 artiklan 1 kohdan mukaan liitteeseen I sisältyvien kaksikäyttötuotteiden vientiin vaaditaan tietyissä tilanteissa lupa. Säännös liittyy tilanteisiin, joissa jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen ilmoittaa lupavaatimuksesta viejälle sellaisen tuotteen osalta, joka kuuluu toisen jäsenvaltion kansalliseen valvontaluetteloon. Asetuksen 11 artiklan 1 kohdan mukaan tiettyjen tuotteiden siirtoon unionin sisällä vaaditaan lupa ja 11 artiklan 9 kohdassa edellytetään, että liitteeseen I sisältyvien kaksikäyttötuotteiden unionin sisäisiin siirtoihin liittyvissä kaupallisissa asiakirjoissa ilmoitetaan, että tuotteiden vientiin vaaditaan lupa.

Asetuksen 12 artiklan 4 kohtaan sisältyy viejän velvoite toimittaa toimivaltaiselle viranomaiselle tietyt tarpeelliset tiedot ja artiklan 7 kohdan nojalla toimivaltainen viranomainen voi kieltää viejää käyttämästä unionin yleislupia. Asetuksen 13 artiklan 3 kohdan mukaan välittäjän ja teknisen avun toimittajien on annettava toimivaltaiselle viranomaiselle tietyt tarpeelliset tiedot. Asetuksen 16 artiklan 1 kohdan nojalla toimivaltainen viranomainen voi evätä vientiluvan sekä mitätöidä jo myöntämänsä vientiluvan, keskeyttää sen soveltamisen, muuttaa lupaa tai peruuttaa sen. Asetuksen 21 artiklan 1 kohdan mukaan viejän on vientimuodollisuuksia suorittaessaan todistettava, että vientiin mahdollisesti tarvittava lupa on saatu ja 2 kohdan nojalla viejältä voidaan vaatia todisteeksi esitettyjen asiakirjojen käänös sen valtion viralliselle kielelle, jossa vienti-ilmoitus annetaan. Asetuksen 27 artiklaan sisältyy viejien, välittäjien ja teknisen avun toimittajien velvollisuuksia, jotka liittyvät rekistereiden ja luetteloiden pitämiseen ja niiden säilyttämiseen sekä toimittamiseen viranomaisille. Asetuksen liitteeseen II sisältyy yleislupiin liittyviä ilmoitus- ja raportointivelvoitteita viejille, jotka käyttävät kyseisiä yleislupia.

Vaikka sääntely ehdotusten myötä pääosin säilyisi asiasisällöltään nykytilaa vastaavana, käytännössä muutos toisi rangaistussääntelyn piiriin myös joitain sellaisia rikkomuksia, jotka eivät voimassa olevan sääntelyn perusteella kuuluisi säännöstelyrikoksen soveltamisalaan. Tällaisia olisivat vientivalvonta-asetuksen 5 artiklan 1 ja 2 kohdassa säädettyjen verkkovalvontatuotteita koskevien velvoitteiden rikkominen sekä asetuksen 8 artiklan 1 ja 2 kohdassa säädettyjen tekniseen apuun liittyvien velvoitteiden rikkominen. Nämä velvoitteet ovat EU-tasolla uusia, eikä niitä sen vuoksi oltu vielä otettu osaksi kansallista lakia. Lisäksi voimassa olevaan lakiin ei sisälly vientivalvonta-asetuksen 11 artiklan 9 kohdassa säädettyä velvoitetta ilmoittaa kaupallisissa asiakirjoissa tuotteen viennin luvanvaraisuudesta tai asetuksen 27 artiklassa säädettyjä velvoitteita rekistereiden ja luetteloiden pitämisestä. Myös nämä velvoitteet ovat keskeisiä vientivalvonnan tavoitteiden toteutumisen kannalta ja on perusteltua, että jatkossa myös ne sisältyvät säännöstelyrikoksen soveltamisalaan. Ehdotettu sääntely vastaisi myös muita säännöstelyrikokseksi rangaistavia rikkomuksia sekä niiden luonnetta ja vakavuutta. Lain 46 luvun 15 §:n rajoitussäännöksen mukaan vähäinen ilmoittamis- tai tiedonantovelvollisuuden laiminlyönti tai muu vähäinen menettelytapamääräyksen rikkominen ei kuitenkaan täyttäisi säännöstelyrikoksen tunnusmerkistöä. Kokonaisuus huomioiden ehdotetun sääntelyn voidaan arvioida olevan oikeasuhteista.

12 §. *Kaksikäyttötuotteiden vientivalvontailmoituksen laiminlyönti.* Pykälää ehdotetaan muutettavan siten, että rangaistussäännös kattaisi jatkossakin vastaavat ilmoitusvelvollisuuksien lai-

minlyönnit kuin nykytilassa. Voimassa olevan pykälän mukaan rangaistavaa on kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetun lain 4 §:n 4 momentissa säädetyn tiedonantovelvollisuuden laiminlyöminen huolimattomuudesta. Rangaistavaa on siis voimassa olevan sääntelyn mukaan, mikäli viejä laiminlyö velvollisuutensa ilmoittaa ulkoministeriölle, jos viejä tietää tai sillä on syytä epäillä tuotteen olevan tarkoitettu tiettyyn loppukäyttöön. Lisäksi rangaistavaa on voimassa olevan sääntelyn mukaan, mikäli välittäjä laiminlyö velvollisuutensa ilmoittaa, jos välittäjä tietää tuotteiden olevan tarkoitettu tiettyyn loppukäyttöön. Viejän osalta vastaavat velvollisuudet sisältyisivät jatkossa vientivalvonta-asetuksen 4 artiklan 2 kohtaan sekä kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetun lain 5 §:n 1 momenttiin. Välittäjän osalta vastaava velvollisuus sisältyisi jatkossa vientivalvonta-asetuksen 6 artiklan 2 kohtaan. Pykälää ehdotetaan siksi muutettavan siten, että viittaus voimassa olevan lain 4 §:n 4 momenttiin korvattaisiin viittauksilla uuden lain 5 §:n 1 momenttiin sekä vientivalvonta-asetuksen 4 artiklan 2 kohtaan ja 6 artiklan 2 kohtaan, jotka sisältävät voimassa olevaa 4 §:n 4 momenttia vastaavat velvollisuudet.

Pykälään ehdotetut muutokset ovat teknisiä ja kriminalisoinnin laajuus säilyisi nykytilaa vastaavana, lukuun ottamatta pientä muutosta välittäjän ilmoitusvelvollisuuden kohteessa. Muutos perustuu vientivalvonta-asetuksen sääntelyn muutokseen. Pykälän mukaan kriminalisoitu välittäjän ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönti koskee voimassa olevan sääntelyn perusteella ainoastaan niitä tilanteita, jotka on määritelty vientivalvonta-asetuksen 4 artiklan 1 kohdan a alakohdassa, mutta jatkossa välittäjän ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönti olisi kriminalisoitu 46 luvun 12 §:n mukaan myös niissä tilanteissa, joissa välittäjä laiminlyö vientivalvonta-asetuksen 4 artiklan 1 alakohdan b ja c alakohtien mukaisen ilmoittamisen. Ehdotettu laajennus johtuisi vientivalvonta-asetuksessa säädetyn ilmoitusvelvollisuuden kohteen laajentumisesta eikä merkitsisi merkittävää laajennusta kriminalisoinnin alaan.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Esityksellä ehdotetaan kumottavan voimassa oleva laki kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta. Samassa yhteydessä kumoutuisi myös kyseisen lain nojalla annettu valtioneuvoston asetus vientivalvontaneuvottelukunnasta (297/2011). Tällä hetkellä voimassa ei ole muita kyseisen lain nojalla annettuja asetuksia. Vientivalvontaneuvottelukunnan kokoonpanosta, tehtävistä ja asettamisesta on tarkoitus jatkossakin säätää valtioneuvoston asetuksella. Tarkoitus on, että ehdotetun lain 21 §:n nojalla annetaan uusi valtioneuvoston asetus, joka vastaisi sisällöltään pitkälti voimassa olevaa asetusta. Muutoksia suhteessa voimassa olevaan asetukseen olisi kuitenkin tarpeen tehdä, jotta neuvottelukunnan tehtäviä koskeva sääntely vastaisi ehdotetun lain sääntelyä neuvottelukunnan tehtävistä. Lisäksi joihinkin neuvottelukunnan toimintaan liittyviin säännöksiin on tarkoitus ehdottaa muutosta. Hallituksen esityksen liitteenä on luonnos valtioneuvoston asetukseksi vientivalvontaneuvottelukunnasta.

Ehdotetun lain 8 §:ään sisältyy asetuksenantovaltuus, jonka mukaan ulkoministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä 1 momentissa tarkoitettun raportin sisällöstä, vientivalvonta-asetuksen 12 artiklan 4 kohdassa tarkoitettun sisäisen vaatimustenmukaisuusohjelman sisällöstä, vientivalvonta-asetuksen 27 artiklassa tarkoitettun rekisterin tai luettelon sisällöstä sekä vientivalvonta-asetuksen liitteessä II tarkoitettujen yleislupien käyttöön liittyvien ilmoitusten ja raporttien sisällöstä. Kyse olisi teknisestä sääntelystä, johon sisältyisi ohjeita ja esimerkiksi lomakemalleja, joita käytettäisiin vientivalvontasääntelyssä edellytetyjen ja säännöksessä mainittujen asiakirjojen laatimisessa. Toiminnanharjoittajien velvollisuudet laatia kyseisiä asiakirjoja sisältyvät jo ehdotettuun lakiin ja vientivalvonta-asetukseen, eikä asetuksella asetettaisi uusia velvollisuuksia, vaan täsmennettäisiin asiakirjojen sisältöön liittyviä seikkoja. Ulkoministeriön asetuksella olisi tarkoitus antaa asiakirjojen sisältöä koskevia säännöksiä myöhemmin ja huomioida myös EU-tasolla laadittava ohjeistus asiakirjojen sisällöstä.

9 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulevat voimaan syksyllä 2024.

10 Toimeenpano ja seuranta

Lakia toimeenpantaessa tarkoituksena on, että ulkoministeriö myöntäisi ehdotetussa 8 §:ssä tarkoitettun kansallisen yleisluvan, joka kattaisi 7 §:ssä tarkoitettun kansallisen valvontaluettelon tuotteet ja vastaisi muuten sisällöltään vientivalvonta-asetuksen liitteeseen II ja tarkemmin kyseisen liitteen A osaan sisältyvää EU:n yleislupaa EU001.

Vientivalvonta-asetuksen 26 artiklaan sisältyy säännöksiä asetuksen toimeenpanon seurannasta ja arvioinnista. Artiklan mukaan muun muassa komissio ja neuvosto asettavat tarvittaessa saataville suuntaviivoja ja/tai suosituksia parhaista käytännöistä tässä asetuksessa tarkoitetuissa asioissa varmistaakseen unionin vientivalvontajärjestelmän tehokkuuden ja sen täytäntöönpanon yhdenmukaisuuden. Lisäksi komissio toimittaa yhteistyössä kaksikäyttötuotteiden koordinaatioryhmän kanssa Euroopan parlamentille ja neuvostolle vuosittain kertomuksen asetuksen täytäntöönpanosta sekä kaksikäyttötuotteiden koordinaatioryhmän toiminnasta, tutkimuksista ja kuulemisista. Jäsenvaltioiden tulee raportoida komissiolle kertomuksen laatimista varten tarpeelliset tiedot. Lisäksi komissio arvioi asetusta vuosien 2026 ja 2028 välillä ja laatii kertomuksen havainnoistaan. Lisäksi 5 artiklan osalta arviointi tehdään jo syyskuun 2024 jälkeen.

11 Suhde muihin esityksiin

Eduskunnan käsiteltävänä ei ole muita esityksiä, jotka olisi otettava huomioon tätä esitystä käsiteltäessä. Esitys ei liity valtion talousarvioesitykseen.

12 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

12.1 Luvanvaraisuus

Perustuslain 18 §:n 1 momentissa turvataan jokaiselle oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Vaatimus viranomaisen myöntämästä luvasta työn, ammatin tai elinkeinon harjoittamiseen merkitsee rajoitusta perustuslain 18 §:n 1 momentissa turvattuun elinkeinovapauteen. Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti lausontokäytännössään pitänyt elinkeinovapautta perustuslain mukaisena pääsääntönä, mutta katsonut elinkeinotoiminnan luvanvaraisuuden olevan poikkeuksellisesti mahdollista (ks. esim. PeVL 13/2014 vp s. 2). Luvanvaraisuudesta on säädettävä lailla, jonka on täytettävä perusoikeutta rajoittavalta lailta vaadittavat yleiset edellytykset. Laissa säädettävien elinkeinovapauden rajoitusten tulee olla täsmällisiä ja tarkkarajaisia, minkä lisäksi rajoittamisen laajuuden ja edellytysten tulee ilmetä laista. Lisäksi viranomaisen toimivallan liittyy toimilupaan ehtoja tulee perustua riittävän täsmällisiin lain säännöksiin (ks. esim. PeVL 13/2014 vp s. 2–3 ja PeVL 69/2014 vp, s. 2).

Kaksikäyttötuotteiden vientivalvonta perustuu siihen, että tiettyjen kaksikäyttötuotteiden vienti EU-alueelta tai kaksikäyttötuotteisiin liittyvä muu toiminta, kuten välitys tai kauttakuljetus, ovat luvanvaraisia. Luvanvaraisuudesta säädetään pääosin vientivalvonta-asetuksessa, eikä luvanvaraisuudesta tarvita tältä osin kansallista sääntelyä. Vientivalvonta-asetuksessa kuitenkin jätetään jäsenvaltioille eräiltä osin liikkumavaraa laajentaa lupavaatimuksia kansallisesti. Tätä liikkumavaraa ehdotetaan tietyiltä osin käytettävän tässä yhteydessä ehdotetun lain 6 §:n sääntelyssä. Kyse on niin sanotuista catch all –lupavaatimuksista, eli toimivaltaisen viranomaisen mahdollisuudesta asettaa tietyille yksittäiselle viennille tai muulle toimenpiteelle lupavaatimus, mikäli

vientivalvonta-asetuksessa tai kansallisessa lainsäädännössä asetetut edellytykset täyttyvät. Kyse ei siten ole yleisestä lupavaatimuksesta tietyn elinkeinon harjoittamiselle, vaan yksittäistapauksissa vaadittavasta luvasta tiettyjen laissa säädettyjen kriteerien täytyessä.

Lupavaatimuksen asettamisen edellytykset liittyvät ehdotetussa sääntelyssä ensinnäkin vientivalvonta-asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa säädettyihin käyttötarkoituksiin, kuten käyttöön joukkotuhoaseissa tai sotilaallisessa loppukäytössä asevientikiellon kohteena olevassa maassa. Toisaalta ehdotetun sääntelyn perusteella lupavaatimuksen voisi asettaa, mikäli tuote on tai on mahdollisesti tarkoitettu käyttöön, joka vaarantaa Suomen kansallista turvallisuutta tai ihmisoikeuksien toteutumista. Unionin sisäiseen siirtoon liittyvän lupavaatimuksen taas voi asettaa muiden edellytysten täytyessä vain, mikäli tuotteen vientiä lopulliseen määräaikaan koskee lupavaatimus Suomessa, mikä tarkoittaa käytännössä samojen edellytysten soveltamista. Lupavaatimuksen asettamiselle on siten jokaisessa yksittäistapauksessa edellä kuvattu syy ja siten myös perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä peruste. Lupavaatimuksen asettamisen edellytyksistä ehdotetaan säädettyjen laissa tarkkarajaisesti.

Viranomaisen asettaessa lupavaatimuksen tietyille viennille tai muulle toimenpiteelle, kyse on toiminnanharjoittajalle annettavasta hallintopäätöksestä. Kyseiseen päätökseen on mahdollista hakea muutosta oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain mukaisesti. Oikeus hakea muutosta luvanvaraisuutta koskevaan päätökseen lisää toiminnanharjoittajan oikeusturvaa.

Lisäksi kansallisessa lainsäädännössä ehdotetaan käytettävän vientivalvonta-asetuksen 9 artiklassa jäsenvaltioille jätettyä liikkumavaraa edellyttämällä vientilupaa kansalliseen valvontaluetteloon sisältyvien tuotteiden viennille. Kansalliseen valvontaluetteloon sisältyvistä tuotteista ehdotetaan säädettyjen laissa. Näin ollen laissa säädettyvät elinkeinovapauden rajoitukset olisivat täsmällisiä ja tarkkarajaisia, minkä lisäksi rajoittamisen laajuus ja edellytykset ilmenisivät laista. Kansalliseen valvontaluetteloon ehdotetaan sisällytettävän kvanttiteknologiaan, edistyneiden puolijohteiden valmistusteknologiaan ja materiaalitekniisiin laitteisiin ja teknologiaan liittyviä tuotteita. Kyseisten tuotteiden päätyemisellä epätoivottuun käyttöön olisi merkittäviä vaikutuksia yleiseen turvallisuuteen sekä Suomessa, Euroopan unionissa, että liittolaismaissa. Viennin luvanvaraisuudella pyritään ehkäisemään näitä vaikutuksia. Rajoitukselle olisi siten myös perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä peruste.

Ehdotettuja luvanvaraisuutta koskevia säännöksiä voidaan pitää oikeasuhtaisina ja hyväksyttävinä, minkä lisäksi sääntely täyttää edellä kuvatusti perusoikeutta rajoittavalta lailta vaadittavat yleiset edellytykset.

12.2 Tavarán hävittäminen

Ehdotetun lain 20 §:ään sisältyvä säännös, jonka mukaan ulkoministeriö voi määrätä kauttakuljetettavan tavarán hävitettäväksi, jos on perusteltua syytä epäillä, että tavaraa käytettäisiin lähtömaassa vientivalvonta-asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun käyttöön, on merkityksellinen perustuslain 15 §:ssä turvatun omaisuudensuojan kannalta. Kauttakulun kieltämistilanteissa tavara olisi ensisijaisesti palautettava lähtömaahansa ja tavara voitaisiin määrätä hävitettäväksi vain, jos olisi perusteltua syytä epäillä tavarán käyttöä vientivalvonta-asetuksen 4 artiklan 1 kohdan käyttötarkoituksiin. Säännös vastaa pääosin nykytilaa, mutta säännöksessä mainittu käyttötarkoitus laajenisi kattamaan pelkän joukkotuhoasekäytön ohella myös sotilaallisen loppukäytön asevientikiellon kohteena olevassa maassa sekä käytön luvattomasti viedyn puolustustarvikkeen osana. Vastaava laajennus on tullut vientivalvonta-asetuksen myötä sovellettavaksi myös useissa muissa vientivalvonta-asetuksen säännöksissä.

Perustuslakivaliokunta on arvioinut hävittämismääräyksen suhdetta perustuslaissa turvattuun omaisuudensuojaan esimerkiksi lausunnossaan PeVL 37/2005 vp. Kyseisessä elintarvikelakia koskevassa asiassa elintarvikkeiden hävittämistä koskevaa säännöstä pidettiin asianmukaisena ensinnäkin siksi, että sääntelyn taustalla oli väestön terveyden suojaamiseen liittyvä hyväksyttävä ja painava syy. Merkitystä asiassa oli myös sillä, että kysymys on omaisuudesta, joka on menettänyt varallisuusarvoaan sen vuoksi, ettei sitä voida käyttää alkuperäiseen tarkoitukseensa. Oikeasuhtaisuuden näkökulmasta olennaista oli elintarvikkeen haltuunoton viimesijaisuus keinona välittömän terveysvaaran torjumiseksi. Omaisuus on haltuunoton yhteydessä lisäksi pyrittävä säilyttämään sen laatua heikentämättä. Elintarvikkeen käyttöä ja hävittämistä koskevaa päätöstä tehtäessä viranomaisen on pyrittävä omistajan taloudellisen menetyksen minimoimiseen. Nämä seikat huomioon ottaen ehdotettuja säännöksiä ei pidetty perustuslain kannalta ongelmallisina.

Kuten voimassa olevan kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetun lain 7 b §:n osalta on sitä säädettyä arvioitu, on myös ehdotetun hävittämismääräystä koskevan sääntelyn taustalla voimakas ja pakottava yleinen etu. On tärkeää, että pystytään estämään joukkotuhoaineiden kehittämiseen tai käyttöön sekä sääntelyssä tarkasti rajattuun epätoivottuun sotilaalliseen loppukäyttöön liittyvä toiminta Suomen kautta tai Suomen kansalaisten välityksellä. Ehdotetun sääntelyn oikeasuhtaisuuden kannalta merkitystä on myös sillä, että tavara tulisi lähtökohtaisesti kauttakulun kieltoa koskevissa tilanteissa määrätä palautettavaksi lähtömaahansa ja vasta viimesijaisesti määrätä hävitettäväksi, mikäli olisi perusteltu syy epäillä edellä kuvattua käyttöä. Ehdotettu sääntely ei siten muodostu perustuslain kannalta ongelmalliseksi.

12.3 Tiedonsaantioikeus ja salassa pidettävän tiedon luovuttaminen

Ehdotettu sääntely salassa pidettävän tiedon luovuttamisesta 14 §:ssä sekä ehdotettu sääntely viranomaisen tiedonsaantioikeudesta 16 §:ssä ovat merkityksellisiä perustuslaissa turvattua yksityiselämän suojan ja henkilötietojen suojan kannalta. Henkilötietojen suojasta säädetään perustuslain yksityiselämän suojaa koskevan 10 §:n 1 momentin mukaan tarkemmin lailla. Henkilötietojen suojasta säädetään myös Euroopan unionin perusoikeuskirjan 8 artiklassa. Yksityiselämän suojaan kohdistuvia rajoituksia on arvioitava kulloisessakin sääntely-yhteydessä perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten valossa (esim. PeVL 42/2016 vp, s. 2–3). Merkityksellistä on ollut, että valiokunnan vakiintuneen käytännön mukaan lainsäätäjän liikkumavaraa rajoittaa henkilötietojen käsittelystä säädettyä erityisesti se, että henkilötietojen suoja osittain sisältyy perustuslain 10 §:n samassa momentissa turvattua yksityiselämän suojan piiriin. Lainsäätäjän tulee turvata tämä oikeus tavalla, jota voidaan pitää hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudessa. Valiokunta on tämän vuoksi arvioinut erityisesti arkaluonteisten tietojen käsittelyn sallimisen koskevan yksityiselämään kuuluvan henkilötietojen suojan ydintä (PeVL 37/2013 vp, s. 2), minkä johdosta esimerkiksi tällaisia tietoja sisältävien rekisterien perustamista on arvioitava perusoikeuksien rajoitusedellytysten, erityisesti rajoitusten hyväksyttävyyden ja oikeasuhtaisuuden, kannalta (PeVL 29/2016 vp, s. 4–5).

Silloin kun tiedonsaantioikeutta koskevan toimivaltuuden käytön yhteydessä käsitellään tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan luonnolliseen henkilöön liittyviä henkilötietoja, käsittelyssä on noudatettava henkilötietojen käsittelyä koskevia periaatteita ja rekisteröityjen oikeuksien toteutumisesta tulee huolehtia yleisen tietosuojasetuksen (EU) 2016/679 ja tietosuojalain (1050/2018) mukaisesti. Vaikka vientivalvonnassa ei pääsääntöisesti ole tarpeen käsitellä henkilötietoja, saattaa tietyissä tilanteissa olla tarpeen käsitellä esimerkiksi viejänä toimivan luonnollisen henkilön tai muun toiminnanharjoittajan nimi- ja osoitetietoja. Henkilötietojen käsittelyn oikeusperusteena vientivalvonnassa on pääosin ehdotetun sääntelyn tapauksessa joko tietosuojasetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitettu rekisterinpitäjän lakisääteinen vel-

voite tai e alakohdassa tarkoitettu tarve yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi. Viranomaisen oikeudella saada tietoja toiminnanharjoittajalta tai muilta viranomaisilta on keskeinen merkitys vientivalvontaviranomaisen toiminnassa ja tehokas vientivalvonta edellyttää viranomaisen laissa turvattua oikeutta saada tehtäviään varten välttämättömiä tietoja. Vientivalvonnassa ei ole tarpeen käsitellä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja, eikä ehdotettu sääntely oikeuttaisi erityisten henkilötietoryhmien käsittelyyn.

Perustuslakivaliokunta on lisäksi arvioinut viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista sallassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta ja kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen. Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus ovat valiokunnan mukaan voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitettujen tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisällöt ei ole samalla tavalla luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta (ks. esim. PeVL 17/2016 vp, s. 2—3 ja siinä viitatu lausunnot).

Ehdotetut salassa pidettävän tiedon luovuttamista ja tiedonsaantioikeutta koskevat säännökset lain 14–16 §:ssä on muotoiltu siten, että tiedon luovuttaminen tai oikeus saada tietoja kytkeytyy tiedon välttämättömyyteen tietyn tarkoituksen kannalta. Ehdotetun 14 §:n 1 ja 2 momentin mukaan tietojen tulee olla välttämättömiä tässä laissa tai vientivalvonta-asetuksessa säädetyn tehtävän hoitamiseksi. Ehdotetun pykälän 3 momentin kriteeri on hieman laajempi, sillä se kattaa kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaan liittyvän tehtävän hoitamiseksi välttämättömät tiedot. Tällaisesta tehtävästä voi olla säädetty myös muualla lainsäädännössä, mutta sen on liityttävä kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaan. Ehdotetun 15 §:n osalta tietojen luovuttaminen on sidottu välttämättömyyteen kansainvälisen vientivalvontayhteistyön toteuttamiseksi. Kyseisen ehdotetun pykälän osalta tietosisällöt on rajattu ja lueteltu tyhjentävästi laissa, sillä luovutettavia tietoja voisivat olla vain 14 §:n 1–5 kohdissa tarkoitettujen muut kuin henkilötiedot. Ehdotetun 16 §:n osalta oikeus saada tietoja on sidottu tietojen välttämättömyyteen tässä laissa tai vientivalvonta-asetuksessa säädetyn tehtävän hoitamiseksi. Ehdotetussa sääntelyssä on siten huomioitu perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön mukaisesti vaatimus tietojen välttämättömyydestä jonkin tarkoituksen kannalta.

12.4 Rangaistussäännökset

Perustuslain 8 §:ssä säädetään rikosoikeudellisesta laillisuusperiaatteesta. Pykälän mukaan ketään ei saa pitää syllisenä rikokseen eikä tuomita rangaistukseen sellaisen teon perusteella, jota ei tekohetkellä ole laissa säädetty rangaistavaksi. Rikoksesta ei saa tuomita ankarampaa rangaistusta kuin tekohetkellä on laissa säädetty. Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate sisältää lain täsmällisyyteen kohdistuvan erityisen vaatimuksen. Sen mukaan kunkin rikoksen tunnusmerkistö on ilmaistava laissa riittävällä täsmällisyydellä siten, että lain sanamuodon perusteella on ennakoitavissa, onko jokin teko tai laiminlyönti rangaistavaa (ks. esimerkiksi PeVL 20/2018 vp, PeVL 37/2016 vp, PeVL 3/2015 vp, PeVL 56/2014 vp).

Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön mukaisesti rangaistussäännösten tulee täyttää perusoikeuden rajoittamiselle asetettavat yleiset edellytykset. Suhteellisuusvaatimus edellyttää sen arvioimista, onko kriminalisointi välttämätön sen taustalla olevan oikeushyvän suojaamiseksi ja onko rangaistusseuraamuksen ankaraus oikeassa suhteessa teon moitittavuuteen näiden (PeVL 56/2014 vp, s. 3). Rikosoikeutta tulisi sen perusoikeuksiin puuttuvan luonteen

vuoksi käyttää vasta viimeisenä mahdollisena vaihtoehtona (ultima ratio -periaate). On arvioitava, onko vastaava tavoite saavutettavissa muulla perusoikeuteen vähemmän puuttuvalla tavalla kuin kriminalisoinnilla (ks. PeVL 48/2017 vp, s. 7, PeVL 23/1997 vp, s. 2) ja onko kriminalisoinnille painava yhteiskunnallinen tarve ja perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä peruste (PeVL 9/2016 vp, s. 2 ja PeVL 23/1997 vp, s. 2).

Seuraamuksia koskeva sääntely vientivalvonta-asetuksen 25 artiklassa edellyttää jäsenmaita asettamaan tehokkaita, oikeasuhtaisia ja varoittavia seuraamuksia, joita sovelletaan asetuksen säännösten ja sen täytäntöön panemiseksi annettujen säännösten rikkomiseen. Voimassa olevassa lainsäädännössä seuraamussääntely on toteutettu rikoslain 46 luvun 1–3 §:n säännöksillä säännöstelyrikoksesta sekä sen lievästä ja törkeästä tekemuodosta sekä 12 §:n säännöksellä kaksikäyttötuotteiden vientivalvontailmoituksen laiminlyönnistä. Säännöstelyrikoksen tunnusmerkistö ei sisällä rikoksen tekotapojen tarkempaa kuvausta. Tämä johtuu ainakin osin siitä, ettei säännöstelyrikoksen kaikkia ajateltavissa olevia tekotapoja ole mahdollista riittävän yksityiskohtaisesti kuvata (HE 66/1988 vp s. 178).

Vientivalvontasääntelyllä pyritään muun muassa varmistamaan, että asesulkuja, alueellista rauhaa, turvallisuutta ja vakautta sekä ihmisoikeuksien ja kansainvälisen humanitaarisen oikeuden kunnioittamista koskevia kansainvälisiä sitoumuksia ja vastuita noudatetaan. Vientivalvonnan tavoitteena on estää kaksikäyttötuotteiden joukkotuhoaseisiin liittyvä käyttö, epätoivottu sotilaallinen käyttö tai muutoin Suomen ja laajemmin EU:n etujen ja tavoitteiden vastainen käyttö, mikä sisältää myös ihmisoikeusnäkökulmien huomioimisen. Vientivalvontalainsäädännön keskeinen elementti on se, että tiettyjen tuotteiden vientiin vaaditaan lupa. Lupavaatimukset koskevat tietyin edellytyksin myös esimerkiksi tuotteen välitystä ja kauttakulkua. Mikäli lupavaatimuksia ei noudatettaisi, se veisi pohjan koko vientivalvontajärjestelmältä. Lupavaatimusten noudattamiseksi tehdään valvontaa, mutta pelkkä valvonta ilman lupavaatimuksen laiminlyönnistä aiheuttavia seuraamuksia ei riittäisi tehokkaasti ehkäisemään luvanvaraisten tuotteiden luvaton vientiä. Valvonta on riskiperusteista, eikä täysin kattavaa ja jokaiseen vienti- tai muuhun liiketapahtumaan kohdistuvaa valvontaa ole mahdollista toteuttaa. Tämän vuoksi on välttämätöntä, että vientivalvontalainsäädännön keskeisten velvoitteiden laiminlyönnistä seurauksena on rikosoikeudellinen rangaistus. Luvanvaraisuutta koskevien velvoitteiden lisäksi vientivalvontalainsäädännön tehokkuutta on pyritty varmistamaan esimerkiksi tietyillä ilmoitusvelvollisuuksilla ja velvollisuuksilla toimittaa viranomaisille tiettyjä tietoja. Nämä velvollisuudet ovat keskeisiä tehokkaan vientivalvonnan varmistamisessa ja myös niiden on siksi välttämätöntä kuulua rangaistussääntelyn piiriin.

Tässä yhteydessä ehdotetut muutokset rangaistussäännöksiin olisivat pääosin teknisiä, mutta sisältäisivät käytännössä eräitä laajennuksia kriminalisointien alaan. Kuten säännöskohtaisissa perusteluissa jaksossa 7.2 on tarkemmin kuvattu, muutos säännöstelyrikosta koskevaan pykälään on tarpeen siksi, että voimassa olevan pykälän 8 kohdassa viitattu laki on tässä yhteydessä tarkoitus kumota ja sen sisältämät säännökset sisältyvät jatkossa sekä uuteen kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annettuun lakiin että vientivalvonta-asetukseen. Koska nykytila rangaistussäännöksen osalta on tarpeen säilyttää, olisi säännöstelyrikoksen jatkossa tarpeen koskea sekä edellä mainitussa laissa että vientivalvonta-asetuksessa säädettyjen tai niiden nojalla annettujen säännöstelymääräysten rikkomista. Käytännössä tästä seuraisi eräitä laajennuksia säännöstelyrikoksen soveltamisalaan. Nämä laajennukset on kuvattu tarkemmin edellä säännöskohtaisissa perusteluissa. Myös ne velvoitteet, joita säännöstelyrikos laajenisi koskemaan, ovat keskeisiä vientivalvonnan tavoitteiden toteutumisen kannalta ja on perusteltua, että jatkossa myös ne sisältyvät säännöstelyrikoksen soveltamisalaan. Ehdotettu sääntely vastaisi myös muita säännöstelyrikoksena rangaistavia rikkomuksia sekä niiden luonnetta ja vakavuutta. Lain 46 luvun

15 §:n rajoitussäännöksen mukaan vähäinen ilmoittamis- tai tiedonantovelvollisuuden laiminlyönti tai muu vähäinen menettelytapamääräyksen rikkominen ei kuitenkaan täyttäisi säännösetyriksen tunnusmerkistöä.

Rikoslain 46 luvun 12 §:n muutokset ovat teknisiä ja kriminalisoinnin laajuus säilyisi nykytilaa vastaavana, lukuun ottamatta pientä muutosta välittäjän ilmoitusvelvollisuuden kohteessa. Muutosta on kuvattu tarkemmin säännöskohtaisissa perusteluissa. Muutos ei tarkoittaisi merkittävää laajennusta kriminalisoinnin alaan. Pykälä sisältäisi nykytilaa vastaavasti myös luonnehdinnan rangaistavaksi säädetystä teosta. Kyse olisi viejän tai välittäjän tiedonantovelvollisuuden laiminlyönnistä.

12.5 Ulkopuolisen asiantuntijan lausunto

Ehdotetun 16 §:n mukaan ulkoministeriö voisi pyytää lausuntoa ulkopuoliselta asiantuntijalta kaksikäyttötuotteen teknisten ominaisuuksien arvioinnista. Ehdotettuun sääntelyyn sisältyisi vaatimus ulkopuolisella asiantuntijalla olevasta tehtävien edellyttämästä asiantuntemuksesta. Ehdotettua sääntelyä on arvioitava perustuslain 124 §:n näkökulmasta.

Julkinen hallintotehtävä voidaan perustuslain 124 §:n mukaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan kuitenkin antaa vain viranomaiselle. Merkittävänä julkisen vallan käyttönä on perustuslakivaliokunnan käytännössä pidetty esimerkiksi itsenäiseen harkintaan perustuvaa oikeutta käyttää voimakeinoja tai puuttua muuten merkittävällä tavalla yksilön perusoikeuksiin (ks. esimerkiksi PeVL 28/2001 vp, s. 5—6 ja PeVL 46/2001 vp, s. 4—5). Ehdotetussa sääntelyssä ei siten ole kysymys merkittävästä julkisen vallan käytöstä, sillä ulkopuolisella asiantuntijalla ei olisi itsenäistä toimivaltaa eikä asiantuntija puuttuisi merkittävällä tavalla yksilön perusoikeuksiin.

Tässä yhteydessä on kuitenkin arvioitava, onko ehdotetussa sääntelyssä kyse julkisen hallintotehtävän antamisesta muulle kuin viranomaiselle. Perustuslain 124 §:ää koskevien lain esitöiden mukaan julkisella hallintotehtävällä viitataan tässä yhteydessä verraten laajaan hallinnollisten tehtävien kokonaisuuteen, johon kuuluu esimerkiksi lakien toimeenpanoon sekä yksityisten henkilöiden ja yhteisöjen oikeuksia, velvollisuuksia ja etuja koskevaan päätöksentekoon liittyviä tehtäviä (HE 1/1998 vp, s. 179). Perustuslakivaliokunta on useissa tilanteissa arvioinut sitä, milloin kyse on julkisesta hallintotehtävästä. Perustuslakivaliokunta on todennut ydinenergialain sääntelyä arvioidessaan, että ehdotetussa testauslaitoksia ja päteväntielimiä koskevassa sääntelyssä ei ole kyse julkisesta hallintotehtävästä. Valiokunta on perustellut näkemystään sillä, että testauslaitoksia ja pätevänteljiä koskevat asiakirjat ovat luonteeltaan asiantuntijalausuntoja, minkä lisäksi testauslaitosten ja päteväntielinten toiminta on puolueetonta, tekniseen asiantuntemukseen perustuvaa testausta tai sertifiointia, joka ei vaikuta asiassa toimivaltaisen viranomaisen toimivaltaan (PeVL 4/2012 vp). Vastaavasti valiokunta on arvioinut toisessa asiassa, että laatuvarmennetta arvioivan tarkastuslaitoksen tehtävässä ei ollut kyse julkisesta hallintotehtävästä, kun päätösvalta asiasta säilyi toimivaltaisella viranomaisella, joka ei myöskään ollut velvollinen hankkimaan tarkastuslaitoksen arviota eikä laitoksen mahdollisesti antama arvio ollut miltään osin edellytyksenä viraston toimivallan käytölle asiassa (PeVL 2/2002 vp, s. 3—4). Samassa yhteydessä valiokunta totesi, että tarkastuslaitoksen arviota voitiin luonnehtia puolueettomaksi, tekniseen asiantuntemukseen perustuvaksi lausunnoksi.

Ehdotetussa sääntelyssä voidaan arvioida olevan kyse edellä kuvattua perustuslakivaliokunnan käytäntöä vastaavasta puolueettomasta ja tekniseen asiantuntemukseen perustuvasta lausunnon antamisesta. Tällaisten asiantuntijalausuntojen osalta kyse ei olisi julkisesta hallintotehtävästä.

Tätä näkemystä puoltaa myös se, ettei ulkoministeriöllä olisi velvollisuutta pyytää lausuntoa eikä lausunnon hankkiminen olisi edellytyksenä ulkoministeriön toimivallan käytölle asiassa. Päätösvalta kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaa koskevissa asioissa säilyisi ulkoministeriöllä. Siten voidaan arvioida, ettei ulkopuolisen asiantuntijan antamassa lausunnossa ole kyse julkisen hallintotehtävän antamisesta muulle kuin viranomaiselle perustuslain 124 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

Ponsi

Koska kaksikäyttötuotteiden vientiä, välitystä, teknistä apua, kauttakulkua ja siirtoa koskevan unionin valvontajärjestelmän perustamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2021/821 on säännöksiä, joita ehdotetaan täydennettäviksi lailla, annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

LUONNOS

1. Laki

kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Soveltaisala

Tässä laissa säädetään kaksikäyttötuotteiden vientiä, välitystä, teknistä apua, kauttakulkua ja siirtoa koskevan unionin valvontajärjestelmän perustamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2021/821, jäljempänä *vientivalvonta-asetus*, täydentävistä velvollisuuksista, toimivaltuuksista ja menettelyistä.

2 §

Määritelmät

Vientivalvonta-asetuksen 2 artiklassa säädettyjä määritelmiä sovelletaan tätä lakia sovellettaessa.

Lisäksi tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) *unionin valvontaluettelolla* vientivalvonta-asetuksen liitteeseen I sisältyvää luetteloa;
- 2) *kauttakuljettajalla* luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, jolle voidaan asettaa kauttakulkua koskeva lupavaatimus vientivalvonta-asetuksen 7 artiklan 2 kohdan nojalla;
- 3) *toiminnanharjoittajalla* viejää, välittäjää, teknisen avun toimittajaa, kauttakuljettajaa sekä sellaista luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka siirtää kaksikäyttötuotteita Euroopan unionin sisällä.

3 §

Suhde muuhun lainsäädäntöön

Jos muussa laissa on tästä laista poikkeavia säännöksiä, niitä sovelletaan tämän lain asemasta.

Kaksikäyttötuotteiden vientiin, välitykseen, tekniseen apuun, kauttakulkuun ja siirtoon liittyvistä lupa-, ilmoitus- ja muista vaatimuksista, vientilupien myöntämisestä ja vientivalvonnan täytäntöönpanosta säädetään tämän lain lisäksi vientivalvonta-asetuksessa.

Puolustustarvikkeiden viennin, siirron, välityksen ja kauttakuljetuksen valvonnasta ja valvontamenettelystä säädetään puolustustarvikkeiden viennistä annetussa laissa (282/2012).

Ampuma-aseiden, aseiden osien, patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten valvonnasta säädetään ampuma-aselaisissa (1/1998).

4 §

Viranomaiset

Ulkoministeriö toimii vientivalvonta-asetuksessa tarkoitettuna toimivaltaisena viranomaisena. Ulkoministeriö käsittelee myös muut kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaa koskevat asiat, jotka eivät kuulu muun viranomaisen tehtäviin.

Tulli valvoo kaksikäyttötuotteiden vientiä, kauttakuljetusta ja siirtoa sekä kaksikäyttötuotteisiin liittyvän välityspalvelun ja teknisen avun tarjoamista.

2 luku

Luvat ja toiminnanharjoittajan velvollisuudet

5 §

Kansalliset ilmoitusvelvollisuudet

Sen lisäksi, mitä vientivalvonta-asetuksen 4 artiklan 2 kohdassa säädetään, viejän on ilmoitettava ulkoministeriölle, jos sillä on syytä epäillä, että viennin kohteena olevat unionin valvontaluetteloon sisällyttämättömät kaksikäyttötuotteet on tai on mahdollisesti tarkoitettu kokonaan tai osittain vientivalvonta-asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun käyttöön.

Sen lisäksi, mitä vientivalvonta-asetuksen 6 artiklan 2 kohdassa säädetään, välittäjän on ilmoitettava ulkoministeriölle, jos sillä on syytä epäillä, että välityspalvelun kohteena olevat kaksikäyttötuotteet on tai on mahdollisesti tarkoitettu johonkin 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun käyttöön.

6 §

Kansalliset lupavaatimukset ja kauttakulun kieltö

Sen lisäksi, mitä vientivalvonta-asetuksen 6 artiklan 1 kohdassa säädetään, unionin valvontaluetteloon sisällyttämättömien kaksikäyttötuotteiden välityspalvelujen tarjoamiseen vaaditaan lupa, jos välittäjä on saanut ulkoministeriöltä tiedon, että kyseiset tuotteet on tai on mahdollisesti tarkoitettu kokonaan tai osittain johonkin vientivalvonta-asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun käyttöön.

Sen lisäksi, mitä vientivalvonta-asetuksen 7 artiklan 1 ja 2 kohdassa säädetään, ulkoministeriö voi kieltää unionin valvontaluetteloon sisällyttämättömien kaksikäyttötuotteiden kauttakulun, mikäli tuotteet sijaitsevat Suomessa ja ne on tai on mahdollisesti tarkoitettu kokonaan tai osittain johonkin vientivalvonta-asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun käyttöön. Kauttakulun kieltämiseen ja luvanvaraisuuteen liittyvistä menettelyistä säädetään 4 luvussa.

Sen lisäksi, mitä vientivalvonta-asetuksen 11 artiklan 1 kohdassa säädetään, ulkoministeriö voi määrätä kaksikäyttötuotteen siirron Suomesta toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon luvanvaraiseksi, mikäli vientivalvonta-asetuksen 11 artiklan 2 kohdassa säädetyt ehdot täyttyvät.

Ulkoministeriö voi määrätä unionin valvontaluetteloon sisällyttämättömän kaksikäyttötuotteen viennin luvanvaraiseksi, mikäli kyseinen tuote on tai on mahdollisesti tarkoitettu kokonaan tai osittain käyttöön, joka merkittävästi vaarantaa Suomen kansallista turvallisuutta.

7 §

Kansallinen valvontaluettelo

Sen lisäksi, mitä vientivalvonta-asetuksen 3 artiklassa säädetään, liitteessä mainittujen kaksikäyttötuotteiden vientiin Suomesta Euroopan unionin tullialueen ulkopuolelle vaaditaan vientilupa. Lupaviranomainen on ulkoministeriö ja luvan myöntämiseen sovelletaan soveltuvin osin vientivalvonta-asetusta ja tätä lakia.

8 §

Kansallinen yleislupa

Ulkoministeriö voi myöntää vientivalvonta-asetuksen 12 artiklassa tarkoitettuja kansallisia yleislupia.

Kansallinen yleislupa annetaan tiedoksi julkisella kuulutuksella.

9 §

Raportointi, rekisterit ja luettelot sekä sisäinen vaatimustenmukaisuusohjelma

Viejän, jolle on myönnetty koontilupa, on raportoitava koontiluvan käytöstä ulkoministeriölle vuosittain.

Viejän velvollisuudesta panna täytäntöön sisäinen vaatimustenmukaisuusohjelma säädetään vientivalvonta-asetuksen 12 artiklan 4 kohdassa. Viejän, välittäjän ja teknisen avun toimittajan velvollisuudesta pitää rekistereitä tai luetteloita säädetään vientivalvonta-asetuksen 27 artiklassa. Viejän velvollisuuksista ilmoittaa ja raportoida yleislupien käytöstä säädetään vientivalvonta-asetuksen liitteessä II.

Ulkoministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 1 momentissa tarkoitettun raportin sisällöstä, vientivalvonta-asetuksen 12 artiklan 4 kohdassa tarkoitettun sisäisen vaatimustenmukaisuusohjelman sisällöstä, vientivalvonta-asetuksen 27 artiklassa tarkoitettun rekisterin tai luettelon sisällöstä sekä vientivalvonta-asetuksen liitteessä II tarkoitettujen yleislupien käyttöön liittyvien ilmoitusten ja raporttien sisällöstä.

10 §

Lupaharkinta

Sen lisäksi, mitä vientivalvonta-asetuksen 15 artiklassa säädetään, ulkoministeriön on huomioitava lupaharkinnassaan seuraavat näkökohdat:

- 1) ulkomailta peräisin olevien strategisen vientivalvonnan piiriin kuuluvien tuotteiden saannin esteettömyyden varmistaminen tai niiden saantia koskevien ehtojen noudattaminen;
- 2) tavaran tai palvelun jälleenvientirajoitukset tai -kiellot.

Ulkoministeriö voi asettaa luvalle ehtoja, jotka ovat tarpeen luvan myöntämiseksi.

11 §

Kaksikäyttötuotteita koskeva ennakkotieto

Ulkoministeriö voi hakemuksesta antaa toiminnanharjoittajalle päätöksen siitä, täyttääkö ennakoitu vienti, välityspalvelun tarjoaminen, teknisen avun tarjoaminen, kauttakulku tai unionin sisäinen siirto vientivalvonta-asetuksessa ja tässä laissa tarkoitettujen luvan myöntämisen edellytykset.

Myönteinen ennakkotieto annetaan määräajaksi ja enintään vuodeksi. Myönteinen ennakkotieto ei sido ulkoministeriötä, jos ennakkotiedon antamisen jälkeen olosuhteissa tapahtuu merkittävä muutos tai jos hakija on antanut ulkoministeriölle totuuden vastaisia, olennaisesti puutteellisia tai harhaanjohtavia tietoja.

12 §

Valvonnanalaisuustiedustelu

Ulkoministeriö voi hakemuksen perusteella antaa toiminnanharjoittajalle päätöksen siitä, onko hakemuksessa yksilöity tuote unionin valvontaluettelon tai kansallisen valvontaluettelon mukainen kaksikäyttötuote.

13 §

Asian tutkimatta jättäminen ja raukeaminen

Ulkoministeriö voi jättää hakemuksen johdosta vireille tulleen asian tutkimatta, jos asian tutkiminen ei kuulu ulkoministeriön toimivaltaan, hakijalla ei ole oikeutta hakemuksen tekemiseen, hakemus on puutteellinen tai se ei sisällä ratkaisun tekemiseksi riittäviä tietoja eikä hakija toimita pyydettyä täydennystä tai selvitystä annetussa määräajassa tai tutkimatta jättämiseen on muu vastaava syy.

Asian käsittely raukeaa, jos hakemus peruutetaan tai jos siihen on muu vastaava syy.

3 luku

Toimivaltuudet lupaharkinnassa ja valvonnassa

14 §

Tiedon luovuttaminen viranomaisten välillä

Ulkoministeriöllä ja Tullilla on oikeus salassapitosäännösten estämättä luovuttaa toisilleen tässä laissa tai vientivalvonta-asetuksessa säädetyn tehtävän hoitamiseksi välttämättömiä tietoja

- 1) toiminnanharjoittajista,
- 2) vientitapahtumista ja muista valvonnan piiriin kuuluvista tapahtumista,
- 3) vientivalvontaan liittyvistä hakemuksista ja päätöksistä,
- 4) tuotteista,
- 5) kaksikäyttötuotteiden vastaanottajista, loppukäytöstä ja loppukäyttäjistä sekä
- 6) muista kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaan liittyvistä seikoista.

Veroviranomaisilla, puolustusministeriöllä, Puolustusvoimilla, Poliisihallituksella, suojelupoliisilla, keskusrikospoliisilla, Maahanmuuttovirastolla, Rajavartiolaitoksella, työ- ja elinkeinoministeriöllä sekä Säteilyturvakeskuksella on oikeus salassapitosäännösten estämättä luovuttaa ulkoministeriölle ja Tullille 1 momentissa tarkoitetut tiedot, jotka ovat välttämättömiä tässä laissa tai vientivalvonta-asetuksessa säädetyn tehtävän hoitamiseksi.

Ulkoministeriöllä ja Tullilla on oikeus salassapitosäännösten estämättä luovuttaa 2 momentissa tarkoitetuille viranomaisille tietoja, joiden luovuttaminen on välttämätöntä kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaan liittyvän tehtävän hoitamiseksi.

15 §

Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen ulkomaan viranomaiselle ja kansainväliselle toimielimelle

Sen lisäksi, mitä vientivalvonta-asetuksessa ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään, ulkoministeriö voi luovuttaa ulkomaan viranomaiselle tai kansainväliselle toimielimelle salassapitosäännösten estämättä 14 §:n 1 momentin 1–5 kohdissa tarkoitetun muun kuin henkilötiedon, jos se on välttämätöntä kansainvälisen vientivalvontayhteistyön toteuttamiseksi eikä tietojen luovuttaminen ole vastoin kansallista etua.

16 §

Oikeus saada tietoja toiminnanharjoittajalta

Ulkoministeriöllä ja Tullilla on oikeus saada tässä laissa tai vientivalvonta-asetuksessa säädetyn tehtävän hoitamiseksi välttämättömät tiedot toiminnanharjoittajalta ja muulta valvonnan kohteena olevaan toimintaan liittyvältä luonnolliselta henkilöltä tai oikeushenkilöltä.

17 §

Tullin toimivaltuudet

Tullin toimivaltuuksista säädetään tullilaissa (304/2016). Tämän lain 4 §:n 2 momentin mukaisessa valvonnassa tullilaissa tarkoitettuna tavarana pidetään myös vientivalvonta-asetuksen ja tämän lain mukaista kaksikäyttötuotetta.

18 §

Ulkopuolisen asiantuntijan lausunto

Ulkoministeriö voi pyytää lausuntoa ulkopuoliselta asiantuntijalta kaksikäyttötuotteen teknisten ominaisuuksien arvioinnista.

Ulkopuolisella asiantuntijalla tulee olla tehtävän edellyttämä asiantuntemus.

4 luku

Kauttakuljetus

19 §

Kauttakuljetettavan tavarahan haltuun ottaminen ja kauttakulkua koskeva päätöksenteko

Tullin on otettava kauttakuljetettava kaksikäyttötuote haltuunsa, jos Tullilla on perusteltua syytä epäillä, että kauttakuljetettavat kaksikäyttötuotteet ovat tai voivat olla joko kokonaan tai osittain tarkoitettu vientivalvonta-asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun käyttöön.

Tullin on ilmoitettava haltuun ottamisesta kauttakuljettajalle ja siirrettävä kauttakulkua koskeva asia ulkoministeriön käsiteltäväksi ja ratkaistavaksi. Ulkoministeriö päättää, kielletäänkö

kauttakulku vientivalvonta-asetuksen 7 artiklan 1 kohdan tai tämän lain 6 §:n 2 momentin nojalla taikka asetetaanko kauttakululle lupavaatimus vientivalvonta-asetuksen 7 artiklan 2 kohdan nojalla. Mikäli kauttakululle asetetaan lupavaatimus, ulkoministeriön on ilmoitettava lupavaatimuksen asettamisesta kauttakuljettajalle, jolla on 90 päivää aikaa hakea lupaa ulkoministeriöltä.

Mikäli ulkoministeriö ei kauttakuljettajan hakemuksen perusteella myönnä lupaa kauttakululle, kauttakulku katsotaan vientivalvonta-asetuksen 7 artiklan 1 kohdan nojalla kielletyksi. Mikäli kauttakuljettaja ei hae lupaa määräajassa, ulkoministeriö tekee päätöksen siitä, kielletäänkö kauttakulku vientivalvonta-asetuksen 7 artiklan 1 kohdan nojalla.

20 §

Kauttakuljetettavan tavaran palauttaminen tai hävittäminen

Jos ulkoministeriö ei kiellä kauttakulkua tai myöntää luvan kauttakulkuun, Tullin on palautettava haltuun ottamansa tavara kauttakuljettajalle.

Jos ulkoministeriö kieltää kauttakulun tai ei myönnä kauttakulkuun lupaa, ulkoministeriön on määrättävä tavara palautettavaksi lähtömaahansa. Jos kuitenkin on perusteltua syytä epäillä, että tavaraa käytettäisiin lähtömaassa vientivalvonta-asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun käyttöön, ulkoministeriön on määrättävä tavara Tullin hävitettäväksi. Jos tavara on ominaisuuksiltaan vaarallista, ulkoministeriö voi samalla määrätä, että hävittämispäätös on pantava muutoksenhausta huolimatta heti täytäntöön.

21 §

Korvausvastuu

Kauttakuljettaja vastaa kauttakuljetettavan tavaran säilyttämisestä lupa- ja muutoksenhakumenettelyn aikana syntyneistä kustannuksista sekä tavaran palauttamisesta lähtömaahansa tai hävittämisestä aiheutuneista kustannuksista.

5 luku

Erinäiset säännökset

22 §

Vientivalvontaneuvottelukunta

Ulkoministeriön yhteydessä voi toimia valtioneuvoston asettama vientivalvontaneuvottelukunta. Vientivalvontaneuvottelukunnan tehtävänä on edistää vientivalvontaan liittyvää yhteistyötä.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä vientivalvontaneuvottelukunnan tehtävistä, kokoonpanosta ja asettamisesta.

23 §

Uhkasakko

Ulkoministeriö tai Tulli voi asettaa 15 §:n mukaisen tiedonantovelvollisuuden tehosteeksi uhkasakon.

Ulkoministeriö voi asettaa 8 §:n 1 momentin mukaisen raportointivelvollisuuden tehosteeksi uhkasakon.

24 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019).

Vientivalvonta-asetuksen 16 artiklan 1 kohdan nojalla tehtyä päätöstä ja toiminnanharjoittajalle annettua päätöstä viennin, kauttakulun, välityspalvelun tarjoamisen, teknisen avun toimitamisen ja unionin sisäisen siirron luvanvaraisuudesta on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, jollei muutoksenhakuviranomainen toisin määrää.

25 §

Viittaus rikoslakiin

Rangaistus säännöstelyrikoksesta säädetään rikoslain (39/1889) 46 luvun 1–3 §:ssä ja rangaistus kaksikäyttötuotteiden vientivalvontailmoituksen laiminlyönnistä säädetään rikoslain 46 luvun 12 §:ssä.

26 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tällä lailla kumotaan kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annettu laki (562/1996), jäljempänä *kumottu laki*.

Muulla laissa olevalla viittauksella kumottuun lakiin tarkoitetaan tämän lain tultua voimaan viittausta tähän lakiin.

Ennen tämän lain voimaantuloa vireille tulleet asiat käsitellään tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaisesti. Ennen tämän lain voimaantuloa vireille tullessiin vientivalvontaneuvottelukuntaa koskeviin asioihin sovelletaan kuitenkin tätä lakia.

Tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen lain nojalla annetut luvat jäävät edelleen voimaan.

Tämän lain voimaan tullessa toimiva vientivalvontaneuvottelukunta jatkaa toimikautensa loppuun tämän lain mukaisena neuvottelukuntana.

Liite

Kansallinen valvontaluettelo

Tähän liitteeseen sovelletaan asetuksen (EU) 2021/821 liitteen I osassa I olevia yleisiä huomautuksia, akronyymeja ja lyhenteitä sekä määritelmiä.

Liitteen ryhmittely ja valvontakohtien numerointi noudattaa asetuksen (EU) 2021/821 liitteen I muotoa.

Kohta 1

Ryhmä 0: Ydinaineet, laitteistot ja laitteet

Ei ole.

Kohta 2

Ryhmä 1: Erityismateriaalit ja niihin liittyvät laitteet

Ei ole.

Kohta 3

Ryhmä 2: Materiaalin käsittely

2A Järjestelmät, laitteet ja komponentit

Ei ole.

2B Testaus-, tarkastus- ja tuotantolaitteet

2B901 Seuraavat materiaalia lisäävät valmistuslaitteet, jotka on suunniteltu metallien tai metalliseoskomponenttien tuottamiseen ja joissa on kaikki seuraavat ominaisuudet, sekä niitä varten erityisesti suunnitellut komponentit:

- a. Joissa on vähintään yksi seuraavista konsolidaatiolähteistä:
 1. ”Laser”;
 2. Elektronisuihku; tai
 3. Valokaari; ja
- b. Joissa on jokin seuraavista kontrolloiduista prosessiatmosfääreistä:
 1. Inerttikaasu; tai
 2. Tyhjiö (paine 100 Pa tai vähemmän); ja
- c. Joissa on jokin seuraavista ’prosessin aikaisen seurannan’ laitteista ’koaksiaalisessa konfiguraatiossa’ tai ’paraksiaalisessa konfiguraatiossa’:
 1. Kuvannuskamera, jonka vastehiippu on aallonpituusalueella, joka on yli 380 nm mutta enintään 14 000 nm;
 2. Pyrometri, joka on suunniteltu mittaamaan yli 1 273,15 K:n (1 000 °C) lämpötiloja; tai
 3. Radiometri tai spektrometri, jonka vastehiippu on aallonpituusalueella, joka on yli 380 nm mutta enintään 3 000 nm; ja
- d. Suljetun piirin ohjausjärjestelmä, joka on suunniteltu muuttamaan konsolidaatiolähteen parametreja, rakennuspolkua tai laiteasetuksia rakentamisjakson aikana 2B901.c kohdassa määriteltyjen ’prosessin aikaisen seurannan’ laitteiden palautteen perusteella.

Tekn. huom. 2B901 kohtaa sovellettaessa:

1. 'Prosessin aikainen seuranta', jota kutsutaan myös *in-situ* -prosessiseurannaksi, liittyy materiaalia lisäävän valmistusprosessin tarkkailuun ja mittaukseen, mukaan lukien sähkömagneettinen tai lämpösäteily sulatusaltaasta.
2. 'Koaksiaalinen konfiguraatio', jota kutsutaan myös akseli- tai vinokonfiguraatioksi, liittyy yhteen tai useampaan anturiin, jotka on asennettu 'laseri' -konsolidaatiolähteen kanssa yhteiselle optiselle reitille.
3. 'Paraksiaalinen konfiguraatio' liittyy yhteen tai useampaan anturiin, jotka on fyysisesti asennettu tai integroitu "laseri-", elektronisuihku- tai valokaarikonsolidaatiolähteen komponenttiin.
4. Sekä 'koaksiaalisessa konfiguraatiossa' että 'paraksiaalisessa konfiguraatiossa' anturin tai anturien näkökenttä on kiinnitetty konsolidaatiolähteen liikkuvaan referenssikehykseen ja se liikkuu samoilla skannauspoluilla kuin konsolidaatiolähde koko rakentamisprosessin ajan.

2C Materiaalit

Ei ole.

2D Ohjelmistot

Ei ole.

2E Teknologia

2E901 "Teknologia" yleisen teknologiahuomautuksen mukaisesti 2B kohdassa määriteltyjen laitteiden "kehittämistä" varten.

2E902 "Teknologia" yleisen teknologiahuomautuksen mukaisesti 2B kohdassa määriteltyjen laitteiden "tuotantoa" varten.

2E903 "Teknologia", jota ei ole muualla erikseen määritelty ja jolla "kehitetään" tai "tuotetaan" 'pinnoitusjärjestelmiä', joilla on kaikki seuraavat ominaisuudet:

- a. Suunniteltu suojaamaan asetuksen (EU) 2021/821 liitteen I 1C007 kohdassa määriteltyjä keraamisia "matriisi" "komposiitti" materiaaleja korroosiolta; ja
- b. Suunniteltu toimimaan yli 1 373,15 K:n (1 100 °C) lämpötiloissa.

Tekn. huom. 2E903 kohtaa sovellettaessa 'pinnoitusjärjestelmät' koostuvat yhdestä tai useammasta materiaalikerroksesta (esim. sidekerros, välikerros, suojapinnoite), jotka pinnoittavat substraatin.

Kohta 4

Ryhmä 3: Elektroniikka

3A Järjestelmät, laitteet ja komponentit

3A901 Seuraavat elektroniset tuotteet:

Huom. Integroidut piirit sisältävät seuraavat tyypit:

- "Monoliittiset integroidut piirit";
- "Integroidut hybridipiirit";
- "Integroidut monipalapiirit";
- "Integroidut kalvopiirit", integroidut pii-safiiripiirit mukaan lukien;

- ”Optiset integroidut piirit”.
 - ”Kolmiulotteiset integroidut piirit”;
 - ”Monoliittiset integroidut mikroaaltopiirit” (”MMIC”).
- a. Integroidut komplementaariset metallioksidipuolijohdepiirit (CMOS-piirit), joita ei ole määritelty asetuksen (EU) 2021/821 liitteen I 3A001.a.2 kohdassa ja jotka on suunniteltu toimimaan enintään 4,5 K:n lämpötilassa.
- Tekn. huom. 3A901.a kohtaa sovellettaessa integroiduista CMOS-piireistä käytetään myös termejä kryogeeninen CMOS tai kryo-CMOS.*
- b. Parametriset signaalinvahvistimet, joilla on kaikki seuraavat ominaisuudet:
1. Suunniteltu toimimaan alle 1 K:n (-272,15 °C:n) lämpötilassa;
 2. Suunniteltu toimimaan kaikilla taajuuksilla, jotka ovat vähintään 2 GHz ja enintään 15 GHz; ja
 3. Kohinaluku on vähemmän (parempi) kuin 0,015 dB kaikilla taajuuksilla, jotka ovat vähintään 2 GHz ja enintään 15 GHz 1 K:n (-272,15 °C:n) lämpötilassa.
- Huom. Parametrisiin vahvistimiin kuuluvat kulkuaaltoparametrivahvistimet (traveling wave parametric amplifier, TWPA).*
- Tekn.huom. Parametrisista vahvistimista käytetään myös nimitystä kvanttirajoitteiset vahvistimet (quantum-limited amplifier, QLA).*
- c. Integroidut piirit, joiden yhteenlaskettu kaksisuuntainen siirtonopeus on vähintään 600 gigatavua sekunnissa (Gt/s) kaikissa sisääntuloissa ja ulostuloissa sekä integroitujen piirien välillä, poisluettuna haihtuvat muistit, ja joissa on tai joihin voidaan ohjelmoida jokin seuraavista ominaisuuksista:
1. Yksi tai useampi konekäskyjä suorittava digitaalinen suoritin, jonka ’kokonaissuoritusaste’ on vähintään 6000;
 2. Yksi tai useampi digitaalinen ’primitiivinen laskentayksikkö’, poisluettuna kohdassa 3A901.c.1. määritellyt konekäskyjen suorittamiseen osallistuvat yksiköt, joiden ’kokonaissuoritusaste’ on vähintään 6000;
 3. Yksi tai useampi analoginen ’primitiivinen laskentayksikkö’, jonka ’kokonaissuoritusaste’ on vähintään 6000, tai
 4. Mikä tahansa integroidun piirin digitaalisten suorittimien ja ’primitiivisten laskentayksiköiden’ yhdistelmä, jonka yhteenlaskettu ’kokonaissuoritusaste’ kohdissa 3A901.c.1, 3A901.c.2 ja 3A901.c.3 on vähintään 6000.
- Huom. Kohdassa 3A901.c määriteltyihin integroituihin piireihin kuuluvat grafiikkasuorittimet (GPU), tensorisuorittimet (TPU), neurosuorittimet, muistisuorittimet, kuvasuorittimet, tekstisuorittimet, apusuorittimet/kiihdyttimet, adaptiiviset suorittimet, käyttäjäohjelmoitavat logiikkapiirit (FPLD) ja sovelluskohtaiset integroidut piirit (ASIC).*
- Huom. Kohdassa 3A901.c määriteltyjä integroituja piirejä sisältävien ’digitaalisten tietokoneiden’ ja ’elektronisten kokoonpanojen’ osalta katso tämän liitteen 4A902 kohta.*

Tekn. huom.

Sovellettaessa 3A901.c kohtaa:

1. 'Kokonaissuoritusteholla' ('TPP') tarkoitetaan bittipituutta laskutoimitusta kohti kerrottuna teralaskutoimituksina (10^{12}) sekunnissa (TOPS) mitatulla suoritusteholla kaikissa integroidun piirin suorittimissa. Esimerkiksi, kun integroidussa piirissä on kaksi digitaalista suoritinta, joiden kummankin teho on 200 teralaskutoimitusta sekunnissa 16 bittiä kohden, on sen 'TPP' 6400 ($2 \text{ suoritinta} \times 200 \text{ TOPSia} \times 16 \text{ bittiä} = 6400$). Kohdassa 3A901.c.3 kunkin analogisen 'primitiivisen laskentayksikön' 'TPP' on suoritusteho ilmaistuna teralaskutoimituksina sekunnissa kerrottuna 8:lla.
2. 'Primitiivisellä laskentayksiköllä' tarkoitetaan yksikköä, joka sisältää nolla tai useampia muunnettavia painokertoimia, jossa on yksi tai useampi sisääntulo ja josta on yksi tai useampi ulostulo. Laskentayksikön katsotaan suorittavan $2N-1$ laskutoimitusta aina, kun ulostulo päivitetään N sisääntulon perusteella ja kukin suoritinelementin sisältämä muunnettava paino lasketaan yhdeksi ulostuloksi. Kukin sisääntulo, paino ja ulostulo voi olla analoginen signaalitaso tai skalaarinen digitaalinen arvo, joka kuvataan yhdellä tai useammalla bitillä. Tällaisia yksiköitä ovat:
 - Keinotekoiset neuronit
 - Kerto- ja yhteenlaskuyksiköt (MAC-yksiköt)
 - Liukulukuyksiköt (FPU)
 - Analogiset kertolaskinyksiköt
 - Suorittimet, jotka käyttävät memristoreita, spintroniikkaa tai magnoniikkaa
 - Suorittimet, jotka käyttävät ftoniikkaa tai epälineaarista optiikkaa
 - Suorittimet, jotka käyttävät analogisia tai monitasoisia haihtumattomia painokertoimia
 - Suorittimet, jotka käyttävät monitasoista muistia tai analogista muistia
 - Moniarvoiset tai monitasoiset yksiköt
 - Hermopiikkiyksiköt
3. TOPS:n laskennalle olennaisia laskutoimituksia ovat sekä skalaarilukulaskutoimitukset että komposiittilaskutoimitusten skalaariset osat, kuten vektorilaskutoimitukset, matriisilaskutoimitukset ja tensorilaskutoimitukset. Skalaarilaskutoimituksia ovat kokonaislukulaskutoimitukset, liukulukulaskutoimitukset (joka usein mitataan liukulukulaskutoimituksina sekunnissa, FLOPS), kiintopistelaskutoimitukset ja bittilaskutoimitukset.
4. TOPS-nopeus on korkein teoreettisesti mahdollinen arvo, kun kaikki suorittimet toimivat samanaikaisesti. TOPS-nopeuden ja yhteenlasketun kaksisuuntaisen siirtonopeuden oletetaan olevan suurin arvo, jonka valmistaja ilmoittaa sirulle käyttöohjeessa tai esitteessä.
5. Laskutoimituksen bittipituus on yhtä suuri kuin saman laskutoimituksen jonkin sisääntulon tai ulostulon korkein bittipituus. Lisäksi, jos suoritin on suunniteltu laskutoimituksiin, jotka tuottavat erilaisia bittia \times TOPS -arvoja, tulee käyttää korkeinta bittia \times TOPS -arvoa.
6. Harvoja ja tiheitä matriiseja prosessoivien suorittimien TOPS-arvot ovat tiheiden matriisien prosessoinnin arvoja (esim. ilman harvuutta).

3A902 Seuraavat yleiskäyttöiset ”elektroniset kokoonpanot”, moduulit ja laitteet:

- a. Moduulit, joita ei ole määritelty muissa tämän liitteen tai asetuksen (EU) 2021/821 liitteen I kohdissa, jotka ovat 'käyttäjän muunneltavissa' ja joissa on yksi tai useampia integroituja piirejä, jotka on määritelty asetuksen (EU) 2021/821 liitteen I 3A001.a.7 kohdassa.

Tekn. huom. Sovellettaessa 3A902.a kohtaa,

1. 'käyttäjän muunneltavissa' tarkoittaa, että moduulin käyttäjä voi konfiguroida tai muuttaa logiikkayksiköitä tai liitäntöjä logiikkayksiköiden välillä yhdessä tai useammassa asetuksen (EU) 2021/821 liitteen I 3A001.a.7 kohdassa määritellyssä integroidussa piirissä, jotka sisältyvät kohdan 3A902.a tuotteisiin; ja
2. piirilevyt, piirikortit ja älykortit ovat esimerkkejä moduuleista.

3A903 Seuraavat kryogeeniset jäähdystysjärjestelmät ja niiden komponentit:

- a. Järjestelmät, jotka on mitoitettu tuottamaan vähintään 600 μ W:n jäähdystystehon enintään 0,1 K:n (-273,05 °C:n) lämpötilassa yli 48 tunnin ajan;
- b. Kaksivaiheiset pulssiputkikryojäähdyttimet, jotka on mitoitettu säilyttämään alle 4 K:n (-269,15 °C:n) lämpötilan ja tuottamaan vähintään 1,5 W:n jäähdystystehon enintään 4,2 K:n (-268,95 °C:n) lämpötilassa.

3B Testaus-, tarkastus- ja tuotantolaitteet

3B901 Seuraavat puolijohdekomponenttien tai -materiaalien valmistuslaitteet ja niitä varten erityisesti suunnitellut osat ja komponentit:

- a. Kuivasyövytykseen (kuivaetsaukseen) suunnitellut laitteet, joilla on jokin seuraavista ominaisuuksista:
 1. Laitteet, jotka on suunniteltu tai muunneltu isotrooppista kuivasyövytystä varten ja joiden suurin pii-germanium-pii (SiGe:Si) -syövytysselektiivisyysuhde on vähintään 100:1; tai
 2. Laitteet, jotka on suunniteltu tai muunneltu anisotrooppista kuivasyövytystä varten ja joilla on kaikki seuraavista ominaisuuksista:
 - a. Yksi tai useampi radiotaajuinen teholähde, jonka radiotaajuisen pulssiulostulon pulssimäärä on vähintään yksi;
 - b. Yksi tai useampi nopea kaasunvaihtventtiili, jonka vaihtonopeus on alle 300 millisekuntia; ja
 - c. 3. Sähköstaattinen istukka, jossa on kaksikymmentä tai useampia erikseen hallittavia muuttuvalämpötilaisia osia.

Huom. 1: 3B901.a kohta sisältää 'radikaaleilla', ioneilla, peräkkäisreaktioilla tai ei-peräkkäisreaktioilla toteutetun syövytyksen.

Huom. 2: 3B901.a.2 kohdassa tarkoitettu kuivasyövytys voi olla syövytystä, jonka toteutuksessa on käytetty radiotaajuuspulssilla viritettyä plasmata, pulssisuhteen avulla viritettyä plasmata, elektrodeihin kohdistetulla pulssijännitteellä muunneltua plasmata, jaksottaista injektointia ja kaasunpoistoa plasmaan yhdistettynä,

plasma-avusteista atomisen kerroksen syövytystä tai plasma-avusteista näennäisatomisen kerroksen syövytystä.

Tekn. huom. 1: 3B901.a kohtaa sovellettaessa pii-germanium-pii (SiGe:Si) -syövytysselektiivisyysuhdetta mitattaessa käytetään vähintään 30 %:n germaniumpitoisuutta (Si0.70Ge0.30).

Tekn. huom. 2: 3B901.a kohtaa sovellettaessa 'radikaali' on määritelty atomiksi, molekyyliseksi tai ioniksi, jolla on pariton elektroni avoimessa elektronikuorirakenteessa.

- b. Integroiduille piireille suunnitellut 'EUV'-maskit ja 'EUV'-retikkelit, joita ei ole määritelty asetuksen (EU) 2021/821 liitteen I 3B001.g kohdassa, ja joilla on maskin "substraattiaihio", joka on määritelty asetuksen (EU) 2021/821 liitteen I 3B001.j kohdassa.

Tekn. huom. 1: 'EUV:llä' (Extreme Ultraviolet) tarkoitetaan elektromagneettisen spektrin aallonpituutta, joka on yli 5 nm ja alle 124 nm.

Tekn. huom. 2: Sovellettaessa 3B901.a kohtaa maskit ja retikkelit, joihin on asennettu maskinsuojus, katsotaan maskeiksi ja retikkeleiksi.

3B902 Pyyhkäisyelektronimikroskooppilaitteet (SEM-laitteet), jotka on suunniteltu puolijohdelaitteiden tai integroitujen piirin kuvantamista varten ja joilla on kaikki seuraavat ominaisuudet:

- Näytealustan sijoituksen tarkkuus on alle (parempi kuin) 30 nm;
- Näytealustan asemoinnin mittauksessa käytetään laserinterferometriaa;
- Asemoinnin kalibrointi näkökentässä perustuu laserinterferometriseen pituusmittaukseen;
- Kerää ja tallentaa kuvia, joissa on yli 2×10^8 pikseliä;
- Näkökentän päällekkäisyys on alle 5 % pysty- ja vaakasuuntaan;
- Näkökentän liitosalueen päällekkäisyys on alle 50 nm; ja
- Kiihdytysjännite on yli 21 kV.

Huom. 1: 3B902 kohta sisältää SEM-laitteet, jotka on suunniteltu piirimallin palauttamiseen mikroskooppikuvista.

Huom. 2: 3B902 kohta ei sisällä SEM-laitteita, jotka on suunniteltu vastaanottamaan standardinmukaisen Semiconductor Equipment and Materials International (SEMI) kiekkokotelon, kuten 200 mm:n tai suuremman Front Opening Unified Pod (FOUP)-kotelon.

3B903 Kryogeeniset kiekkojen testauslaitteet, joilla on kaikki seuraavat ominaisuudet:

- Suunniteltu laitteiden testaamiseen enintään 4,5 K:n (-268,65 °C:n) lämpötiloissa, ja
- Suunniteltu kiekkoille, joiden läpimitta on vähintään tai yhtä kuin 100 mm.

3C Materiaalit

3C901. Epitaksiaaliset materiaalit, jotka koostuvat ”substraatista”, jossa on vähintään yksi epitaksiaalisesti kasvatettu kerros jotakin seuraavaa ainetta:

- a. Pii, jossa on isotooppisina epäpuhtauksina vähemmän kuin 0,08% muita piin isotooppeja kuin pii-28 tai pii-30; tai
- b. Germanium, jossa on isotooppisina epäpuhtauksina vähemmän kuin 0,08% muita germaniumin isotooppeja kuin germanium-70, germanium-72, germanium-74 tai germanium-76.

3C902. Piin ja germaniumin fluoridit, hydridit tai kloridit, jotka koostuvat jostakin seuraavasta aineesta:

- a. Pii, jossa on isotooppisina epäpuhtauksina sisältää vähemmän kuin 0,08% muita piin isotooppeja kuin pii-28 tai pii-30; tai
- b. Germanium, jossa on isotooppisina epäpuhtauksina vähemmän kuin 0,08% muita germaniumin isotooppeja kuin germanium-70, germanium-72, germanium-74 tai germanium-76.

3C903. Pii, piin oksidit, germanium tai germaniumin oksidit, jotka koostuvat jostakin seuraavasta aineesta:

- a. Pii, jossa on isotooppisina epäpuhtauksina vähemmän kuin 0,08% muita piin isotooppeja kuin pii-28 tai pii-30; tai
- b. Germanium, jossa on isotooppisina epäpuhtauksina vähemmän kuin 0,08% muita germaniumin isotooppeja kuin germanium-70, germanium-72, germanium-74 tai germanium-76.

Huom. 3C903 kohtaan kuuluvat ”substraatit”, kappaleet, harkot, tangot ja aihiot.

3D Ohjelmistot

3D901 ”Ohjelmisto”, joka on suunniteltu poimimaan SEM-kuvista ”GDSII” -standardin tai vastaavan standardin mukaista mallidataa ja suorittamaan SEM-kuvista tasojen välistä kohdistamista, ja tuottamaan monitasoista ”GDSII” -standardin mukaista dataa tai piiriverkkolistan.

Huom. ”GDSII” -standardi (”Graphic Design System II”) on tietokantatiedostomuoto integroidun piirin mallikuvion tai integroidun piirilevyn mallikuvion tiedonvaihtoa varten.

3D902 ”Ohjelmisto”, joka on erityisesti suunniteltu 3B901.a kohdassa määriteltyjen laitteiden ”käyttöä” varten.

3D903 ”Ohjelmistot”, jotka on erityisesti suunniteltu 3A901.b tai 3B kohdassa määriteltyjen laitteiden ”kehittämistä” tai ”tuotantoa” varten.

3E Teknologia

Tekninen huomautus: ’Prosessisuunnittelusarja’ (’PDK’) on ohjelmistoväline, jonka puolijohdevalmistaja tarjoaa sen varmistamiseksi, että vaaditut suunnittelukäytännöt ja -säännöt ote-

taan huomioon, jotta voidaan tuottaa tietty integroidun piirin suunnittelu tietyssä puolijohdeprosessissa teknologiaan ja valmistukseen liittyvien rajoitusten mukaisesti (kussakin puolijohdeen valmistusprosessissa on oma 'prosessisuunnittelusarja').

3E901 "Teknologia" yleisen teknologiahuomautuksen mukaisesti 3A, 3B tai 3C kohdassa määriteltyjen laitteiden ja materiaalien "kehittämistä" ja "tuotantoa" varten.

Huomautus: 3E901 kohdassa ei aseteta valvonnanalaiseksi 'prosessisuunnittelusarjoja' ('PDK'), paitsi jos niihin sisältyy tiedostoja, joilla toteutetaan tehtäviä tai teknologiaa 3A901 tai 3A902 kohdassa määriteltyjen laitteiden osalta.

3E902 "Teknologia" yleisen teknologiahuomautuksen mukaisesti integroitujen piirien tai laitteiden "kehittämistä" tai "tuotantoa" varten, käyttäen gate-all-around-kanavatransistorirakenteita (GAAFET).

Huom. 1: 3E902 sisältää 'prosessiohjeet'.

Huom. 2: 3E902 ei koske työkalujen tarkastamista tai huoltoa.

Huom. 3: 3E902 ei koske 'prosessisuunnittelusarjoja', paitsi jos niihin sisältyy kirjas-toja, joilla toteutetaan tehtäviä tai teknologiaa asetuksen (EU) 2021/821 liitteen I 3A001 kohdassa tai tämän liitteen 3A901 kohdassa määriteltyjen laitteiden osalta.

Tekn. huom.: 'Prosessiohjeella' tarkoitetaan tiettyä prosessin osaa koskevaa ehtojen ja parametrien joukkoa.

Kohta 5

Ryhmä 4: Tietokoneet

4A Järjestelmät, laitteet ja komponentit

4A901 Seuraavat kvanttietokoneet sekä niihin liittyvät "elektroniset kokoonpanot" ja niitä varten suunnitellut komponentit:

a. Seuraavat kvanttietokoneet:

1. Kvanttietokoneet, jotka tukevat vähintään 34:ä, mutta alle 100:a, 'täysin hallittua', 'liitettyä' ja 'toimivaa' 'fyysistä kubittia' ja joiden 'C-NOT -virhe' on enintään 10^{-4} ;
2. Kvanttietokoneet, jotka tukevat vähintään 100:a, mutta alle 200:a, 'täysin hallittua', 'liitettyä' ja 'toimivaa' 'fyysistä kubittia' ja joiden 'C-NOT -virhe' on enintään 10^{-3} ;
3. Kvanttietokoneet, jotka tukevat vähintään 200:a, mutta alle 350:tä, 'täysin hallittua', 'liitettyä' ja 'toimivaa' 'fyysistä kubittia' ja joiden 'C-NOT -virhe' on enintään 2×10^{-3} ;
4. Kvanttietokoneet, jotka tukevat vähintään 350:tä, mutta alle 500:a, 'täysin hallittua', 'liitettyä' ja 'toimivaa' 'fyysistä kubittia' ja joiden 'C-NOT -virhe' on enintään 3×10^{-3} ;
5. Kvanttietokoneet, jotka tukevat vähintään 500:a, mutta alle 700:a, 'täysin hallittua', 'liitettyä' ja 'toimivaa' 'fyysistä kubittia' ja joiden 'C-NOT -virhe' on enintään 4×10^{-3} ;

6. Kvanttitietokoneet, jotka tukevat vähintään 700:a, mutta alle 1 100:a, 'täysin hallittua', 'liitettyä' ja 'toimivaa' 'fyysistä kubittia' ja joiden 'C-NOT -virhe' on enintään 5×10^{-3} ;
 7. Kvanttitietokoneet, jotka tukevat vähintään 1 100:a, mutta alle 2 000:a, 'täysin hallittua', 'liitettyä' ja 'toimivaa' 'fyysistä kubittia' ja joiden 'C-NOT -virhe' on enintään 6×10^{-3} ;
 8. Kvanttitietokoneet, jotka tukevat vähintään 2 000:a 'täysin hallittua', 'liitettyä' ja 'toimivaa' 'fyysistä kubittia';
- b. Kubittilaitteet ja kubittipiirit, jotka sisältävät tai tukevat 'fyysisten kubittien' joukkoja ja jotka on erityisesti suunniteltu 4A901.a kohdassa määriteltyjä tuotteita varten;
 - c. Kvanttikontrollikomponentit ja kvanttimitauslaitteet, jotka on erityisesti suunniteltu 4A901.a kohdassa määriteltyjä tuotteita varten.

Huom. 1. 4A901 kohta koskee piirimallisia (tai porttiperusteisia) ja yksisuuntaisia (tai laskentaperusteisia) kvanttitietokoneita. Tämä kohta ei koske adiabaattisia (ns. quantum annealing -tyyppisiä) kvanttitietokoneita.

Huom. 2. 4A901 kohdassa määritellyt tuotteet eivät välttämättä sisällä fyysisesti lainkaan kubitteja. Esimerkiksi fotonikkaan perustuvat kvanttitietokoneet eivät sisällä pysyvästi mitään fyysistä kappaletta, jonka voisi tunnistaa kubitiksi. Sen sijaan fotonisia kubitteja syntyy, kun tietokone on toiminnassa, jonka jälkeen ne tuhotaan.

Huom. 3. 4A901.b kohdassa määriteltyjä tuotteita ovat puolijohde-, suprajohdat ja fotoniset kubittisirut ja -sirujoukot; pintaioniloukkujoukot; muut kubitteja eristävät teknologiat; sekä sellaisten tuotteiden koherentit liitännät.

Huom. 4. 4A901.c kohta koskee tuotteita, jotka on suunniteltu kvanttitietokoneen pysyvien kubittien kalibrointia, alustusta, manipulaatiota tai mittausta varten.

Tekn. huom. 4A901 kohtaa sovellettaessa:

- 1) 'Fyysinen kubitti' on kaksitasoisen kvanttijärjestelmä, jota käytetään edustamaan kvanttilogiikan perusyksikköä sellaisten manipulaatioiden ja mittausten keinoin, jotka eivät ole virhekorjattuja. 'Fyysiset kubitit' eroavat loogisista kubiteista siten, että loogiset kubitit ovat virhekorjattuja kubitteja, jotka koostuvat useista 'fyysisistä kubiteista'.
- 2) 'Täysin hallittu' tarkoittaa sitä, että 'fyysinen kubitti' voidaan kalibroida, alustaa, porttiittaa ja lukea tarvittaessa.
- 3) 'Liitetty' tarkoittaa sitä, että kubittiparin porttioperaatiot voidaan suorittaa minkä tahansa käytettävissä olevista 'toimivista' 'fyysistä kubiteista' sattumanvaraisesti muodostetun parin kanssa. Tämä ei välttämättä tarkoita kaikkia mahdollisia yhdistelmiä.
- 4) 'Toimiva' tarkoittaa sitä, että 'fyysinen kubitti' suorittaa universaalia kvanttilaskentatöitä järjestelmälle määritellyn kubittien operaatiotarkkuuden mukaisesti.
- 5) Vähintään 34:n 'täysin hallitun', 'liitetyn', 'toimivan' 'fyysisen kubitin' tukeminen tarkoittaa kvanttitietokoneen kykyä eristää, hallita, mitata ja prosessoida kvanttiinformaatiota, joka sisältyy vähintään 34:än 'fyysiseen kubittiin'.
- 6) 'C-NOT -virhe' on keskimääräinen fyysinen porttinvirhe toisiaan lähimpien kahden 'fyysisen kubitin' muodostamille kontrolloitu EI (controlled NOT, C-NOT) -porteille.

4A902 Tietokoneet, ”elektroniset kokoonpanot” ja ”komponentit”, joissa on yksi tai useampi 3A901.c kohdassa kuvattu integroitu piiri.

Tekn. huom. 4A902 kohtaa sovellettaessa, tietokoneita ovat ”digitaaliset tietokoneet”, hybriditietokoneet ja analogiset tietokoneet.

4B Testaus-, tarkastus- ja tuotantolaitteet

Ei ole.

4C Materiaalit

Ei ole.

4D Ohjelmistot

4D901. ”Ohjelmisto”, joka on erityisesti suunniteltu tai muunnettu 4A901.b tai 4A901.c kohdassa määriteltyjen tuotteiden ”kehittämistä” ja ”tuotantoa” varten.

4E Teknologia

4E901. ”Teknologia” yleisen teknologiahuomautuksen mukaisesti 4A901.b, 4A901.c tai 4D901 kohdassa määriteltyjen tuotteiden ”kehittämistä” tai ”tuotantoa” varten.

4E902 ”Teknologia” yleisen teknologiahuomautuksen mukaisesti 4A902 kohdassa määriteltyjen laitteiden tai ”ohjelmistojen” ”kehittämistä”, ”tuotantoa” tai ”käyttöä” varten.

Kohta 6

Ryhmä 5: Tietoliikenne ja ”tiedonsuojaus”

Ei ole.

Kohta 7

Ryhmä 6: Anturit ja laserit

Ei ole.

Kohta 8

Ryhmä 7: Navigointi ja ilmailu

Ei ole.

Kohta 9

Ryhmä 8: Meriteknologia

Ei ole.

Kohta 10

Ryhmä 9: Ilma- ja avaruusalusten työntövoima

Ei ole.

2.

Laki

rikoslain 46 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 46 luvun 1 §:n 1 momentin 8 kohta, sellaisena kuin se on laissa 506/2015, ja 12 §, sellaisena kuin se on laissa 425/2012, seuraavasti:

1 §

Säännöstelyrikos

Joka rikkoo tai yrittää rikkoa

8) kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetun lain (/) 5–7 §:ssä, 9 §:n 1 momentissa, 10 §:n 2 momentissa tai 16 §:ssä tai kaksikäyttötuotteiden vientiä, välitystä, teknistä apua, kauttakulkua ja siirtoa koskevan unionin valvontajärjestelmän perustamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2021/821 tai

säädettyä tai mainittujen säädösten nojalla annettua säännöstelymääräystä, on tuomittava *säännöstelyrikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

12 §

Kaksikäyttötuotteiden vientivalvontailmoituksen laiminlyönti

Joka huolimattomuudesta laiminlyö kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetun lain 5 §:n 1 momentissa tai kaksikäyttötuotteiden vientiä, välitystä, teknistä apua, kauttakulkua ja siirtoa koskevan unionin valvontajärjestelmän perustamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen 4 artiklan 2 kohdassa tai 6 artiklan 2 kohdassa säädetyin viejän tai välittäjän tiedonantovelvollisuuden, on tuomittava *kaksikäyttötuotteiden vientivalvontailmoituksen laiminlyönnistä* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä x.x.20xx

Pääministeri

Etunimi Sukunimi

..ministeri Etunimi Sukunimi

LUONNOS

Liite

Asetusluonnos

LUONNOS Valtioneuvoston asetukseksi

vientivalvontaneuvottelukunnasta

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti säädetään kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetun lain (/) 22 §:n nojalla:

1 §

Vientivalvontaneuvottelukunnan tehtävät

Vientivalvontaneuvottelukunta toimii vientivalvonnasta vastaavien viranomaisten ja teollisuuden välisenä yhteistyöelimenä. Vientivalvontaneuvottelukunta osallistuu vientivalvonnan kehittämiseen.

2 §

Vientivalvontaneuvottelukunnan kokoonpano ja asettaminen

Valtioneuvosto määrää vientivalvontaneuvottelukunnan puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja muut jäsenet sekä näiden henkilökohtaiset varajäsenet viideksi vuodeksi kerrallaan.

Vientivalvontaneuvottelukunnassa tulee olla edustettuina ulkoministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, puolustusministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, suojelupoliisi, Poliisihallitus, Tulli sekä teollisuus.

Jos vientivalvontaneuvottelukunnan jäsen tai varajäsen eroaa kesken toimikauden, ulkoministeriö määrää hänen tilalleen uuden jäsenen tai varajäsenen jäljellä olevaksi toimikaudeksi.

Vientivalvontaneuvottelukunta voi tarvittaessa käyttää asiantuntijoita sekä ottaa sihteereitä. Vientivalvontaneuvottelukunta voi perustaa asioiden valmistelua varten työryhmiä, joihin voidaan kutsua asiantuntijoita.

3 §

Voimaantulo

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 20 .